МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ М. П. ДРАГОМАНОВА

Факультет історичної освіти

"Затверджено"
На засіданні Приймальної комісії
НПУ імені М. П. Драгоманова
Протокол № 5 від "06" березня 2017
р. Голова Приймальної комісії
Андрущенко В. П.

"Рекомендовано"
Вченою радою
Факультету історичної освіти і науки
Голова Вченої ради
Сушко О.О.

.

Програма додаткового вступного випробування

З середньої освіти (історія)

для громадян України, іноземних громадян та осіб без громадянства,
при вступі на навчання для здобуття ступеня магістра
на базі здобутого ступеня бакалавра/
освітньо-кваліфікаційного рівня спеціаліста

014 – середня освіта (історія)

Київ - 2018

1. ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА ДОДАТКОВОГО ВСТУПНОГО ВИПРОБУВАННЯ

Вступне випробування з історії та методики її навчання має на меті виявити теоретичні знання, уміння та практичні навички абітурієнтів, які вступають на навчання за ОКР “магістр” Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова на спеціальність 014 – середня освіта (історія).

Програма вступного випробування з історії та методики її навчання вміщує повний змістовий компонент базових навчальних курсів: історія України, всесвітня історія та методика навчання історії, що складає основу фахових знань передбачених для вивчення та засвоєння відповідно до вимог освітньо-професійної програми ОКР “бакалавр” із спеціальності 014 – середня освіта (історія).

Вимоги до знань і умінь абітурієнта. Основними цілями вивчення курсу історії є формування у студентів основ історичного мислення, універсальних і глибоких знань з вітчизняної та всесвітньої історії, умінь професійно використовувати їх у навчально-педагогічній і суспільно-політичній діяльності, а також виховання патріотизму й активної позиції у справі формування громадянського суспільства в Україні, утвердження у їх свідомості загальнолюдських цінностей гуманізму та демократизму.

Учасник вступного випробування з історії та методики її навчання для здобуття освітньо-кваліфікаційних рівнів “магістр” на базі освітньо-кваліфікаційного рівня “бакалавр” повинен **знати**:

– основні процеси, явища та факти вітчизняної і всесвітньої історії;

– проблеми етногенезу українського народів та інших провідних етнічних груп та народів світу;

– витоки становлення й розвитку державності як історичної форми організації суспільства, зокрема, вітчизняної державності;

– особливості соціально-економічних і політичних процесів в Україні та світі в різні періоди історичного розвитку;

– характерні риси становлення політичної системи суспільства;

– культурологічні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії, взаємовплив культур;

– місце історичних особистостей в суспільстві та їх вплив на історичний процес;

– передумови, причини та характер впливу зовнішньополітичного фактору на внутрішні процеси в Україні та країнах світу, їх міжнародний статус;

– основні тенденції розвитку країн на сучасному етапі;

– концептуальні підходи вітчизняної та зарубіжної історіографії до вивчення проблем історії України та всесвітньої історії.

Учасник вступного випробування з історії та методики її навчання для здобуття освітньо-кваліфікаційних рівнів “магістр” на базі освітньо-кваліфікаційного рівня “бакалавр” повинен **вміти**:

– застосовувати отримані теоретичні знання про методологію та методи

історичних досліджень, володіти та вільно використовувати методи історичних досліджень;

– вільно оперувати категоріально-понятійним апаратом історії;

– розкривати суть та закономірності історичних суспільно-політичних та економічних явищ, виокремлювати їх складові частини та ознаки, аналізувати причини та наслідки;

– встановлювати зв'язки між історичними подіями;

– давати обґрунтовану об'єктивну оцінку історичним діячам та явищам;

– визначати та характеризувати основні тенденції розвитку історичного процесу;

– працювати з історичними документами;

– розкривати суть та закономірності соціально-економічних та педагогічних явищ, природу та психологічну структуру особистості, теорію виховання особистості;

– надавати можливість оволодіння експериментальними методиками історичних та історико-методичних досліджень та методами обробки і аналізу експериментального матеріалу із застосуванням комп'ютерної техніки;

– допомагати в оволодінні методами історично-педагогічного дослідження;

– забезпечувати психолого-педагогічну підготовку до навчальної роботи: оволодіння методами навчання в середній школі, знання принципів навчання та виховання, методики навчання конкретних дисциплін, а також уміння розробляти навчально-методичну документацію.

Структура вступного випробування. Вступне випробування з історії та методики її навчання проводиться у формі усного екзамену. Екзаменаційні білети вміщують три питання, що охоплюють теоретичний зміст і повний навчальний компонент курсів історії України, всесвітньої історії, методики навчання історії.

2. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЗНАНЬ АБІТУРІЄНТА НА ДОДАТКОВОМУ ВСТУПНОМУ ВИПРОБУВАННІ

Оцінювання відповідей абітурієнтів на усному вступному випробуванні з історії та методики її навчання проводиться за шкалою оцінювання від 100 до 200 балів. Кількісна та якісна характеристика виявлених теоретичних знань та практичних умінь і навичок вступників передбачає чотири рівні: низький (100-123 бали); задовільний (124-149 балів); достатній (150-174 бали) та високий рівень (175-200 балів). Оцінка знань проводиться за наступною шкалою:

За шкалою університету	*Визначення*	*Характеристика відповідей абітурієнта*	
100-123 бали	***Низький***	Відповідь на питання білету не повністю відповідає змісту програмного матеріалу і свідчить про нерозуміння абітурієнтом основних його положень. Наявна повна	

		відсутність уміння міркувати.	
124-149 балів	***Задовільний***	Відповідь на питання білету вірна, але неповна. Абітурієнт в цілому володіє фактичним матеріалом, але не у повному програмному обсязі, не вміє аналізувати події і явища, робити обґрунтовані висновки. Відповідь не має узагальнюючого характеру, допускаються окремі помилки і неточні формулювання.	
150-174 балів	***Достатній***	Відповідь на питання білету вірна і ґрунтовна (але не максимально повна) відповідь на запитання, у якій абітурієнт використав відомі йому фактичні знання, базові історичні поняття, виявив здібність до аналізу історичних подій, вміння робити необхідні висновки. При цьому, відповідь не носить узагальнюючого характеру, містить окремі неточності і несуттєві помилки.	
175-200 балів	***Високий***	Відповідь на питання білету є повна, вірна, ґрунтовна і аргументована. Теоретично правильний і логічно обґрунтований виклад матеріалу, при якому абітурієнт повно і глибоко використав відомі йому фактичні знання, виявив здібність аналізувати історичні події і факти, давати оцінку історичним постатям, робити висновки і узагальнення з чітким їх формулюванням. Обов'язковим елементом відповіді є знання базового категоріального апарату і вміння оперувати основними історичними поняттями.	

Якщо абітурієнт під час вступного випробування з конкурсного предмету набрав від 100-123 балів, то дана кількість балів вважається недостатньою для допуску в участі у конкурсному відборі до НПУ імені М. П. Драгоманова.

Оцінювання рівня знань абітурієнтів проводиться кожним із членів предметної комісії окремо, відповідно до критеріїв оцінювання. Загальний бал оцінювання рівня знань абітурієнта виводиться за результатами обговорення членами комісії особистих оцінок відповідей абітурієнтів. Бали (оцінки)

вступного фахового випробування виголошуються головою предметної комісії усім абітурієнтам, хто приймав участь у випробуванні після закінчення іспиту.

3. ЗМІСТ ПРОГРАМИ ДОДАТКОВОГО ВИПРОБУВАННЯ

3.1. Історія України

Вступ до курсу історії України. Еволюція людини і найдавніших суспільств на території України. Поява людини на території України. Кліматичні умови. Збиральництво і мисливство. Зародження первісних стад людей. Знаряддя праці. Найдавніші стоянки і житла первісних людей поблизу Лука-Райковецької, Амвросіївки тощо. Залюднення території України. Вплив похолодання на флору і фауну. Неандертальці. Знаряддя праці. Житла. Винайдення вогню. Елементи абстрактного мислення. Поділ праці. Стоянки первісних людей у Кіїк—Коба, Антонівці та інші.

Умови життя у пізньому палеоліті. Поява сучасного типу людини — краманьйонця. Зміни у господарстві. Рід. Стоянки первісних людей — Радомишльська, Мізинська, Гінцівська та інші. Відступ льодовика, зміна флори і фауни. Поява мікролітів і металевих знарядь праці. Удосконалення первісних форм співжиття і господарювання в мезолітичну і неолітичну епоху. Родоплемінний устрій суспільства. Початок тваринництва і рослинництва. Неолітична виробнича революція. Поступова зміна мисливства, рибальства і збиральництва відтворюючими формами господарювання — землеробством і скотарством. Поява шліфування, свердління і розпилювання виробів. Стоянки неолітичної людини поблизу Саврані, Торського, Нізвиська та інші.

Трипільські неолітичні племена та їх сусіди. Походження і розселення трипільських племен. Теорії походження трипільців. Трипільці попередники індоєвропейської сім'ї народів. Поетапне освоєння трипільцями території України. Поселення трипільців "міського" типу у регіонах Поділля та Середнього Придніпров'я, зокрема, біля сучасних населених пунктів Доброводи, Тальянки, Сушківці та інші.

Господарство трипільських племен. Землеробська система. Перехід до рільництва. Сільськогосподарські знаряддя праці. Зернові культури. Присадибне

тваринництво. Допоміжні види господарювання.

Культура: мальована кераміка, житлобудування і духовний світ трипільських племен. Трипільські культурогенетичні корені українців.

Сусідні племена трипільців: їх розселення, заняття, господарство.

Суспільний поділ племен на скотарські й скотарсько–землеробські. Основні регіони існування племен. Особливості господарства і життя. Вплив продуктивності праці на суспільні відносини. Загострення суперечностей. Зародження елементів ранньокомплексного суспільства. Бронзоливарне виробництво. Зародження ремесла.

Розселення і заняття племен ямної, катакомбної, шнурової кераміки та інших археологічних культур.

Відносини Скіфії з античними містами—полісами Північного Причорномор'я,

Племена раннього залізного віку на території України (XV—VII ст. до н.е.). Ранньодержавні утворення скіфів, сарматів на території України (VI ст. до н. е. — III ст. н.е.). Скотарські і землеробські племена. Розселення кіммерійців у X—VII ст. до н.е. і їх війни з Ассірією, Урарту, Фрігією та іншими країнами. Господарство кіммерійців: кочове скотарство і землеробство. Поширення виробів із заліза. Племена чорноліської археологічної культури. Господарство. Майнове і соціальне розшарування. Духовний світ племен.

Легенди про походження скіфів. Поява скіфів у Північному Причорномор'ї в VII ст. до н.е. Війни у Передній Азії. Повернення у Північне Причорномор'я і розселення. Велика Скіфія V—IV ст. до н.е. Скіфо—перська війна 512 р. до н.е.

Фракією та іншими. Занепад Великої Скіфії. Господарство племен Скіфії: скотарство, землеробство і ремесло. Кочові і землеробські племенаСкіфії та їх етнічна приналежність

Мала Скіфія у Криму і Північному Причорномор'ї III ст. до н.е. — III ст. н.е. Побут і культура скіфських племен.

Сармати та їх походження. Сарматська експансія на територію Північного Причорномор'я. Вихід на Правобережжя. Роксолани. Алани. Автохтонні племена. Взаємовідносини Сарматії з сусідніми державами. Господарство, культура і побут племен Сарматії.

Грецька колонізація Північного Причорномор'я і Криму. Боспорське царство. Виникнення античних міст–полісів на території Північного Причорномор'я і в Тавриді – Криму. Періодизація історії міст-держав. Державний і соціальний лад Ольвії, Херсонеса, Тіри та інших. Господарство міст-полісів. Побут, культура, вірування.

Боспорське царство: утворення і державний устрій. Боротьба з Римом і перетворення в його автономію. Господарство і торгівля. Культура і духовне життя.

Праслов'яни, слов'яни та праукраїнці (III ст. до н.е. — VII ст. н.е.) Праслов'яни і слов'яни. Концепції походження східних слов'ян. Етнічні елементи в племен пшеворської культури і венедів.

Початок етногенетичного процесу зародження праукраїнства в племенах зарубинецької культури. Територія, розселення, заняття, побут, культура. Антропологічні риси праукраїнців та їх близькість з південними слов'янами.

Праукраїнське антське державне об'єднання. Державний устрій. Економічна, побутова і духовна близькість антських племен черняхівської і київської культур (II—V ст. н.е.) з племенами попередньої зарубинецької культури. Аварський каганат. Елементи праукраїнства в племенах пеньківської, празької, колочинської культур (V—VII ст.н.е.).

Походження українського народу. Теорії походження українців вчених XIX — початку XX ст. Сучасні погляди на походження українського народу В.Борисенка, Л.Залізняка, В.Барана, В.Пономарьова та інших вчених. Праукраїнські племена і давність їх походження. Господарство. Побут і культура. Еволюційні етногенетичні процеси розвитку. Трипільці, черняхівці. Культурогенетичні процеси і їх відображення в землеробстві, домобудуванні, віруванні і побуті українців. Археологічні пам'ятки. Особливість об'єднавчого процесу руських племен. Утворення Середньодніпровської Русі з центром у Києві. Автохтонні основи держави. Духовний світ. Зовнішні загрози та інтеграційні процеси.

Утворення Праукраїнської держави Руська земля (Середньодніпровська Русь) (VIII— початок 80—х років IX ст.). Племена дулібів, волинян, полян, древлян, сіверян, уличів, тиверців тощо. Літописні племінні княжіння. Господарська і культурна консолідація племен лука-райковецької, волинцівської, роменської археологічних культур. Протодержавні процеси на Волині й Середньому Подніпров'ї: племінно-територіальні об'єднання полян, древлян і сіверян. Походження етноніму "русь" і держави "Русь". Праукраїнська династія князів Києвичів. Київ — центр федеративного об'єднання племінних княжінь. Посилення Середньодніпровської Русі за князювання Аскольда і Діра. Активізація етнічних процесів. Християнізація праукраїнських князів. Язичницькі вірування. Мова. Література.

Русь і кочовий світ. Відносини із Хазарією, Візантією, болгарськими та іншими племенами.

Київська Русь в період політичної єдності (80–ті рр. IX — перша третина XII ст.). Державно-політична історія Русі-України за варязької династії Рюриковичів. Захоплення Києва Олегом і поступове перетворення Русі в імперію. Князювання Ігоря, Ольги, Святослава, Володимира, Ярослава Мудрого, Володимира Мономаха. Державний устрій: влада князя, боярська дума, віче, феодальні снеми (з'їзди). Зовнішня політика київських князів. Боротьба з печенігами і половцями. Походи на Візантію і Болгарію. Дипломатія Русі. Звичаєве право і кодекси законів (Руська правда, Правда Ярославичів).

Утвердження державної релігії—християнства. Роль церкви у розвитку ранньофеодальних суспільних відносин: опозиція патріархальному рабству, запровадження церковної реєстрації шлюбу, контролю міри і ваги тощо. Вплив Візантії на Русь.

Сільське господарство. Становище різних суспільних верств населення. Утворення сільської общини. Виникнення князівського, боярського і церковного землеволодінь та їх еволюція. Зрушення в зерновому землеробстві і тваринництві. Соціальне становище селян.

Розвиток міст, ремесел, промислів, металургії, залізоробного, деревообробного, склоробного, керамічного та інших виробництв. Внутрішня і зовнішня торгівля та її торгові шляхи.

Національні риси Київської Русі.

Русь-Україна в період роздробленості і монголо-татарської навали. Місце Києва і Київської землі в системі удільних князівств. Боротьба з кочівниками. Мономаховичі та Ольговичі. Спроба відновити провідну роль Києва як політичного центру Русі. Святослав Всеволодович та Рюрик Ростиславович. Великокнязівський стіл і боротьба двох принципів престолонаслідування. Дуумвірати.

Чернігівське князівство. Посилення політичної ролі й розширення території князівства. Орієнтація династії Давидовичів на Київ. Боротьба з Новгород-сіверськими князями і половцями. Подрібнення князівства.

Удільні Галицьке і Волинське князівства. Утворення Галицько-Волинської держави в 1199 р. Поширення влади князя Романа Мстиславовича на Київ і Київську землю та перетворення його в консолідуючий політичний центр Русі—України. Боротьба Данила і Василька за батьківську спадщину. Утвердження влади Данила Романовича у Галицько-Волинському князівстві та в Києві напередодні монголо-татарського нападу 1238 – 1239 рр.

Місце Переяславського князівства в консолідації українських земель в боротьбі з кочівниками. Переяславське князівство як остання сходинка на великокнязівський престол.

Відокремлення Володимиро-Суздальського князівства від Києва і утвердження окремої державності і етнічного центру.

Вторгнення Чінгісхана і Батия на українські землі. Битва на р. Калці 1223 р. Розгром північно-східних князівств у 1237—1238 рр. Захоплення завойовниками в 1239 р. Переяслава, Чернігова та інших міст.

Героїчний захист Києва, Вишгорода та інших міст в 1240 — навесні 1241 рр. Наслідки погрому Руси – України монголо–татарськими ордами хана Батия. **1.9. Етнічні процеси. Культура. Історичне значення Київської Русі.** Завершення формування українського етносу. Побут русів-українців. Житло. Одяг. Сімейні відносини. Складання етнічної території. Поширення топоніму “Русь” на всі регіони Київської Русі. Мова. Поширення топоніму “Україна”. Освіта. Школа. Бібліотеки. Література. Наукові знання. Музика. Архітектура. Живопис. Прикладне мистецтво. Історичне значення Київської Русі.

Галицько-Волинська держава (князівство) – спадкоємниця Київської Русі (1238—1264 рр.). Становлення Галицько-Волинської держави як спадкоємниці першої Давньоукраїнської держави. Діяльність Д.Галицького щодо збирання земель Галицько-Волинського князівства та боротьба за остаточне об’єднання держави. Перемоги під Дорогочином і Ярославом. Внутрішня політика Д. Галицького: розбудова і заснування міст, реформа армії, церковна політика. Європейське визнання Українського королівства: дипломатичне діяльність з Римом, відносини з Угорським королівством, малопольськими князями, участь у боротьбі за австрійську спадщину.

Характер залежності від монголо-татар. Боротьба за унезалежнення від Золотої Орди: Куремсина війна, погром Бурундая.

Соціально-економічне та духовно-культурне життя в Галицько-Волинському князівстві.

Галицько-Волинська держава за спадкоємців

Галицького (1264 – 1325 рр.). Шварно Данилович. Дуумвірат Шварно та Войшелка в Литві. Поразка української партії князя Шварно на литовському престолі.

Лев Данилович. Подальші взаємовідносини із Золотою Ордою. Особливості відносин з Литвою та Польщею. Зміцнення королівства за Юрія Львовича та його синів у боротьбі з Золотою Ордою. Королівство за Юрія ІІ Болеслава. Розпад Галицько-Волинської держави. Її місце в утвердженні української державницької ідеї.

Боротьба за "галицьку спадщину" Литви, Польщі та Угорщини (1325 – 1350 ті рр.) Боротьба Польщі, Литви і Угорщини за галицький стіл. Об'єднання сил Польщі і Угорщини та вступ в Галичину, на Волинь і Поділля (1340—1350–ті рр.). Польсько-католицька експансія на західні українські землі. Поширення влади польської корони на Галичину і Західне Поділля. Утворення Руського воєводства.

Роздроблення Золотої Орди і посягання литовських князів на Київ і Київську землю. Формування Гедиміном ідеології права Литви "на руську спадщину" та боротьба за неї (1325—1350 –ті рр.). Утвердження на Волині князя Любарта – Дмитра. Польсько – литовсько – українська війна 1349 – 1352 р. Перший поділ західноукраїнських земель між Польщею і Литвою.

Визволення України з-під влади Золотої Орди та відновлення в ній удільного устрою династією Ольгердовичів (1362 – 1470 рр.). Похід литовсько-руських військ під проводом Великого князя Литовського Ольгерда (Альгердаса) проти Золотої Орди. Вигнання ординців з Лівобережжя та розгром трьох орд на р.Синюсі в 1362 р. Історичне значення переможної Синьоводської битви. Утворення Литовсько-руської держави (Великого князівства Литовського, Руського та Жемайтійського. Відновлення удільного устрою в Україні. Надання руським містам і землям-князівствам традиційних прав. Привілеї нової династії князів Ольгердовичів та їх сприйняття українських, руських звичаїв, культури та мови.

Київське князівство за Володимира Ольгердовича (1362—1394). Зовнішня та внутрішня політика Київського князівства. Відбудова православних церков, монастирів, поширення влади київського князя на південь та північ, оборона земель від кочовиків. Чеканка своєї монети. Автономізація князівства.

Кревська унія 1385 р. Передумови крутого повороту політики Ольгердовичів від православ'я до католицтва, від Русі до Польщі. Ягайло — король Польщі і Великий князь Литовський. Незадоволення литовської знаті на чолі з Кейстутовичами інкорпорацією Литви до складу Польщі. Домагання Вітовта відновлення цілісності влади литовського князя у Великому князівстві Литовському. Спроби українських князівств добитись дальшої державної автономізації. Ліквідація удільного устрою в 1399 р.

Поразка Вітовта на р. Ворсклі (1399) від Золотої Орди. Віленська угода 1401 р. Боротьба Литви і Польщі з Тевтонським орденом. Грюнвальдська битва 1410 р. Городельська унія (1413) і наступ на православну шляхту.

Поширення кордонів Великого князівства Литовського до Чорного моря в умовах розпаду Золотої Орди. Колонізація півдня України.

Союзні стосунки Литви з династією Менглі-Гіреїв. Заснування татарської державності в Криму 1428—1430–х рр. Останні спроби Вітовта усамостійнити князівство від королівської влади Польщі. Невдале коронування та смерть великого князя.

Свидригайло Ольгердович – Великий князь Литовський (1430—1432). Опора на визвольні настрої руських православних князів і бояр. Спроби унезалежнення руських земель від Польщі. Боротьба проти військового проникнення влади польської корони на Волинь та Поділля. Визвольна боротьба в князівстві (1432—1440). Поразка Свидригайла і руських сил під Вилкомиром.

Перемога патріотичних сил України. Відновлення удільного устрою. Волинське удільне князівство Свидригайла (1440—1452) та Київське удільне князівство Олельковичів (1435−1470). Остаточна ліквідація удільного устрою в 1471 р. Спроба Михайла Олельковича повернути Київське князівство. Боротьба Михайла Глинського за утворення "київської держави". Втеча М.Глинського в Москву. Люблінська унія 1569 р.: передумови, укладення та наслідки.

Соціально-економічне становище українських земель

у складі Польщі та Литви (XIV—XVI ст.). Політико-адміністративний устрій в Україні. Удільні князівства, намісництва, воєводства. Влада великого князя литовського, повноваження пан-ради, особливості запровадження та функціонування сеймового інституту влади. Місцева організація влади, сеймики.

Українська магнатерія та її роль в суспільстві. Процес формування шляхетського стану в Україні. "Боярин", "земянин", "пан", "шляхтич". Реформи 60–х рр. XVI ст. і боротьба шляхти за правову рівність з магнатами. Земельна власність і землеволодіння.

Розвиток сільського господарства. Земельна реформа "Устава на волоки" 1557 р. Запровадження фільварків, панщини і кріпацтва.

Зовнішня і внутрішня торгівля. Експлуатація природних ресурсів України: вивіз зерна, лісу, худоби і виробів із них.

Розвиток міст: магдебурзьке право, ремесло, цехи, їх особливості в українських землях. Литовські Статути і соціально-правове становище різних станів.

Слобожанщина, Галичина, Північна Буковина і Закарпаття в XVI – XVI ст. Слобожанщина. Слобідські землі – буферна зона між Московською державою і Кримським ханством. Колонізація слобідських земель московитами і українцями.

Становище Галичини. Поступова ліквідація Польщею адміністративної автономії Галичини. Судова система. Сеймики. Конфесійна обстановка.

Становище Північної Буковини. Перехід Північної Буковини (Шипинської землі) в 1359 р. до складу Молдавського князівства на правах автономії. Збільшення населення і населених пунктів. Землеробство, скотарство, мисливство, залізоробство. Земельна власність і землеволодіння. Хотин та інші міста. Торгівля. Руська мова в діловодстві.

Закарпаття. Посилення позицій місцевих феодалів. Фільварки. Розвиток рільництва, тваринництва, виноградарства і садівництва. Розвиток Ужгорода, Мукачева та інших міст. Ремесла і промисли. Перехід з 1543 р. однієї частини Закарпаття під владу Австрії, а другої – Трансільванії.

Крим та Північне Причорномор'я у XIV—XVI ст. Італійські колонії держави-поліси і їх становище в умовах агресії татар і турків в Крим та Північне Причорномор'я. Утворення Кримського ханства. Зовнішня політика Криму в часи заснування держави. Заняття, землеробство, торгівля Криму. Агресія Османської Порти в Крим та визнання ханством залежності від Туреччини. Політика ханства після втрати самостійності. Напади татар на українські землі наприкінці XV – першій половині XVI ст. Кафа і Стамбул — невільничі ринки слов'ян. Політика Литви, Польщі і Московії щодо Криму і Османської Порти.

Козацтво України: походження, становлення і формування в окремий суспільний стан (середина XV – кінець XVI ст.). Час і причини появи козацтва. Перша документальна згадка 1489 р. про козаків на Поділлі. Причини появи та джерела формування козацтва. Поширення козацької території. Колонізаційний наступ шляхти на освоєні козаками землі й відступ їх до Канева, Черкас. Роль перших козаків у захисті українських земель від татарських вторгнень під проводом прикордонних старост Остафія Дашкевича, Предслава Лянцкоронського, Бернарда Претвича та інших.

Заснування Запорозької Січі. Освоєння козаками території за дніпровськими порогами й заснування Запорозької Січі. Дмитро Вишневецький та його роль у розбудові Січі й активізації боротьби з Кримським ханством. Томаківська Січ. Державний устрій Запорозької Січі. Демократично-республіканська форма організації. Формування командно-адміністративного апарату. Територія. Чисельність. Елементи державотворення.

Створення реєстрового війська у 1568 – 1572 рр. Його завдання, організація, права, територія, участь у війнах Польщі. Реформування реєстрового війська в 1578 р. королем Стефаном Баторієм.

Боротьба козацтва проти татарсько-турецької агресії в 70 – 90–х рр. XVI ст. Допомога Коша Запорозького молдавському народові у повстанні проти турецьких поневолювачів у 1574 р. Оволодіння запорожцями на чолі з Іваном Підковою в 1577 – 1578 рр. Молдавією. Створення козаками Чорноморського флоту й морські експедиції на Крим та Анатолійське узбережжя Чорного моря у 70 – 90–х рр.

Повстання козаків проти польсько-шляхетської влади у 1591 – 1593 рр. під проводом Криштофа Косинського. Причини і початок повстання у грудні 1591 р. Дії повсталих на території Київського і Брацлавського воєводств. Поразка козаків 23 – 30 січня 1593 р. під П'яткою. Загибель Косинського влітку 1593 р. і дальше продовження повстання.

Залучення українських козаків до анти турецької коаліції європейських держав. Діяльність М. Вакера, О. Комуловича, Хлопицького, Е. Лясоти. Новорічний похід козаків Г. Лободи на Юргіїв. Підготовка українських воєводств до захисту від можливого нападу татар навесні 1594 р. Семерій Наливайко.

Молдавські походи запорожців та наливайківців 1594 – першій половині 1595 рр. Зміна обстановки в Молдавії влітку 1995 р.

Козацько-селянське повстання Семерія Наливайка. Конфлікти з подільською шляхтою в 1594 р. Рейд С. Наливайка по Волині та Білорусії взимку 1595 – 1596 рр. Дії запорожців Григорія Лободи і Матвія Шаули. Наступ польської армії і відступ повстанців Наливайка на Середнє Подніпров'я в лютому – березні 1596 р. Оборона в урочищі Солониця і капітуляція 28 травня 1596 р. Державотворчі елементи в діяльності Наливайка. Баніція козацтва.

Конфесійна ситуація в XIV — XVI ст. Роль церкви в житті українського народу. Поділ Київської митрополії. Українське православ'я у Великому князівстві Литовському. Організація та діяльність українських єпархій у 1458 – 1595 рр. Криза української православної церкви наприкінці XVI ст. Митрополит М.Рогоза. Боротьба Львівського братства за зміцнення ролі православ'я в суспільному житті. Поширення та діяльність братств в Україні. Братські школи.

Католицька церква в Україні XIV—XVI ст. Проникнення реформаційних ідей в Україну. Діяльність кальвіністів, антитринітаріїв, соціан. Контрреформація в Речі Посполитій. Єзуїти.

Усвідомлення прогресивними колами українського суспільства необхідності реформування православної церкви за зразком західної церкви. Утвердження ідеї унії на території України. Унійна діяльність православних ієрархів. Єпископи К. Терлецький, І. Потій. Собори 1591 – 1595 рр. Підготовка укладення унії української православної церкви з католицькою церквою. Артикули унії. Унійна та антиуніатська діяльність князя К.Острозького.

Підготовка і хід Берестейського церковного собору 1596 р. Утворення уніатської церкви. Посилення унійного руху і репресії проти православної церкви. Митрополит уніатської митрополії І.Потій (1597—1613). Історичні наслідки поділу православ'я.

Найвидатніші діячі конфесійної полеміки та їх основні праці: П.Скарга, Г.Смотрицький, І. Потій, І. Вишенський та інші.

Відродження та піднесення культури в XIV—XVI ст. Національно-культурні традиції Київської Русі. Населення і територія. Переборення наслідків золотоординського панування. Збільшення кількості і національний склад населення України. Розширення територіальних меж українського етносу. Формування в Середньому Подніпров'ї етнічного центру українського народу.

Уніфікація матеріальної культури. Зміни у сільськогосподарських знаряддях праці, транспорті, народній архітектурі, одязі, їжі тощо.

Кристалізація нової національної свідомості. Територіальне поширення назви "Мала Русь" як ознаки належності різних українських земель до колишньої Київської Русі. Відновлення і утвердження топоніму "Україна". Еволюція етнонімів "русь", "русини", "черкаси", "козаки", "українці". Вплив козацтва на свідомість народу.

Зміни в національній мові. Перетворення давньоруської мови в староукраїнську. "Руська" мова – офіційна мова Великого князівства Литовського, Руського і Жемантійського. Самостійний розвиток староукраїнської мови і перетворення її на визначальний фактор етнічного розвитку народу (з середини XVI ст.).

Поширення освіти в Україні. Початкова школа. Українські студенти і професори у Західній Європі XV—XVI ст. Острозька школа-колегіум. Найвизначніші діячі цієї школи та їх діяльність. Г.Смотрицький, К. Лукарис. Наукова підготовка до видання "Острозької Біблії"(1581). Поширення гуманістичної школи в Україні: єзуїтські колегії, протестанські протогімназії.

Зародження кириличного друкування. Український першодрукар С.Дропан (1460) і друкарня при Грушівському монастирі на Закарпатті (сучасні погляди і трактування).

Кириличні видання Ш.Фіоля (1491). Перші видання Ф.Скорини (1519). Друкарське мистецтво І.Федоровича (І. Федорова). “Буквар” та ”Апостол” (1574).

Зародження староукраїнської літератури. Полемічна література. Г. Смотрицький, П. Скарга, Х. Філалет, І. Потій, І. Вишенський. Зміни в літописанні. Густинський, Львівський та інші літописи.

“Пересопницьке Євангеліє” (1556—1561) — писемна пам’ятка української розмовної мови XVI ст. і духовна святиня українського народу.

Українські гуманісти. Основні гуманістичні ідеї та їх втілення в творах поезії, художніх, полемічних, історичних і наукових слов’яномовних й латиномовних працях. С.Оріховський, П.Русин, Ю.Дрогобич, Г.Смотрицький, І. Потій та інші.

Дерев’яні та кам’яні архітектурні пам’ятки: фортеці, монастирські будови, церкви. Народна хата. Музична освіта і музичні осередки. Поява музичних цехів. Поява шкільного та вертепного театру. Образотворче мистецтво: вишивки, малюнки. Козацькі Мамаї. Іконописна традиція. Гравюра та орнамент.

Зародження національного епосу. Зміст історичних пісень і дум. Епічні герої. Україна в уявленні іноземців.

2. Історія України в період раннього нового часу

Участь козаків у війнах за межами України та становлення національних збройних сил в першій половині XVII ст. Участь козаків у воєнних діях на території Лівонії в 1601—1602 рр.: Війна Речі Посполитої з Швецією на початку XVII ст. і запрошення козаків до участі в ній. Часткове скасування сеймом у січні 1601р.баніції козацтва. Похід чотирьох козацьких полків у 1601 р. у Лівонію і участь у воєнних діях на її території. Самійло Кішка. Воєнні дії 4 тис. козаків у 1602 р.

Участь козаків у воєнних діях на території Московської держави: Участь козаків отамана Белешка та інших у поході Лжедмитрія І на Москву в 1604—1606 рр. Участь запорожців у селянській війні під проводом Івана Болотникова 1606—1607 рр. Участь козаків у поході Лжедмитрія ІІ на Московщину в 1607—1609 рр. Дії 13–тисячного козацького війська під Москвою влітку 1608 р. Дії козаків під Торжком, Твер”ю, Новгородом та іншими містами. Польсько – московська війна 1609 – 1613 рр. Участь 30–тисячного козацького війська в облозі Смоленська восени 1609 р. Визволення козацькими загонами взимку–навесні 1610 р. Чернігова, Стародуба, Почепа, Брянська та інших міст Чернігово-Сіверщини. Дії козацького війська на території Московщини в 1611 – 1613 рр. Похід 20–тисячного козацького війська Петра Сагайдачного на Москву в 1618 р. Участь козаків у польсько-російській війні 1632 – 1634 рр.

Участь козаків у Тридцятилітній війні (1618—1648): Розгром 10–тисячним козацьким військом полковників Кличковського і Русиновського військ семигородського князя Юрія Ракоція на Закарпатті в 1619 р. Дії 20–тисячного козацького війська у північно-східній Італії в 1625 р. Дії кількатисячного козацького загону у складі австрійських військ на території Люксембургу і Франції в 1635–1636 рр. Участь запорожців у воєнних діях 1645 р. у Франції.

Значення участі козаків у війнах за межами України для становлення національних збройних сил.

Запорозька Січ, Кримське ханство і Туреччина у першій половині XVII ст. Участь козаків у Хотинській війні 1620 – 1621 рр. Воєнні походи запорожців на Кримське ханство і Туреччину: Активізація воєнних дій у 1600—1605 рр. Взяття Варни і штурми Кілії та Акермана (1606), перемоги над турецькими ескадрами (1606—1607). Захоплення Перекопу (1608). Здобуття Синопу (1614). Похід на Царгород (1615). Захоплення Кафи і Трапезунда (1616). Воєнні походи у 20–30–х роках.

Причини війни між Туреччиною та Річчю Посполитою в 1620 р. Поразка польської армії під Цецорою. Наступ турецької армії навесні–влітку 1621 р. Дії запорожців Яцька Бородавки у Молдавії та посольства П.Сагайдачного у Варшаві. Козацтво у воєнних діях під Хотином. Умови Хотинського миру.

Міждержавне зближення Запорозької Січі з Кримським ханством у 20—30–х роках: Військова допомога Січі хану Мехмет-Гірею у 1624 р. Союзницький договір з Кримським

ханством у грудні 1624 р. Позиція Січі в акції Олександра Яхії. Три морські походи запорожців на Царгород у 1625 р. Розрив українсько-кримського союзу. Допомога запорожців кримським ханам у боротьбі за владу в другій половині 20–30–х роках.

Козацько-селянські рухи в 20 –30–х рр. XVII ст. Причини відміни баніції козацтва і повернення йому деяких прав і привілеїв на початку XVII ст. Самійло Кішка. Покозачення селян і боротьба проти нього уряду Речі Посполитої. Козацький рух у 1616—1619 р. та договір 7 жовтня 1619 р. Скинення Сагайдачного з гетьманства.

Селянсько-козацьке повстання 1625 р. під проводом Марка Жмайла: Початок. Хід. Умови Куруківської угоди. Козацько-селянське повстання 1630—1631 рр. під проводом Тараса Федоровича /Трясила/: Реакція українського населення на умови Куруківської угоди. Виступ запорожців у березні 1630 р. на "волость". Повстанські лідери Андрій Діденко, Данило Білоцерківець, Іван Гиря та інші. Бої під Переяславом наприкінці травня – на початку червня 1630 р. Підписання і умови Переяславської угоди 29 травня 1630 р. Наслідки повстання. Продовження повстання в 1631 р.

Козацьке повстання 1635 р. під проводом Івана Сулими.

Козацько-селянське повстання 1637 р. під проводом Павла Бута /Павлюка/: Початок і розгортання повстання навесні – влітку 1637 р. Карпо Скидан, Семен Биховець, Дмитро Гуня. Бої на Черкащині восени – взимку 1637 р. Поразка повстанців під Кумейками (6 грудня) і капітуляція 14 грудня. Наслідки повстання.

Козацько-селянське повстання 1638 р. під проводом Якова Острянина і Карпа Скидана: Початок і хід повстання у березні – травні. Оборонні бої повстанців у гирлі р. Старець у червні – липні.

Умови "Ординації Війська Запорозького" 1638 р.

Причини поразки і значення національного соціального руху першої половини XVII ст.

Посилення влади Польщі, суспільна думка і культура в першій половині XVII ст. Посилення польсько-шляхетської влади в Україні у першій половині XVII ст.: Адміністративний устрій. Судова система. Шляхетське всевладдя.

Хижацьке використання природних багатств України магнатами і шляхтою: Захоплення орних земель і угідь. Магнатські латифундії. Характер господарства. Розширення земельної власності католицьких костелів. Засилля польських магнатів і шляхти в дохідних промислах і торгівлі.

Посилення експлуатації селян, міщан і козаків: Наступ можновладців на дрібне землеволодіння. Зростання панщини та інших повинностей. Правове безправ'я. Становище невизнаного урядом козацтва. Погіршення становища міського населення. Опір селян і міщан.

Загострення релігійних протиріч. Посилення позицій уніатської і католицької церков в Україні. Боротьба за віру православних духовенства, аристократії, козацтва. Відновлення православної ієрархії в 1620 р. "Статті для заспокоєння руського народу" 1632 р. Митрополит Петро Могила. Невдалі спроби об'єднання українських церков.

Культура: шкільна освіта, київська братська школа. Заснування Київської колегії. Полемічна література: "Пересторога", "Тренос" М.Смотрицького, "Палінодія" З.Копистенського. Літописання, мемуарна проза, поезія. Архітектура. Образотворче мистецтво. Музика і театр.

Революційний 1648 р. і створення нової Української держави

Підготовка до збройного виступу: Рушійні сили повстання. Б.Хмельницький, М.Кривоніс, Д.Нечай, Ф.Джеджалій, С.Мужиловський та інші. Арешт Б.Хмельницького. Відхід керівників повстання на Січ. Захоплення повсталими Базавлуцької Січі. Початок повстання. Обрання Б.Хмельницького гетьманом. Організація всенародного виступу проти польської шляхти.

Революційний вибух навесні 1648 р.: Битви під Жовтими Водами (5—6 травня) і Корсунем (16 травня). Успіхи повстанців на Лівобережній та Правобережній Україні влітку 1648 р.

Розгром польської армії під Пилявцями (11—13 вересня). Визвольний похід у Західну Україну й визволення етнічної української території. Відступ революційної армії – причини і наслідки.

Створення нової Української держави: Революційні зміни в суспільстві. Нові органи влади і адміністративно-територіальний устрій. Республіканська форма управління. Судова система. Селянське і міщанське самоврядування. Створення національної армії.

Буржуазний характер соціально-економічних завоювань.

Продовження війни за незалежність молодої республіки (1649—1654 рр.) Дипломатичні переговори з Польщею взимку 1649 р. Підготовка воюючих сторін до війни. Початок воєнних дій влітку 1649 р. Війна на два фронти. Поразки під Загаллям і Лоєвом. Зборівська битва. Зборівський договір та реакція на нього народних мас. Повернення в Україну польської шляхти і спроби відновлення старих порядків.

Нейтралізація союзника Польщі Молдавського князівства в 1650 р. Козацька дипломатія в пошуках надійного союзника. Підготовка Польщі до остаточного розгрому революційної армії й встановлення влади над всією Україною. Воєнні дії в 1651 р.: Вторгнення польських військ в Україну. Битва під Берестечком. Успішний наступ литовських військ на Україну і захоплення Києва. Піднесення народної боротьби проти загарбників. Білоцерківський договір 1651 р.

Опір народу виконанню умов Білоцерківського договору в 1652 р. Відмови населення коритися польським панам. Відходи на Слобожанщину. Підготовка козацьких полковників до самостійних дій проти польських військ. Активізація пошуків козацькою дипломатією союзників.

Батозька битва 22—23 травня 1652 р. і ліквідація умов Білоцерківського договору. Визволення України. Встановлення династичного союзу з Молдавією.

Воєнні дії в 1653—1654 рр.: Відсіч ворожих вторгнень на початку 1653 р. Молдавські походи революційної армії в 1653 р. Успішні дії козацької армії в грудні 1653 р. на Поділлі. Жванецьке протистояння.

Дипломатія незалежної держави. Зближення України з Росією. Переяславська рада 8 січня 1654 р. Рішення про об’єднання України з Росією. Умови союзу. "Березневі статті". Характер дипломатичної угоди України з Росією.

Соціально-економічні зміни у перші роки національно-визвольної війни (1648—1654 рр.) Зміни в економічному, соціальному та політичному становищі шляхти. Феодально-буржуазний статус.

Перетворення козацтва в привілейований стан суспільства. Місце козацької старшини в соціальній структурі населення країни. Капіталістичний характер господарства.

Посилення ролі православного духовенства в житті країни.

Соціально-економічні завоювання селянства: Ліквідація кріпацтва, завоювання особистої свободи і права земельної власності. Передумови для капіталістичного розвитку господарства. Форми ренти.

Розширення прав і привілеїв міщанства і купецтва.

Війни за незалежність молодої республіки (1654—1660 рр.) Приведення українського населення до присяги на вірність царю.

Вступ російських військ у війну України з Польщею. Успіхи українсько-російських військ в Україні, Білорусії та Литві в 1654—1655 рр. Поширення влади українського гетьмана на білоруські землі. Перші непорозуміння між Україною і Росією.

Відхід Росії від зобов’язань, взятих на Переяславській раді. Прагнення до союзу з Польщею і припинення воєнних дій. Віленське перемир’я 1656 р.

Продовження Україною війни з Польщею власними силами. Пошуки нових союзників і загострення відносин з Росією. Поразка Польщі.

Смерть Б.Хмельницького. Гетьманування І.Виговського (1657—1659): Спроба групи козацької старшини добитися незалежності України від Росії. Ставлення до цього Запорозької Січі.

Українсько-московитська війна 1658—1659 рр. Варіанти Гадяцької угоди 1658 р. і 1659 р. та її наслідки. Місце конотопської битви 1658 р. у східноєвропейській історії. Падіння уряду І.Виговського.

Обрання гетьманом Ю.Хмельницького (1659—1663). Переяславські статті 1659 р. Обмеження прав України та реакція на нього козацької старшини. Розкол України на два військові табори. Слободищенський трактат 1660 р.

Геополітичні вектори діяльності козацької старшини. Руїна (1660—1676 рр.) Відхід Правобережної України до Польщі. Спроби гетьманів Ю.Хмельницького і П.Тетері поширити свою владу на Лівобережну Україну в 1660—1663 рр.

Міжстаршинська боротьба за владу і обрання гетьманом Лівобережної України І.Брюховецького (1663—1668 рр.). Московські статті 1665 р. і дальше обмеження прав України.

Гетьманування П.Тетері на Правобережжі (1663—1665 рр.). Повстання на Правобережжі у 1664—1665 рр.

Боротьба гетьмана Петра Дорошенка за відновлення незалежної Української держави (1665—1676): Остаточний відхід Росії від зобов'язань 1654 р. і укладення Андрусівського перемир'я з Польщею 1667 р. Повстання 1667 р. на Лівобережжі та повалення проросійського уряду І.Брюховецького. Об'єднання двох частин України під булавою П. Дорошенка. Угода П. Дорошенка з Туреччиною 1669 р.

Гетьманування Д.Многогрішного (1667—1672). Глухівські статті 1669 р. і поступки царського уряду Україні. Намагання відновити колишні права України. Загострення відносин з Росією. Арешт і заслання. Обрання гетьманом І.Самойловича (1672—1687). Походи російсько-українських військ на Правобережну Україну в 1674—1676 рр. Падіння уряду П.Дорошенка.

Відсіч турецько-татарської агресії і боротьба за визволення південних українських земель в останній чверті XVII ст. Наступ Туреччини і Криму на правобережні землі в першій половині 70–х років XVII ст. Позиція П.Дорошенка.

Відсіч першого Чигиринського походу турецької армії в 1677 р.: Ю.Хмельницький — ставленик Туреччини. Героїчна оборона Чигирина. Участь Запорозької Січі у воєнних діях. Відступ турецької армії.

Тривожна зима 1677—1678 рр. Другий Чигиринський похід турецької армії у 1678 р.: Героїчна оборона Чигирина. Дії запорозьких козаків. Підготовка Києва до оборони. Відступ російсько-української армії. Гетьманування Ю.Хмельницького на Правобережжі. Передача Росією частини українських земель Туреччині за умовами Бахчисарайського мирного договору 1681 р.

Уступка Росією українських земель Польщі за Трактатом про "вічний мир" 1686 р. Опір патріотичниих сил України розчленуванню країни. Спроби України та Росії відвоювати південноукраїнські землі у 80–х роках. Усунення з гетьманства І.Самойловича. Обрання І.Мазепи гетьманом (1687—1708). Коломацькі статті 1687 р.

Акція Петрика. Перехід України і Росії у масований наступ на Кримське ханство у 90–х роках. Дніпровсько-азовські походи. Зміцнення позицій Росії на українських землях. Будівництво фортець.

Державний устрій і соціально-економічний розвиток в другій половині XVII ст. Державний устрій. Наступ царизму на державний устрій України. Міграція населення. Його кількість у різних регіонах.

Російський уряд – опора відродження феодального землеволодіння у Гетьманщині: Монополізація царем функцій верховного власника українських земель. Привласнення старшиною, шляхтою і духовенством земельних угідь. Еволюція феодальних форм землеволодіння. Поступове позбавлення селян права власності на землю.

Елементи буржуазних відносин у сільському господарстві, промисловості та торгівлі: Дрібнотоварне виробництво, капіталістичні мануфактури, договірні відносини.

Еволюція соціальної структури населення: Формування козацької старшини. Українська шляхта — права і привілеї, місце в суспільстві. Наступ на права і привілеї козацтва. Еволюція соціальних груп селянства. Початок "повторного закріпачення".

Боротьба міщанства за свої права. Українське духовенство. Нові соціальні групи населення. Підпорядкування Київської митрополії московському патріархату.

Культура другої половини XVII ст. Освіта. Наукові знання. Книгодрукування: Л.Баранович. І.Гізель. С.Яворський. Ф.Сафонович.

Фольклор. Література. Мова. Театр. Музика: І.Галятовський. Д.Туптало. І.Величковський. Суспільно-політична думка. Знаряддя праці. Житло. Одяг. Їжа. Сімейний побут. Звичаї та обряди.

Становище України наприкінці XVII — на початку XVIII ст. Історіографія. І. Мазепа та його державна політика. Використання Росією господарського та людського потенціалу України у перші роки Північної війни (1700—1703).

Національно-визвольний рух на Правобережній Україні наприкінці XVII ст. – 1702 — 1704 рр.: С.Палій, С.Самусь, З.Іскра, А.Абазин. Позиція лівобережного гетьмана і російського царя щодо боротьби правобережного козацтва проти польсько-шляхетського панування. Вступ лівобережних козацьких полків на Правобережжя. Арешт і заслання С.Палія. Встановлення влади лівобережного гетьмана на Правобережжі.

Спроба гетьмана І.Мазепи відновити державну незалежність Гетьманщини. Воєнні дії козацьких полків у 1704 р.— першій половині 1708 р. Плани Петра І щодо реорганізації українських полків. Реакція старшини на політику російського уряду. Позиція гетьмана І.Мазепи.

Повстання під проводом Кіндрата Булавіна (1707 — 1708 рр.) і Україна.

Вступ шведських військ на Лівобережну Україну. Перехід І.Мазепи з однодумцями на бік Карла XII. Реакція українського суспільства на цей крок гетьмана.

Репресивні дії командування російських військ. Зруйнування Батурина. Розправа з родичами і родинами прихильників І.Мазепи. Обрання гетьманом І.Скоропадського.

Воєнні дії в Гетьманщини у листопаді 1708 – червні 1709 рр.

Просування шведських військ по Україні. Партизанська війна. Зруйнування російськими військами Запорозької Січі. Облога Полтави. Позиція українського населення. Полтавська баталія 27 червня 1709 р. Крах останніх надій мазепинців. Причини невдачі акції І.Мазепи. Смерть гетьмана. Роль І.Мазепи в історії України. Політико-правова оцінка зміни гетьманом І.Мазепою зовнішньо-політичного курсу України.

Діяльність уряду П.Орлика в екзилі (1710—1714 рр.) Обрання гетьманом України П.Орлика. Спроби українського уряду в екзилі визволити Україну від влади Росії. Намагання української еміграції створити антиросійську коаліцію держав. Реакція російського царя. Законодавча діяльність українського уряду в екзилі. Конституція П.Орлика. Місце українського питання у відносинах європейських країн, Туреччини і Криму з Росією та Польщею в 1712 — 1714 рр.

Посилення наступу царизму на права Гетьманщини в 1708—1727 рр. Обмеження влади лівобережного гетьмана. Перенесення гетьманської резиденції до Глухова. Призначення до гетьмана царського резидента. Перебрання царизмом на себе функцій призначення козацької старшини. Введення російського адміністративного устрою в 1708—1709 рр.

Ліквідація гетьманства в 1722 р. П.Полуботок. Перша Малоросійська колегія (1722 — 1727): склад, функції, місце в системі місцевого адміністративного управління. Експлуатація людських ресурсів України. Різноманітні роботи за межами України. Участь козаків у воєнних діях російської армії.

Останні успіхи старшини у збереженні автономії України (1727—1764 рр.) Причини відновлення гетьманства. Реформаторські зусилля новообраного гетьмана Д.Апостола (1727 — 1734). Друга ліквідація гетьманства. "Правління гетьманського уряду" (1734 — 1750). Посилення русифікації українського населення. Наступ на права міст. Проект кодексу законів "Права, за якими судиться малоросійський народ" (1744).

Заснування Олешківської Січі, ізоляція її від України. Життя козаків. Внутрішня боротьба. Зв’язки з П.Орликом. Повернення козаків на Середнє Подніпров’я. Територія Запорожжя. Паланковий устрій. Управлінський апарат.

Використання людських і природних ресурсів України в ході російсько-турецької війни 1735 — 1739 рр.

Пожвавлення автономістичних настроїв козацької старшини у 40–х роках XVIII ст. Обрання гетьманом України К.Розумовського. Гетьманщина за часів гетьманування К.Розумовського (1750 — 1764).

Зведення Гетьманщини і Слобожанщини до стану

окраїн Російської держави. Остаточна відміна гетьманства. Створення другої Малоросійської колегії (1764) та її діяльність. Ліквідація полково-сотенного устрою Слобожанщини і запровадження губернсько-провінційного адміністративно-територіального поділу. Перетворення слобідських полків у регулярні частини російської армії. Створення в 1780 р. Харківського намісництва.

Поділ Гетьманщини на намісництва (1781). Нова структура адміністративного управління. Ліквідація національних збройних сил України і створення регулярних кавалерійських полків. Запровадження рекрутських наборів.

Спроби патріотичних сил відновити автономію Гетьманщини і Слобожанщини під час роботи Комісії по складанню нового Уложення законів (1767 — 1774).

Нова Запорозька Січ 1734 – 1775 рр. Нові козацькі військово-політичні утворення наприкінці XVIII ст. Створення Нової Січі. Особливості внутрішнього устрою і господарського життя запорозького козацтва. Обмеження царизмом самоврядування, прав і привілеїв запорозького козацтва.

Роль запорозьких козаків у російсько-турецькій війні 1768 — 1774 рр. Передумови, причини і ліквідація в 1775 р. Запорозької Січі. Доля запорожців. Значення феномену козацтва у вітчизняній історії.

Чорноморське козацьке військо. Задунайська Січ. Переселення запорожців на Кубань і створення Кубанського козацького війська.

Історична доля Криму, Північного Причорномор'я, Приазов’я, Правобережної України і Західної Волині. Анексія Росією Криму. Інкорпорація Північного Причорномор'я і Приазов’я Росією. Російсько-турецька війна 1787 — 1791 рр. та місце в ній України. Політика Росії на здобутих землях.

Включення Правобережної України і Західної Волині до складу Російської імперії. Підготовка Росії до військового вторгнення на Правобережну Україну. Хід воєнних дій. Встановлення влади Росії на Правобережній Україні і Західній Волині. Другий і третій поділи Речі Посполитої.

Перші політико-адміністративні й соціально-економічні нововведення російського уряду на правобережних українських землях.

Соціально-економічний розвиток у XVIII ст. Зрушення у сільському господарстві: зміни у ранговій, приватній, церковній, селянській і козацькій земельній власності та землеволодінні. Поширення земельної власності російських вельмож на Лівобережжі, Слобожанщині та Півдні. Зміцнення земельної власності польської шляхти на Правобережній Україні. Пауперизація основної маси селянства. Специфіка розвитку зернового господарства в різних регіонах України. Розвиток тваринництва.

Поширення мануфактурного виробництва. Переростання ремесла у дрібнотоварне виробництво. Перетворення дрібних майстерень і децентралізованих мануфактур у мануфактури централізовані, їх феодально-буржуазний характер. Розвиток міст.

Формування ринку робочої сили: збільшення кількості наймитів у сільському господарстві, промисловості, на річковому і візницькому транспортах. Економічні зв’язки: збільшення кількості ринків, базарів, ярмарків. Торгівля купців, торговців, скупників, баришників, перекупників. Товари і торгові шляхи.

Соціальна структура населення. Зрівняння козацької старшини у правах з російським дворянством. Жалувана грамота 1785 р. Наступ царизму на соціальні права козаків. Зменшення кількості селян "вільних" військових сіл. Поширення панщини. Обмеження особистих прав селян і остаточне їх закріпачення у 1783 р. Етнічний склад населення. Співвідношення українців з представниками інших народностей. Етнічні зміни в Північному Причорномор'ї та в Криму.

Формування національної буржуазії: причини, соціальні джерела і особливості росту рядів буржуазії.

Соціальні та національні рухи у XVIII ст. Участь закарпатців у визвольній війні угорського народу 1703—1711 рр.: причини і початок визвольної війни угорського народу за своє визволення. Розгортання народного руху на Закарпатті в 1703 — 1704 рр. Ференц Ракоці II та його політика. Закон 13 червня 1707 р. про повалення влади Габсбургів і утворення Угорського королівства. Політика угорського уряду і загострення соціальних суперечностей у країні. Маніфест угорського уряду 1709 р. про звільнення з кріпацтва учасників війни та реакція на нього різних політичних сил. Поразка повстанців під Ромханами у 1710 р. і відступ на Закарпаття. Капітуляція повстанської армії 1 травня 1711 р. під м. Сатмара. Сатмарський мир та значення війни для історичної долі Закарпаття.

Гайдамацький рух у першій половині XVIII ст.: причини і характер гайдамацького руху. Гайдамацьке повстання 1734 р. на Правобережній Україні. Ватажки Грива, Медвідь, Рудь, Харко, Чалий та ін. Розгром польськими військами загонів гайдамаків у 1736 р. Хід, мета і значення повстання 1750 р.

Коліївщина: причина, характер, учасники. Підготовка і початок повстання у травні 1768 р. Поширення повстанського руху і взяття гайдамаками Жаботина, Медведівки, Черкас, Корсуня, Умані та інших міст і містечок. М.Залізняк, І.Гонта. Ставлення російського уряду до подій Коліївщини. Розгром основних загонів. Придушення виступу і розправа над повстанцями. Значення повстання.

Виступи селян і робітників Лівобережної України, Слобожанщини і Закарпаття.

Рух опришків: причини, особливості. Дії опришківських ватаг Івана Пискливого, Івана Панчишина, Пинті та інших ватажків на початку XVIII ст. Дії загону Олекси Довбуша в 1733 — 1743 рр. Вплив опришківського руху на соціально-політичну ситуацію в Західній Україні.

Еволюція суспільно-політичної думки у XVIII ст. Суспільно-політичні погляди різних верств українського суспільства у першій половині XVIII ст.: селянство, козацтво, старшина, міщанство, підприємці.

Еволюція державницької ідеї у другій половині XVIII ст. Суспільно-політичні погляди різних станових груп населення під час роботи Комісії по складанню нового Уложення 1767—1774 рр.

Ідеї Просвітництва. Їх особливості та еволюція. Вплив Великої французької буржуазної революції на суспільно-політичну думку України.

Культура України XVIII ст. Становище освіти і науки. Наступ російського царизму на культурно-освітні здобутки українського народу. Початкова, середня і вища освіта. Філософська та історична думка. Г.Сковорода. Природничі науки. Математика та книгодрукування.

Фольклор. Література. Театр. Музика. Нові явища в усній народній творчості, літературі, поезії, драматургії, мові. Іван Котляревський.

Зрушення в архітектурі й образотворчому мистецтві.

3.Україна в період капіталізму

Криза кріпосницьких і розвиток нових соціально-економічних відносин у першій половині XIX ст. Наслідки нових політико-адміністративних введень: уніфікація управлінської системи. Засилля російського чиновництва. Насадження військових поселень.

Зменшення кількості поміщицьких і зростання чисельності державних селян: стихійне зменшення кількості кріпаків. Уніфікація царизмом вільних груп сільського населення.

Суперечливий характер сільського господарства: розширення посівних площ, занепад господарств селян і поміщиків центральних районів. Погіршення становища державних селян. Криза виробничих відносин між поміщиками і селянами.

Перероставання середньовічної промисловості в індустріальну: занепад старого виробництва. Проникнення купецького капіталу у виробництво. Зародження національного машинобудування та інших галузей промисловості й засобів торгівлі. Початок технічної

революції.Торгівля: торги, базари, ярмарки. Тенденція до перетворення України у сировинний придаток Росії. Формування національного ринку.

Дальше формування буржуазії та робітництва: джерела формування буржуазії. Характер відносин з працівниками та соціальний склад буржуазії. Соціальне джерело формування робітництва. Одноденні, сезоні та постійні наймити. Чисельність і національний склад робітників.

Формування національної інтелігенції: одержання інтелектуалами окремого соціального статусу. Формування кадрів інтелігенції. Її соціальна позиція.

Національне відродження у першій половині XIX ст. Україна у війні 1812 р. Французької імперії проти Російської: Україна в планах Наполеона. Ставлення населення України до вторгнення французької армії в межі Російської імперії. Воєнні дії на території України. Українці в партизанських загонах. Вплив війни на соціальну психологію українського населення.

Становлення українознавства як науки. Причини відродження. Історична заслуга української інтелігенції у відновленні національної свідомості народу. Роль історичних, етнографічних, фольклорних та інших праць у пробудженні свідомості людей.

Формування наукових центрів в українознавстві: складання місцевих, регіональних і національного центру українознавства.

Популяризація минулого України в працях російських і українсько-російських літераторів: О.Пушкіна, Ф.Глінки, К.Рилєєва, М.Гнідича, М.Гоголя та інших.

Національно-духовне піднесення на західноукраїнських землях: пробудження серед західноукраїнської інтелігенції інтересу до національної історії та мови. Діяльність І.Могильницького, Д.Зубрицького. “Руська трійця”.

Рух декабристів в Україні. Опозиційність масонських лож. Створення й діяльність масонських лож в Одесі, Києві, Полтаві та інших містах.

Причини виникнення дворянського опозиційного руху. Діяльність перших декабристських організацій “Залізні персні”, “Союз порятунку”, “Союз благоденства”. “Північне товариство”. Утворення, склад, діяльність, програмні документи “Південного товариства”. Повстання в Петербурзі. Виступ Чернігівського полку.

Політизація українського національного руху в першій половині XIX ст. Політичний гурток у Харкові й політизоване вільнодумство в Ніжинській гімназії: декабристські ідеї в діяльності політичного гуртка харківської інтелігенції 1826—1827 рр. Поширення волелюбних ідей в Ніжинській гімназії.

Спроби об’єднання польського і українського визвольних рухів у 30–х роках: польський визвольний рух. Польське визвольне повстання 1830 р., його мета і плани стосовно України. Повстанський рух на Поділлі в березні–травні 1831 р. Повстання на Волині у квітні — травні. Виступ у травні — червні польської шляхти на Житомирщині. Придушення повстання та його наслідки.

Вплив революції 1848 р. на суспільну думку центральних українських земель: поширення ідей європейської революції 1848 р. на українську громадськість. Їх відображення у діяльності української інтелігенції.

Політизація західноукраїнського національно-визвольного руху під час революції 1848 р.: вимога 19 квітня львівських українців до австрійського цісаря. Створення 2 травня Руської ради, місцевих рад та їх завдання. Діяльність польської Ради Народової. Створення 23 квітня Руського собору та його завдання. Слов’янський з’їзд у Празі. Представництво українського населення у першому австрійському парламенті. Створення “Галицько–Руської матиці”. Перехід реакції у наступ проти революційних здобутків 1848 р. Листопадове повстання у Львові. Селянський рух.

Кирило-Мефодіївське товариство Кирило-Мефодіївське товариство: причини пожвавлення національного руху. Створення товариства і його склад.

Зміст програмних документів “Статут” і “Книга буття українського народу” (“Закон божий”).

Діяльність членів товариства. Розгром товариства. Тарас Шевченко в українському національному русі.

Українська культура першої половини XIX ст. Особливості розвитку освіти і національної культури: розправа царизму з національною українською школою і нав'язування Україні своєї. Стан природничих і точних наук. Книговидавнича справа. Становлення нової української літератури. І.Котляревський, Т.Шевченко, М.Вовчок, інші літератори. Архітектура, образотворче мистецтво. Театр і музика.

Відміна кріпацтва та буржуазні реформи вдругій половині XIX ст.

Україна у Кримській війні 1854—1856 рр. Причини і початок війни. Бомбардування Одеси. Висадка союзницьких військ у Криму на початку вересня та початок облоги Севастополя. Оборона Севастополя. Героїзм і мужність захисників. Воєнна експедиція флоту інтервентів в Азовське море у травні 1855 р. Погіршення становища українського населення. Припинення оборони Севастополя і умови Паризького мирного договору 1856 р.

Відміна кріпацтва: причини. Підготовка проведення реформи та боротьба різних політичних сил у її ході. Основні положення царського маніфесту від 19 лютого 1861 р. і «Загального положення». Особливості реформи стосовно різних соціальних груп селянства.

Проведення реформи 1861 р. у життя: звільнення кріпаків і вплив реформи на становище удільних, державних та інших селян. Вплив реформи на економіку селянського господарства: забезпеченість селян землею у різних регіонах. Втягування селянських господарств у товарно-грошові відносини. Використання удосконалених знарядь праці і систем землеробства. Підвищення врожайності зернових культур і збільшення надлишків хліба. Наростання виробництва технічних культур. Розвиток тваринництва.

Зміни в політико-правовому становищі селянства: залежність селянина від громади. Створення в 1861 р. волосного устрою, нерівноправність у ньому різних людей. Фізичні розправи над селянами. Обмеження в праці, сімейній самостійності.

Конфлікти між селянами і поміщиками: соціальні конфлікти на селі в ході проведення реформи 1861 р. Хвилювання селян у 70–х роках. Селянські виступи у 80–90 –х роках.

Буржуазні реформи 60—70 –х років. Земська реформа 1864 р. Судова реформа 1864 р. Реформування освіти за «Положенням про народні школи» 1864 р. Реформа вищої школи 1868 р. Міська реформа 1870 р. Військова реформа 1874 р.

Індустріалізація промисловості в другій половині XIX ст. Розвиток залізничного та іншого транспорту: створення і розширення залізничної мережі. Річковий транспорт. Морський транспорт. Гужовий транспорт.

Бум у гірничодобувній промисловості: завершення в 60—70–х роках промислового перевороту. Перетворення Донбасу в основний район вуглевидобутку Російської імперії. Промислова розробка залізних, марганцевих та інших руд, а також ртуті, солі, соди тощо.

Становлення металургійної та металообробної індустрії: будівництво металургійних заводів і нарощування виплавки чавуну, сталі та продукції з них.

Розвиток машинобудування: будівництво машинобудівних заводів. Транспортне машинобудування.

Капіталізація харчової та легкої промисловостей. Розвиток цукрової, борошномельної і винокурної промисловостей. Становище в легкій промисловості.

Збільшення кількості і розвиток міст та зростання чисельності міського населення. Характер забудови. Комунальне господарство.

Особливості торгівлі: розвиток кредитної і банківської систем. Структура внутрішньої торгівлі. Масове вивезення товарів у Росію й пограбування природних багатств України. Зовнішня торгівля.

Суспільно–політичний та національний рухи у другій половині XIX ст. Місце української громади Петербурга в загальногромадівському русі. Журнал "Основа". Склад української громади Петербурга та її діяльність. Заснування і напрям роботи журналу "Основа" (1861—1862 рр.).

Перший етап громадівського руху (рубіж 50—60-х — друга половина 60-х років): початок громадівського руху. "Хлопомани". Арешти братів Рильських, Чубинського та інших громадівців. Валуєвський циркуляр 1863 р. про переслідування української мови. Спад громадівського руху.

Другий етап громадівського руху (кінець 60 -х — поч. 90 -х років): відновлення і характер громадівського руху. Участь громадівців у відкритті колегії Г.Галагана, створенні історичного товариства Нестора-літописця, відкритті Південно-західного відділу Російського географічного товариства та в інших громадсько-політичних акціях. Діяльність М.Драгоманова. Заборона українського слова Емським указом 1876 р. Переслідування громадівців.

Активізація громадівського студентського руху в 90 -х роках: створення і діяльність "Братства тарасівців". Діяльність українських студентських громад у другій половині 90 -х років. Загальноукраїнський нелегальний з'їзд студентських громад 1898 р.

Опозиційна діяльність земств: опозиційна діяльність чернігівських земців до 1878 р. Земська опозиція у 80 -х роках.

Політична діяльність таємних організацій, гуртків і груп у другій половині XIX ст. Народолюбство. Народницький рух у 1871—1878 рр.: гуртки "чайківців". Ходіння "у народ". Діяльність "Землі і волі". Діяльність "південних бунтарів" та "чигиринська змова" 1877 р. Перехід землевольців до політичного терору та масовий наступ на них уряду.

Рух радикалів-демократів (народників) у 1879—1889 рр.: розпад організації "Земля і воля" на "Народну волю" і "Чорний переділ". Діяльність народовольських та чорнопередільських організацій.

Зв'язки громадівських і народницьких організацій: співпраця громадівців і народників Києва, Одеси, Єлисаветграда, Харкова та інших міст.

Поширення марксизму і зародження соціал-демократизму: поширення в Україні праць К.Маркса і Ф.Енгельса. Створення та роль групи "Визволення праці" у поширенні марксистської літератури. Соціал-демократичні гуртки у Києві, Одесі, Харкові та інших містах. Їх програмні цілі й діяльність.

Зміни у соціальній та національній структурі української нації другої половини XIX ст.

Загальна чисельність і соціальний склад населення: формування та вплив національної буржуазії на економіку України. Формування інтелігенції. Національні меншини: чисельний склад, розташування, соціальне місце в суспільстві росіян, поляків, євреїв, білорусів, німців та інших меншин.

Міграція українського населення в межах Російської імперії: причини міграцій. Переселення українців у Північне Причорномор'я, Поволжя, Північний Кавказ, Казахстан, Середню Азію. Освоєння українцями Сибіру і Далекого Сходу. "Зелений клин". Кількість переселенців.

Трудова еміграція українців на американський континент: переселення українців у Бразилію, Аргентину, Уругвай, Венесуелу та інші країни Латинської Америки. Українські емігранти у США і Канаді. Чисельність і заняття переселенців у Америці.

Західноукраїнські землі в другій половині XIX ст. Еволюція державного устрою Австрійської імперії: скасування конституції 1849р. Становище Галичини в складі Австрійської імперії до 60-х років. Становище Галичини згідно "Федеративної конституції" 1860 р. Державний устрій імперії за Конституцією 1867 р. та місце у ній Галичини.

Економічне становище Галичини, Буковини і Закарпаття: відміна панщини, зміни у землеволодінні, землеробстві й характері робочої сили. Становище на транспорті. Промислова відсталість Західної України.

Соціальні конфлікти: страйки друкарів Львова у 1870 р. і 1871 р. та робітників швейних майстерень. Страйк нафтовиків у 1884 р. та інші виступи. Селянські виступи. Віча — як форма боротьби селян за економічні і політичні права.

Суспільно-політичний рух: зміст і форми діяльності москвофілів. Зміст і форми діяльності народовців. Русько-українська радикальна партія (1890). Українська соціал-демократична (1899) та інші партії. Перенесення центру національного руху на західноукраїнські землі в другій половині XIX ст.

Українська культура другої половини XIX ст. Антиукраїнська політика царизму. Освітній рух народних мас. Відкриття народними масами недільних шкіл, інших навчальних

закладів. Вимоги введення української мови, нових методів викладання, розширення програм. Початкова освіта: “Положення про початкові народні училища” 1864 р. та система шкільної й позашкільної освіти. Середня і вища освіта.

Наука. Природничі науки. Суспільні науки.

Література: Т.Шевченко, П.Куліш, М.Вовчок, І.Нечуй-Левицький та інші літератори. Піднесення драматургії, театру, музики, образотворчого мистецтва.

Народна творчість, побут і звичаї.

Україна на початку XX ст. (1900 – 1914 рр.) Україна у 1900 – 1904 рр. Соціально-економічний розвиток України на початку XX ст.: монополізація промисловості. Головні галузі господарства. Роль іноземного капіталу. Розвиток аграрного капіталізму. Економічна криза 1900 – 1903 рр. Умови життя і праці людей. Робітничі організації.

Українські політичні партії. Їх програмні вимоги та боротьба за національне визволення українського народу. Діяльність в Україні загальноросійських політичних партій.

Опозиційний рух інтелігенції, студентської та учнівської молоді. Виступи робітників і селянства. Опозиція ліберальної інтелігенції. Вчительський, студентський і учнівський рухи. Революція 1905 – 1907 рр. та її вплив на Україну. Наростання революційних настроїв серед народних мас.

Революційні події в 1905 – 1907 рр.: виступи солдатів, моряків, робітників, селян, інтелігенції, студентів, учнівської молоді. Зубатівські організації. Утворення перших проросійських організацій.

Вплив революції на активізацію національно-визвольного руху: зародження масової української преси. Видавнича діяльність. Створення "Просвіти", українських клубів тощо.

Українська думська громада у I та II Державних думах: її політична платформа – автономія України.

Суспільно-політична думка: обгрунтування ідеї української національної державності. Боротьба проти великодержаного шовінізму.

Становище України після поразки революції 1905 – 1907 рр.: наступ реакції на революційні завоювання народних мас.

Столипінський політичний режим і зміни в економіці та

суспільних відносинах у 1911 – 1914 рр.

Столипінські реформи. Кардинальні зміни в суспільстві. Аграрна політика Столипіна. Її економічні і політичні наслідки. Масове переселення українських селян на Далекий Схід, у Сибір, Середню Азію, Казахстан.

Застій у промисловості. Становище робітників.

Стратегія і тактика різних політичних партій в 1907 – 1914 рр.

Піднесення революційного руху в 1910 – 1914 рр.

Посилення національного гноблення: обмеження демократичних тенденцій у розвитку культури.

Активізація національно-визвольного руху в 1910 – 1914 рр.: боротьба проти великодержавного шовінізму. Українське питання у IV Державній думі. Шевченківський ювілей 1914 р. та його заборона. Українські політичні партії напередодні Першої світової війни.

Назрівання революційної кризи в країні напередодні Першої світової війни.

Україна в роки Першої світової війни (1914— початок 1917 рр.) Причини, початок і характер Першої світової війни: Україна в планах різних військово-державних блоків. Головні воєнні дії на Південно-Західному фронті у 1914 р. Хід воєнних дій у 1915 – 1916 рр. на території України. Участь у воєнних діях легіону українських січових стрільців.

Розстановка суспільно-політичних сил в українському національному русі: діяльність революційної соціал-демократії в роки війни. Переслідування царизмом українського національно-визвольного руху. Спілка Визволення України. Головна Українська рада. Репресії російського та австро-угорського урядів проти українського населення західноукраїнських земель.

Вплив війни на господарство і становище народних мас України: господарська розруха. Кризові тенденції в аграрному секторі економіки. Загострення суперечностей у промисловості і торгівлі. Наростання страйкової боротьби робітників. Селянський рух. Виступи солдатів. Опозиційний рух учнівської молоді. Політичні та соціально-економічні процеси на етнічних українських землях у складі Австро-Угорщини. Назрівання системної кризи в Російській імперії як прелюдії до революції.

Революційний рух і державне будівництво в Україні у добу Центральної Ради (березень 1917 – квітень 1918 рр.) Лютнева революція в Росії та її вплив на Україну. Піднесення українського національно-визвольного руху після повалення самодержавства. Соціально-економічне і політичне становище України після повалення самодержавства. Політичні партії, їх програмні вимоги.

Розбіжності між українською і російською революційною демократією. Національна ідея і федералізм. Утворення Української Центральної Ради, її національний, соціальний та партійний склад. М. Грушевський.

Утворення та діяльність Рад: більшовизація Рад як спосіб їх протиставлення парламентській республіці. Наростання революційного руху навесні – влітку 1917 р.: профспілки, фабзавкоми та їх діяльність. Боротьба робітників за 8-годинний робочий день, підвищення зарплати, робітничий контроль на підприємстві.

Боротьба селян за землю. Боротьба за автономію України і політика загальноросійських партій.

Формування української державності. Всеукраїнський національний конгрес. Піднесення національно-визвольного руху: природа, характер, рушійні сили. Початок українізації армії. І Український військовий з'їзд. Створення Генерального військового комітету. І Універсал Центральної Ради (10 червня 1917 р.).

Створення Генерального секретаріату. Його склад, функції. В.Винниченко. Комітет Центральної Ради (Мала Рада). Поглиблення процесу українського державотворення. Фактична легітимізація української автономії. ІІ Універсал Центральної Ради (3 липня 1917 р.).

Україна в період назрівання революційної кризи в країні: Липнева політична криза. Формування збройних сил Української Центральної Ради. Спроба проголосити повну державну самостійність України українськими націоналістами-самостійниками. Поразка самостійників-націоналістів.

Більшовики і український національно-визвольний рух. Корніловський заколот і його політичні наслідки.

З'їзд "поневолених народів" Росії у Києві (21 – 28 вересня 1917 р.).

Жовтневий переворот у Петрограді. Утворення Комітету для охорони революції в Україні. Боротьба за владу в Києві. Більшовики і Українська Центральна Рада.

Завершення боротьби українських патріотичних сил за державний статус України. ІІІ Універсал (7 листопада 1917 р.). Проголошення Української Народної Республіки (УНР).

Зародження конфлікту Української Центральної Ради з Раднаркомом Росії. Вибори до Всеросійських установчих зборів в Україні. Підготовка Центральною Радою виборів до Українських установчих зборів.

Ультиматум Раднаркому Росії Українській Центральній Раді. Війна Радянської Росії проти УНР. Наступ радянських військ на Лівобережжі. Робота І Всеукраїнського з'їзду Рад у Києві.

І Всеукраїнський з'їзд Рад у Харкові. Проголошення радянської влади в Україні. Народний секретаріат. Його склад. Є.Бош. Радянська державність. ЦВК Рад України. Ю. Медведєв.

Перехід Української революції на самостійницький курс. Проголошення Українською Центральною Радою державної самостійності УНР. IV Універсал (22 січня 1918 р.). Законотворча діяльність Центральної Ради. Пошуки шляхів відмежування від процесів соціалістичної революції в Росії.

Активізація більшовиками збройної боротьби проти УНР. Становище на Лівобережній Україні. Хід бойових дій. Героїка і трагедія під Крутами. Більшовицьке

повстання в Києві та його придушення українськими військами. Взяття міста радянськими військами. Погром міста.

Вихід УНР на міжнародну арену. Брестський мир і Україна: українське питання на переговорах Четвертного союзу і Радянської Росії. Участь делегацій Української Центральної Ради і радянського уряду України у переговорах у Брест-Литовську. Підписання Брест-Литовської угоди УНР з Німеччиною, Австро-Угорщиною, Туреччиною і Болгарією.

Мирний договір РРФСР з країнами німецько-австрійського блоку. Початок наступу німецьких та австро-угорських військ на Україну. ІІ Всеукраїнський з'їзд Рад (березень 1918 р.) та його рішення. Створення ЦВК Рад України Надзвичайного комітету оборони. Донецько-Криворізька республіка (ДКР).

Повернення Української Центральної Ради до Києва: її взаємовідносини з окупантами. Соціально-економічна політика українського уряду. Статут про державний устрій, права і вольності УНР. Конституція УНР (29. 04. 1918 р.). Кінець Центральної Ради. Місце і роль Української Центральної Ради в модерній історії України.

Українська держава за гетьманування Павла Скоропадського (квітень – грудень 1918 р.)

Утворення "Української народної громади". З'їзд Земельних власників України. Проголошення П. Скоропадського гетьманом України.

Відмінність Української держави від УНР. В.Липинський. Внутрішня політика П. Скоропадського. Політичні партії і гетьманський режим.

І з'їзд КП(б)У у Москві. Позиції УПСС, УДХП, УПСФ. Кадети і гетьманщина. З'їзд торговельно-промислових кіл.

Збройні сили Української держави. Плани створення регулярної армії. Проблема Чорноморського флоту.

Соціально-економічна політика уряду. Відновлення права приватної власності на землю. Поміщицьке та селянське землеволодіння. Господарська розруха у промисловості. Умови праці робітників. Становище профспілок. Безробіття.

Повстансько-партизанська боротьба проти окупантів і гетьманського режиму.

Національно-культурна політика.

Спроба створення Української автокефальної православної церкви (УАПЦ).

Зовнішньо-політичний курс Української держави. Відносини з РРФСР. Проблема українських кордонів. Бесарабське питання. Стосунки України і Румунії. Кримське питання та його врегулювання. Дипломатична боротьба з Польщею за Холмщину і Підляшшя.

Міжнародні зв'язки України: Визнання Української держави. Взаємовідносини з Четвертним союзом. Позиція Антанти щодо Української держави.

Білогвардійці й українська державність: розстановка політичних сил влітку 1918 р. Утворення міжпартійного опозиційного блоку "Український національний союз" (УНС).

Відречення гетьмана від гасла самостійності України. Крах гетьманського режиму.

Відродження Української Народної Республіки під проводом Директорії. Утворення Директорії, її склад. Початок антигетьманського повстання. Бій під Мотовилівкою. Перехід основних сил гетьманської армії на бік Директорії. Офіційне відновлення УНР. С. Петлюра, В. Винниченко.

Відносини Директорії з Антантою. Інтервенція країн Антанти на півдні України. Боротьба проти антантівських інтервентів.

Внутрішня політика Директорії. Директорія і українські політичні партії.

Спроба запровадження автокефалії Української православної церкви.

Проголошення Акту соборності українських земель. Трудовий конгрес України. Трудові ради селянських і робітничих депутатів. "Збільшовичення" військ Директорії. Січові стрільці.

Друга війна Радянської Росії проти УНР. Проголошення Тимчасового робітничо-селянського уряду України 28 листопада 1918 р. Оголошення Директорією війни Радянській Росії 16 січня 1919 р. Наступ радянських військ. Захоплення ними Києва 5 лютого 1919 р.

Союз Директорії з Антантою. Реорганізація Директорії.

Війна українських армій на два фронти – проти денікінців і більшовиків на Правобережжі. Об'єднання Армії УНР і УГА. Взяття Києва.

Війна армії УНР з Денікіним. Махновці в денікінському тилу. "Чотирикутник смерті". Наростання внутрішньої нестабільності УНР. Ліквідація українсько-білогвардійського фронту. Листопадова катастрофа 1919 р. Союз С.Петлюри і Ю.Пілсудського. Варшавська угода 1920 р. Перший зимовий похід Армії УНР по тилах більшовицьких військ і денікінців. Дії петлюрівських військ під час радянсько-польської війни (1920 р.). Ліквідація опору патріотичних сил на Правобережжі. Перехід армії УНР через Збруч на територію Польської держави. Продовження партизанської боротьби. Завершення Української революції.

Ризький мирний договір Польщі з РРФСР і УСРР 18.03.1921 р. Другий зимовий похід (листопадовий рейд) 1921 р.

Місце Директорії УНР в національній історії.

Західноукраїнська Народна Республіка (ЗУНР) Національно-визвольний рух на західноукраїнських землях. Утворення ЗУНР. Розпад Австро-Угорщини. Листопадова (1918 р.) національно-демократична революція. Створення у Східній Галичині Української Національної Ради 18 жовтня 1918 р. Проголошення ЗУНР 13 листопада 1918 р. Є. Петрушевич. Створення Української Галицької Армії (УГА). Війна з Польщею. Окупація нею українських земель. Загарбання Буковини і Хотинщини Румунією. Хотинське повстання 28 січня 1919 р. у Північній Буковині. Включення Закарпаття до Чехословаччини. Західноукраїнське питання на міжнародній арені.

Проголошення акту злуки УНР та ЗУНР 22 січня 1919 р. у Києві. Відносини між УНР і Західною областю УНР (ЗоУНР).

Державний лад ЗУНР: вищі органи влади і управління, місцеві органи влади. Законодавча діяльність ЗУНР. Причини падіння ЗУНР.

Встановлення радянської влади (кінець 1918 – 1921 рр.) Становище в Україні наприкінці 1918 р. Відновлення радянської влади в Україні в 1919 р. Головні напрями державотворення. Утворення Раднаркому. Х.Раковський. Ревкоми. Комбіди. Ради. III Всеукраїнський з'їзд Рад та його рішення. Г.Петровський, Л.П'ятаков. Прийняття Конституції УСРР. Конституційне оформлення радянської влади в Україні.

Політика воєнного комунізму. Червоний терор на Україні. Аграрна програма більшовиків. Продовольча розкладка. Підходи до вирішення національного питання. Соціально-економічні перетворення в промисловості.

Селянські повстання проти більшовицького режиму. Н.Махно, М.Григор'єв, Зелений (Д.Терпило). Розклад Червоної армії, падіння радянскьої влади. Причини поразки більшовиків в Україні в 1919 р.

Боротьба радянських військ з білогвардійськими арміями Денікіна в Україні. Денікінський окупаційний режим в Україні. Ліквідація національно-культурних завоювань українського народу.

Боротьба проти білогвардійських окупантів. Революційна повстантська армія України в денікінському тилу. Розгром білогвардійських військ і визволення України.

Відновлення УСРР у 1920 р. Державне і господарське будівництво. Більшовицький тоталітарний режим. Партія більшовиків і ради та профспілки.

Незалежність Радянської України: форма і суть. Резолюція VIII Всеросійської партконференції "Про Радянську владу на Україні".

"Радянське" будівництво. Діяльність Всеукрревкому і його органів на місцях. Утворення Раднаркому УСРР і ВУЦВК.

Ліквідація багатопартійності та встановлення однопартійності в Україні. Поглинення боротьбистів. В.Блакитний, О.Шумський. КП(б)У та інші політичні партії.

Політика більшовиків у галузі економіки. Посилення воєнно-комуністичних тенденцій. Створення Української трудової армії.

Аграрна політика більшовиків. Закон про землю від 5.02.1920 р. Продрозкладка 1920 р. Боротьба селян проти конфіскації хліба. Утворення комітетів незаможних селян (КНС) та їх функції.

Радянсько-польська війна та участь в ній українців. Наступ радянських військ на Варшаву. Діяльність Галревкому. Галицька Соціалістична Радянська Республіка (1920 р.).

Розгром Врангеля.

Підсумки та уроки національно-демократичної революції і громадянської війни в Україні.

УСРР в роки нової економічної політики (1921—1928 рр.)

Міжнародне становище УСРР на початку 20-х років. Зовнішня політика УСРР. Міжнародні угоди Української СРР.

Внутрішнє становище УСРР. Соціально-економічний розвиток республіки. Україна в плані ГОЕЛРО. Голод 1921 – 1923 рр. Міжнародна допомога голодуючим. Господарча політична криза в Україні на початку 20-х років. Селянські повстання та боротьба з ними.

Запровадження нової економічної політики. Суть і значення НЕПу. Відбудова господарства республіки на засадах НЕПу. Відродження ринку. Ринок праці і проблема безробіття. Економічні методи управління. Пожвавлення економічного життя у промисловості.

Відбудова сільського господарства. Створення єдиної системи кооперації. Соціальні наслідки аграрних перетворень. Хлібозаготівельна криза 1928 р.

Згортання НЕПу в 1927 – 1928 рр.

Взаємовідносини Української СРР з РРФСР та іншими радянськими республіками. Договірна федерація. Договір між РСФРР та УСРР від 28 грудня 1920 р.

Боротьба в партії і суспільстві стосовно шляхів національно-державного будівництва. Позиція українських партій щодо створення єдиної радянської держави. Позиція КП(б)У з питання створення СРСР.

Утворення СРСР і подальше обмеження суверенітету УСРР. Всеукраїнський з'їзд Рад та його рішення (14 грудня 1922 р.). Перший з'їзд Рад СРСР (30 грудня 1922 р.). Союзний договір від 30 грудня 1922 р. Затвердження першої Конституції СРСР (січень 1924 р.). IX Всеукраїнський з'їзд Рад (3 – 10 травня 1925 р.). Затвердження нового тексту Конституції УРСР.

Політичне життя в республіці в 20-х роках. Політичні партії, їх еволюція. Встановлення політичної монополії КП(б)У. Сприяння керівництва України у досягненні Й. Сталіним лідерства в партії і державі. Бюрократизація партійно-державних та господарсько-управлінських структур.

Українізація. Її суть, причини, наслідки. Створення умов для національно-культурного розвитку національних меншин. Проведення Л. Кагановичем сталінської національної політики в Україні.

Націонал-комунізм. Поява міфу про націонал-ухильництво. Розправа з О. Шумським. Кампанія проти М. Хвильового та М.Волобуєва. С. Косіор, В. Балицький.

Проблема народної освіти. Будівництво радянської школи. Ліквідація масової неписьменності і перехід до загальної обов'язкової початкової освіти. Створення передумов для здійснення семирічного навчання. А. Макаренко. Вища, середня спеціальна, професійно-технічна освіта. Формування нової інтелігенції. Репресії проти інтелігентів дореволюційної формації.

Всеукраїнська академія наук (ВУАН). Повернення М.Грушевського. Приїзд з еміграції інших діячів культури. Партійний і державний контроль в сфері науки. О. Богомолець, М. Василенко, М. Гамалій, Д. Заболотний, Ю. Кондратюк, М. Стражеско, Д. Яворницький та інші.

Особливості відродження української літератури і мистецтва. Уніфікація творчих організацій, спілок, угрупувань і мистецьких течій. Ідеологізація художньої творчості. М.Вороний, П. Тичина, М. Хвильовий, Г. Верьовка, І. Їжакевич, М.Бойчук, Л. Курбас, Д. Ревуцький, Б. Лятошинський та ін.

Становище церкви. Створення УАПЦ (жовтень 1921 р.). Митрополит Василь Липківський.

Загальні підсумки розвитку республіки в роки НЕПу.

Україна на етапі утвердження тоталітарного режиму (1929 – 1939 рр.). Голодомор 1932 – 1933 рр. Господарська і суспільно-політична криза кінця 20-х років. Відмова від НЕПу і перехід до адміністративно-командних методів управління.

Політична боротьба щодо шляхів і методів здійснення індустріалізації. Основні завдання першої п'ятирічки в галузі індустріального розвитку України. Місце УРСР у створенні індустріального потенціалу СРСР. Формування жорсткої централізації управління економікою. Створення монопольно-державної економіки СРСР. Напівколоніальний характер економіки України.

Репресії проти господарників і спеціалістів. "Шахтинська справа". Причини репресій.

Виробничі змагання. Ізотовський рух. Стаханівський рух. Будови перших п'ятирічок в Україні. Кінець національної економіки республіки.

Підсумки індустріального зростання. Галузева структура промисловості. Співвідношення між промисловістю групи "А" і групи "Б".

Соціальна ціна технічної реконструкції 20 – 30-х років.

Українське село наприкінці 20-х років. Поворот до соціальної колективізації. Хлібозаготівельна криза 1929 р. Позбавлення селян власності. Ставлення селянських мас до колективізації. Розселянювання України в процесі колективізації. Створення так званої кооперативно-колгоспної власності.

Проблема "куркуля". Перша хвиля експропріації селянських господарств. "Ліквідація куркульства як класу". Масові репресії на селі. Доля розкуркулених селян. Деградація сільськогосподарського виробництва. Завершення колективізації. Отримання коштів для індустріалізації. Командні методи управління. Продрозкладка з колгоспів та індивідуальних господарств. Трагічні наслідки колективізації.

Голодомор 1933 – 1933 рр. Зимові хлібозаготівлі 1931 – 1932 рр. Замовчування становища в сільському господарстві. Поставки хліба за кордон. Голодомор в Наддніпрянщині і Західна Україна. Позиція країн Заходу стосовно голодомору в УРСР.

Національно-політичні аспекти голодомору. Соціально-демографічні наслідки голодомору. Колгоспи в системі командної економіки. Припинення політики комуністичного штурму. Скасування продрозкладки. Політвідділи МТС, колгоспів і радгоспів. Хлібопостачання колгоспного селянства у роки другої п'ятирічки. Підсумки і наслідки.

Соціальна структура населення УРСР. Ув'язнені в таборах як соціальна група. Національний склад населення України. Політична структура. Демократизація суспільства: міфи і реальність. Завершальний етап формування тоталітарно-бюрократичної системи. Наростання централізаторських тенденцій в СРСР і обмеження політичних прав УРСР. Згубний вплив адміністративно-командної системи на суспільно-політичне і духовне життя. Обмеження влади Рад. Нова Конституція СРСР і УРСР. Конституційно-правове оформлення тоталітаризації державного ладу України. Проголошені і реальні права і свободи громадян. Бюрократизація всіх сторін життя суспільства. Тріумф апаратної номенклатури. Деформація правоохоронних структур і перетворення їх на каральні органи. Квазіправові форми і засоби карального механізму держави. Ідеологічні конструкції сталінського режиму.

Централізаторська лінія в національному житті. Злочини Сталіна проти українського народу. Кампанія проти М.Скрипника. Удар по політиці коренізації. Репресії проти інтелігенції, серед партійних, комсомольських, радянських і воєнних кадрів.

Проблема життєвого рівня народу. Встановлення жорсткого режиму економії. Ліквідація безробіття. Зрушення у виконанні соціальних програм. Гарантування мінімуму благополуччя. Негативний вплив культу особи на морально-психологічну атмосферу в республіці. Ідеологізація й одержавлення сфери культури, науки і освіти.

"Наступ на культурному фронті". Кінець українізації. Запровадження в школах України обов'язкової російської мови. Уніфікація навчальних програм. Новий український правопис.

Діяльність культпросвітних установ. Утвердження тоталітаризму в галузі культурного будівництва.

Підготовка дипломованих спеціалістів. Недовіра до інтелігенції старої і нової генерацій. Масові репресії проти діячів науки і культури, судові процеси над міфічними організаціями "Спілка визволення України" (СВУ), "Український національний центр" (УНЦ), "Українська військова організація" (УВО), "Блок Українських націоналістичних партій" та іншими.

Зростання чисельності наукових кадрів. Репресії проти вчених. Розгром школи М. Грушевського.

Особливості розвитку літератури, мистецтва, музики та театру. "Розстріляне відродження": М.Хвильовий, М.Яловий, Г.Косинка, М.Куліш, Л.Курбас, Є.Плужник, О.Бургард, І.Багряний, В.Підмогильний, Б.Антоненко-Давидович, У.Самчук, І.Ірчак, О.Досвітній та інші.

Суперечності у мистецтві. Новий етап у музичному житті. Театр. Образотворче мистецтво і кіномистецтво.

Деформуючий вплив культу особи на розвиток ідеології і культури. Держава і релігійні об'єднання. "Антирелігійний фронт класової боротьби". Становище церкви в Україні. Заборона УАПЦ.

Західноукраїнські землі під владою іноземних держав (20 – 30-ті рр.) Політико-правовий статус Західної України, Північної Буковини і Закарпаття під владою Польщі, Румунії та Чехословаччини.

Соціально-економічне становище Західної України в умовах окупації. Масове безробіття. Страйкова боротьба в селах і містах. Становище української інтелігенції. Демонстрації протесту. Пацифікація 1930 р. Режим санації. Друга хвиля еміграції українців в Америку, Африку та Австралію.

Суспільно-політичне життя. Діяльність політичних партій та їх програми. Представництво політичних партій у парламенті.

Створення Української військової організації (УВО) (1920 р.). Є. Коновалець. І Конгрес українських націоналістів (28 січня – 3 лютого 1929р.). Створення Організації українських націоналістів (ОУН). Її програма та організаційна структура. Інтегральний націоналізм. Д. Донцов. Основні ідеї праці "Націоналізм" (1926 р.). ОУН і революційно-визвольний рух на західноукраїнських землях (В.Тимчий-Лопатинський, Б. Кравців, Ю. Голованівський, Б. Гнаткович, Б.Кордюк, С. Бандера, Л.Реберт, І.Тураш). Політичні процеси проти членів ОУН.

Еміграція провідних представників західноукраїнської інтелігенції до УРСР в період українізації та їх загибель (М.Лозинський, А.Крушельницький, С.Рудницький).

Культурно-просвітницький рух. Економічні, профспілкові, спортивні і дитячі товариства ("Сокіл", "Луг"). Їх діяльність. Освіта. Товариство "Просвіта".

Греко-католицька церква на західноукраїнських землях. Митрополит А. Шептицький.

Українські землі під Румунією. Розселення. Румунізація українського національно-культурного життя. Націоналістичний рух (І. Григорович, О. Зибачинський, Д. Квітковський).

Українські землі під владою Чехословаччини. Розстановка політичних сил. Мюнхенська змова чотирьох держав (1938 р.) і доля Закарпаття. Спроба розбудови карпатсько-української держави (А. Бродій, А. Волошин). "Карпатська Січ". Воєнна окупація Закарпаття Угорщиною. Проголошення самостійності Карпатської України.

Західнокарпатська література. Письменники: С. Тудор, П. Козанюк, І. Вільде, Тарін.

Музика. Композитори: С. Людкевич, М. Колесса, А. Кос-Антольський та інші.

Україна в перші роки Другої світової війни (1939–1941 рр.)

Загострення міжнародних відносин. Характер дипломатії Сталіна та Гітлера. Українське питання в міжнародній політиці напередодні війни.

Початок Другої світової війни. Україна в геополітичних планах Сталіна і Гітлера. Карпатська Україна. Возз'єднання західноукраїнських земель з Україною. Сталінський режим на західноукраїнських землях. Ставлення населення західно-українських земель до радянської влади. Міжнародне значення об'єднання українських земель в одній державі.

Напад гітлерівської Німеччини на СРСР. Оборонні бої Південно-Західного і Південного фронтів. Оборона Києва.

Мобілізація сил і засобів республіки на відсіч гітлерівської агресії.

Розгром німецьких військ під Москвою.

Діяльність організації українських націоналістів (1939 – 1941 рр.). Розкол в ОУН та продовження боротьби з окупаційним режимом. Проголошення ОУН відновлення української державності (30 червня 1941 р.) та її лікцвідація гітлерівцями. Початок підпілля та боротьба ОУН проти німців.

Військово-політичні уроки поразки Червоної Армії в перший період Великої Вітчизняної війни.

Воєнні дії, окупаційний режим та рух опору в Україні (1942—1943 рр.) Воєнні дії взимку, навесні і влітку 1942 р. Катастрофи радянських військ під Харковом та в Криму. Невиправдані втрати Червоної Армії. Героїчна оборона Севастополя.

Нацистський окупаційний режим в Україні: адміністративний устрій окупованих територій. Розграбування гітлерівцями національних багатств України. Політика геноциду. Примусове вивезення українців на роботу до Німеччини.

Радянський партизанський рух.

Підпілля в тилу німецьких військ. Партизанські краї і зони. Створення радянського українського штабу партизанського руху. Рейди партизанських загонів і з'єднань. Взаємодія підпілля і партизанських загонів з регулярними військами. С.А.Ковпак, М.І.Наумов, О.М.Сабуров, О.Ф.Федоров.

Характер діяльність ОУН.

Створення та діяльність Української повстанської армії (УПА): А.Мельник, С.Бандера.

Визволення України від гітлерівських окупантів. Завершення Другої світової війни (1943 – 1945 рр.) Корінний перелом у ході війни. Початок визволення українських земель. Звільнення Донбасу і Лівобережної України. Битва за Київ. Корсунь-Шевченківська операція.

Завершення визволення України в 1944 р. Визволення західних областей України і Закарпаття.

Початок відбудови господарства республіки. Реевакуація виробничих і людських ресурсів в Україні. Відбудова промисловості, транспорту, сільського господарства, закладів культури та освіти. Наука і культура у воєнні роки.

Українська РСР на міжнародній арені: участь України у заснуванні і роботі ООН. Політичний і економічний статус республіки в світовому співтоваристві.

Вирішення питання кордонів УРСР: входження Закарпатської області до складу Української республіки.

Боротьба УПА проти Червоної Армії. Ідейно-політичне та воєнне протистояння на західноукраїнських землях.

Завершення Другої світової війни.

Всесвітньо-історичне значення перемоги держав антигітлерівської коаліції в Другій світовій війні.

Українська РСР у повоєнні роки (1946 – 1950 рр.) Україна на міжнародній арені: врегулювання територіальних проблем. Операція "Вісла". Розвиток економічних і культурних зв'язків з сусідніми країнами.

Відбудова промисловості і транспорту: відродження індустріальних кадрів. Реконструкція промисловості. Нове будівництво. Співробітництво і взаємодопомога радянських республік.

Інтеграція західних областей в систему економіки республіки: гальмівний вплив командно-адміністративної системи на творчу активність людей.

Стан сільського господарства на кінець війни: екстенсивні методи аграрного виробництва. Згубна цінова політика центру. Адміністративні реформи в галузі управління сільським господарством республіки та їх наслідки.

Відновлення матеріально-технічної бази сільського господарства: господарське зміцнення колгоспів, радгоспів та МТС; забезпечення їх кадрами механізаторів та фахівців аграрного виробництва; нееквівалентний обмін між містом і селом.

Матеріальний рівень життя населення: голод 1946 – 1947 рр. Скасування карткової системи постачання. Збільшення суспільних фондів споживання. Умови життя робітників і колгоспників. Відбудова житлового фонду та комунального господарства. Розширення державної та кооперативної торгівлі.

Встановлення тоталітарного режиму у західних областях УРСР.

Боротьба ОУН – УПА проти Радянської влади: репресивні дії державних каральних органів. Депортації населення західних областей. Львівський церковний собор 1946 р. і ліквідація греко-католицької церкви. Остаточний розгром УПА на початку 50-х років. Р. Шухевич (генерал Чупринка). Втрати українського народу в ході визвольних змагань з тоталітарною системою.

Культура: проблеми відновлення вищої і середньої освіти. Наука: відновлення репресій проти діячів культури і науки. Кампанії проти "націоналізму" та "космополітизму".

Політичні, економічні та національно-культурні зміни в Україні в 50-х – першій половині 60-х рр. Політична боротьба після смерті Й. Сталіна: невдала спроба Л. Берії використати Україну в своїх політичних планах. Початок десталінізації. Участь українських політв'язнів у повстаннях в радянських концентраційних таборах (1953, 1954 рр.)

Спроби демократизації суспільного життя республіки. Реабілітаційні процеси. О. І. Кириченко. XX з'їзд КПРС. Заходи по подоланню культу особи Сталіна. Політична "відлига". Пошук подальших шляхів демократизації суспільства, соціально-політичного і економічного прогресу.

Святкування 300-річчя Переяславської ради 1654 р. та інтерпретація "возз'єднання України з Росією". Передача Криму до складу Української РСР.

Аграрні реформи та їх незавершеність: участь української молоді в освоєнні цілинних земель. Перебудова систем управління господарським комплексом. Раднаргоспи. Індустріальний розвиток західноукраїнських земель. Зростання на початку 60-х років невідповідності між потребами виробництва і методами планування та управління господарством. Вплив екстенсивних факторів у господарському механізмі. Семирічний план розвитку України. Досягнення і проблеми. Причини спаду сільськогосподарського виробництва в УРСР. Протиріччя між госпрозрахунковими виробничими відносинами і командно-адміністративною системою. Історичні уроки.

Суперечливий характер суспільного життя: антицерковна політика. Реалізація культурно-національних прагнень українського народу. Заповнення "білих плям" в історичній науці, літературі, театрі (М. Куліш, Л. Курбас і театр "Березіль"), боротьба за чистоту української мови. Дозована "українізація". П. Шелест. Мовні проблеми в Україні у 50-ті рр.

Роль і місце "шестидесятників" в суспільно-політичному житті УРСР: клуби творчої молоді. Л. Танюк, М. Косів, А. Агарська, Л. Костенко, І. Драч, В. Симоненко, І. Світличний та ін.

Наростання застійних явищ та криза тоталітарної системи (друга половина 60-х — середина 80-х рр.) Українська РСР на міжнародній арені: характерні особливості планової і ринкової економіки країн світу в умовах третього (технологічного) етапу науково-технічної революції (НТР).

Об'єктивна необхідність переходу економіки республіки на інтенсивний шлях розвитку економіки і соціальної сфери: недовершеність економічних (1965 – 1967 рр.) і адміністративно-господарських (1979 р.) реформ. Спроби комп'ютеризації управління економікою як крок до НТР. В. М. Глушков.

Наростання застійних явищ в соціальному і політичному розвитку республіки: формування механізму гальмування, посилення кризових тенденцій у суспільстві. Відставання і нерішучість у розробці заходів по подоланню негативних явищ в економіці, соціально-політичному житті суспільства, розвитку науки і культури, вирішення

міжнаціональних проблем В. Щербицький, В. Маланчук. Визрівання в суспільстві розуміння необхідності радикальних змін.

Деформований розвиток сільського господарства: створення міжколгоспного і агропромислового комплексів. Хімізація. Шефська допомога міста селу. Продовольча програма. Зниження темпів приросту сільськогосподарської продукції.

Зміни в соціальній структурі суспільства: зміни чисельності і соціальної структури населення. Зменшення темпів приросту національного доходу. Збільшення дефіциту державного бюджету і зростання інфляції. Життєвий рівень народу.

Внесок економіки УРСР в загальносоюзний господарський комплекс: участь громадян України в створенні сибірського енергетичного комплексу та будівництві Байкало-Амурської магістралі. Міграційні процеси в Україні.

Суспільно-політичне життя: Конституція СРСР (1977 р.)та Конституція УРСР (1978 р.). Невідповідність реального життя принципам комуністичної ідеології та моралі. Підпорядкування Рад, партійних, профспілкових та комсомольських організацій диктату партійно-бюрократичного апарату. Неосталінізм.

Визрівання опозиції авторитарно-комуністичній державності: переслідування владою неорганізованої опозиції, "дисидентів"-носіїв ідеї створення української суверенної державності.

"Українська Гельсінська Група" (УГГ): М. Руденко, О. Тихий, Л. Лук'яненко, М. Матусевич. Закордонне представництво УГГ. П. Григоренко, Л. Плющ, Н. Строката. Репресії проти інтелігенції. Г. Снігерьов, В. Івасюк, Ю. Бадзьо, Ю. Литвин, З. Красівський, В. Стус, В. Чорновіл, О. Шевченко, М. Горинь. Боротьба з "українським націоналізмом". Кризові явища в галузі законності і правопорядку.

Суперечливість духовного життя суспільства: реформа системи освіти та проблеми її реалізації. Наука, література і мистецтво. Здобутки української діаспори. Вчені, художники, музиканти та презентація ними української культури в світовому процесі.

Українська РСР в роки "перебудови" (квітень 1985 — серпень 1991 рр.) Об'єктивна необхідність перебудови суспільства. Курс на оновлення соціалізму в СРСР. Особливості процесу "перебудови" в Україні.

Українська РСР на міжнародній арені: нове політичне мислення в міжнародних відносинах. Визнання пріоритету загальнолюдських цінностей. УРСР в ООН. Розширення зв'язків України з зарубіжними країнами. Взаємозв'язки і співробітництво між УРСР і українською діаспорою. Створення Міжнародної асоціації україністів (МАУ) і Республіканської асоціації україністів (РАУ) та їх діяльність.

Соціально-економічне становище республіки: економічна реформа та її реалізація. Реформа ціноутворення. Перехід до ринкової економіки. Чорнобильська катастрофа (квітень 1986 р.), її причини, наслідки та уроки.

Нові напрямки аграрної політики. Розвиток нових форм господарювання на селі. Загострення продовольчої проблеми.

Декларативність пріоритетності розвитку соціальної сфери. Розбалансування споживчого ринку. Дефіцит державного бюджету. Ріст цін та інфляція. Зниження життєвого рівня населення.

Розвиток демократії і гласності. Зростання політичної активності трудящих. Створення і діяльність нових громадських організацій, товариств. Народний Рух України – виникнення, діяльність, трансформація. Початок формування багатопартійності. Лідери партій, програми та друковані органи.

Політична реформа. Курс на підвищення ролі Рад у суспільстві. Вибори Верховної Ради УРСР та місцевих Рад народних депутатів (березень 1990 р.). Діяльність Верховної Ради нового скликання. Парламентська боротьба: "Група 239" та "Народна Рада". Параліч виконавчої влади. Декларація про державний суверенітет України від 16 липня 1990 року. Урядова криза. УСС-СУС. СНУМ. Жовтневий страйк 1991 р. студентської молоді в Києві.

Зростання національної самосвідомості людей. Посилення почуття національної гідності і любові до свого краю. Заходи по вдосконаленню міжнаціональних відносин. Реставрація Кримської РСР та проблеми півострова. Проблема українізації та визначення

статусу української мови. "Закон про мови Української РСР" та його реалізація. Зміни в ставленні держави до церкви. Міжконфесійний конфлікт.

Спроба державного перевороту 19 – 21 серпня 1991 р. у СРСР та його наслідки.

Акт проголошення незалежності України (24 серпня 1991 р.). Його історичне значення.

Україна в умовах незалежності (серпень 1991—2008 рр.) Крах тоталітарної держави СРСР: реформа виконавчої влади України. Введення інституту президентства. Референдум народу на підтримку Акту проголошення незалежності України та обрання Президента республіки 1 грудня 1991 р. Л. М. Кравчук.

Динаміка політичного життя. Диференціація Народного Руху та політичних партій: від опозиції до підтримки стратегічної лінії президентської влади на консолідацію суспільства під гаслом побудови суверенної держави. Політичний плюралізм як основа діалектичного розвитку України. Створення інституту Адміністрації президента та його трансформація від Державної думи до Соціально-економічної ради Президента України. Ефективність його роботи у структурі державної влади республіки.

"Нова Україна" та її погляди на перспективи розвитку республіки. Жовтнева 1992 р. криза уряду. Кабінет міністрів Л. Кучми, його концепція реформування України. Підсумки діяльності Верховної Ради. І. Плющ.

Суспільно-політичне та культурне життя республіки: всесвітній форум українців у Києві. Робота уряду УНР в екзилі та передача повноважень своєї президентської влади М. Плав'юком Президенту України Л. Кравчуку. Історичне значення консолідації української діаспори з народом республіки. Вибори до Верховної Ради України 27 березня та органів місцевої влади 26 червня 1994 р. Нові органи законодавчої та виконавчої влади республіки, їх структура і діяльність.

Політичні групи і фракції. Обрання президентом України Леоніда Кучми. Спроби проведення реформ. Конституційний процес в Україні.

Прийняття Конституції України 28 червня 1996 р. Святкування 5-ї річниці незалежної України.

Особливості виборчих кампаній в Україні. Розвиток державної та політичної системи в Україні (1998 – 2008 рр.). Особливі тенденції трансформування багатопартійності в Україні. Реформування системи управління. Соціально-економічний розвиток: досягнення та прорахунки.

Місце та роль України в сучасному геополітичному просторі. Зовнішня політика України на сучасному етапі та її роль в світовому процесі. Набуття без'ядерного статусу. Входження України до Ради Європи.

Суспільно-політичні трансформації в Україні. Проблеми становлення громадянського суспільства в Україні.

Становище культури за умов незалежності.

3.2. Всесвітня історія

3.2.1. Історія Стародавнього світу.

Виникнення людини і людського суспільства. Місце людини в живій природі. Історіографі виникнення первісних людей (релігійна ідеалістична і матеріалістична) основні питання антропогенезу. Рушійні сили антропогенезу. Питання про прабатьківщину людини. Теорії моноцентризму і поліцентризму.

Знахідки викопних предків людини і сучасних людиноподібних мавп. Теорії двох стрибків. Три етапи антропогенезу. Викопні антропоїди. Найдавніші і давні гоміниди. Завершення процесу антропогенезу і формування людини сучасного типу. Виникнення рас. Теорія расогенезу. Теорія моногенізму. Теорія полігенізму. Розвиток мови і мислення у первісних людей.

Виникнення родового суспільства. Характеристика материнського роду. Поява родового суспільства в історіографії (Л. Моргай, Ю. І. Семенов, О. І. Першиць. Л. А. Файберг. та М. О. Бутінов). Розвиток виробничих відносин в період верхнього палеоліту,

мезоліту і неоліту. Прогрес в галузі обробки каміння. Господарчі заняття людей. Перехід до відтворюючих форм господарства в епоху неоліту. Виникнення нових галузей господарства.

Суспільні відносини в період материнського родового ладу. Основні риси материнського ладу. Материнська родова община. Співвідношення роду з родовою общиною. Форми сім'ї і системи спорідненості.

Розпад родового ладу. Перехід до патріархату. Відкриття і застосування металів у виробництві. Підйом виробничих відносин. Нові види господарської діяльності. Пахотне землеробство. Розвиток скотарства. Історіографія першого поділу праці в науці (Ф. Енгельс, І. Н. Хлопін, А. М Хазанов і І. М. Дьяконов) і його соціально-економічні наслідки. Розвиток обміну. Домонетні форми обігу. Рабство.

Основні риси патріархального роду. Велика патріархальна сім'я як економічний осередок суспільства. Майнова диференціація. Патронімія. Гетерогенна община. Агнатне право. Перехід до батьківського права.

Розкладання первіснообщинного ладу. Застосування заліза у виробництві і новий підйом продуктивних сил. Другий суспільний поділ праці і його соціально-економічні наслідки. Розвиток приватної власності. Соціальна диференціація. Розвиток боргового рабства. Розпад патріархального роду і великої патріархальної сім'ї. Моногамна сім'я. Формування сусідської общини. Шляхи і форми розкладання первіснообщинного ладу: пізній матріархат, патріархат.

Військова демократія. Виникнення публічної влади і становлення держави. Виникнення держави. Основні ознаки і функції державної організації.

Первісне людське стадо. Матеріальна культура нижнього і середнього палеоліту. Знаряддя праці: (поява нових знарядь праці–макро- і мікролітів, лука і стріл, рибальських човнів і тенетів, шліфованих кам'яних знарядь праці, гончарства, ткацтва, без ткацьких верстатів). Привласнюючі форми господарства. Засоби харчування. Суспільні відносини в період нижнього і середнього палеоліту. Колективні форми виробництва і розподілення. Проблеми соціогенезу.

Первісна культура. Накопичення і розвиток первісними людьми корисних знань. Розвиток народної медицини. Зачатки наукових знань. Виникнення ранніх форм писемності. Піктографія.

Виникнення мистецтва. Печерний живопис. Зображення на скеллях. Початки скульптури. Музика і танці в житті первісного суспільства.

Первісна релігія. Розвиток релігійних уявлень. Культ сил природи. Солярний і астральні культи. Тотемізм. Фетишизм. Анімізм. Культ предків. Культ вождя. Первісна магія. Міфологія. Виникнення жрецтва.

Первісне суспільство на території Європи. Знахідки кістяків давніх людей на території Франції, Німеччини, України тощо. Особливості заселення території Європи найдавнішими людьми. Історіографія питання. Особливості матеріальної культури первісних людей на території Європи.

Первісне суспільство в Азії. Знахідки кістяків давніх людей на території Середньої Азії, Далекого Сходу, Китаю тощо. Теорії заселення Азії найдавнішими людьми. Особливості матеріальної культури первісних людей на території Азії.

Вступ до історії Стародавнього Сходу. Значення історії Стародавнього Сходу в курсі загальної історії. Географічний огляд і хронологічні рамки курсу. Мовна характеристика населення давнього Сходу. Роль природних умов для розвитку країн Давнього Сходу. Рабство в стародавньому Сході. Форми держав Стародавнього Сходу. Давньосхідна деспотія. Військові монархії Міста-держави. Система управління.

Джерела древнього Єгипту. Джерела. Пам'ятки староєгипетської писемності (літописи, життєписи вельмож, повчання, господарські документи). Дипломатичні джерела. Релігійна література. Твори античних авторів. Праця Манефона. Археологічні пам'ятники. Відкриття Ж. Ф. Шампольона і його продовжувачі. Внесок російських вчених у єгиптологію (В. С. Голеніщев, Б. А. Тураєв і ін.). Значення робіт радянських єгиптологів (В. В. Струве, М. А. Коростовцев, В. І. Авдієв, Ю. Я. Перепелкін, М. Е. Матье, О. Д. Берлєв, Т.

М. Савельєва, І. А. Стучевский, І. С. Кацнельсон і ін.). Хронологія і періодизація історії Древнього Єгипту.

Виникнення держави в Давньому Єгипті. Природні умови Нільської долини. Населення. Неолітичні і енеолітичні поселення. Сільські общини. Виникнення рабовласництва і його роль. Пережитки матрилінійності. Номи і їх об'єднання. Відміни у економіці Верхнього і Нижнього Єгипту. Особливості виникнення держави в Єгипті. Об'єднання країни під владою Менеса. Раннє царство (I і II династії).

Форми виробничої діяльності в сільському господарстві, ремеслі, будівництві, рибальстві. Змінах в сільському господарстві, зокрема, в зрошувальній системі, в ремеслі і торгівлі в період Середнього царства. Освоєння нових земель. Тип держави і форма правління в період Середнього царства. Ускладнення соціальної структури суспільства. Повстання рабів і бідноти. Завоювання Єгипту гіксосами.

Вигнання гіксосів і нове об'єднання країни. Зростання виробничих сил (поширення бронзових і поява залізних знарядь. Досягнення в сільському господарстві і ремеслі. Використання коня. Організація державного управління, армії і військової справи. Завойовницька політика фараонів XVIII династії. Походи Тутмоса III в Палестину, Сирію, Куш. Збагачення жрецтва. Релігійна реформа Ехнатона і її причини. Програма діяльності реформатора, та хід реформи. Соціальна опора та наслідки реформи. Відновлення попередньої релігійної системи.

Єгипет в часи Пізнього царства (Лівійсько-Саїсський період). Розвиток економіки. Поширення заліза. Роль жрецтва і найманих воїнів. Лівійське завоювання. Розпад Єгипту на номи. Вторгнення ефіопів. Розвиток торгівлі, лихварства і боргового рабства. Спроби реформи (Бокхорис).

Ассірійське панування. XXVI Саїсська династія. Псамметіх і його спадкоємці. Розвиток мореплавання. Захоплення Кіпру. Грецькі колонії в Єгипті і їх роль. Боротьба з Нововавилонським царством. Завоювання Єгипту персами

Культура Давнього Єгипту. Пам'ятники літератури. Релігійно-філософські твори. Історичні тексти. Художня, література, її жанри (казки, повчання, релігійна і світська лірика). Науково-практичні знання в математиці, медицині, географії, астрономії, хімії. Календар. Єгипетська архітектура (піраміди, мастаби, скельні гробниці, храми). Скульптура і живопис. Єгипетський канон. Криза образотворчого мистецтва Єгипту в епоху пізнього часу. Значення староєгипетської культури.

Єгипетська релігія. Етапи розвитку єгипетської писемності (ієрогліфіка, ієратика, демотика). Особливості єгипетської релігії (пережитки тотемізму й ін.), її вплив на життя староєгипетського суспільства. Міфологія. Найважливіші культи. Культ сонця. Заупокійний культ. Організація культу. Храми і роль жрецтва в ідеологічної в політичному житті.

Джерела та історіографія Давньої Месопотамії. Закони, дипломатичне листування, господарські документи, написи, релігійні тексти. Пам'ятники матеріальної культури. Повідомлення античних авторів і Бероса.

Роль російської науки у вивченні Дворіччя (М. В. Нікольський, Б. А. Тураєв і ін.). Вітчизняна історіографія (В. В. Струве, А. І. Тюменев, М. М. Никольський, І.М. Дьяконов, М.Д. Фліттнер, М. А. Дандамаев і ін.). Праці закордонних дослідників (С.Н. Крамер і ін.).

Держави Шумера та Аккаду. Природні умови Межиріччя. Населення (шумери, аккадці, хурріти й ін.). Розвиток сільського господарства в період неоліту й енеоліту. Іригаційні роботи. Майнова нерівність. Виникнення рабства. Поява перших держав (міста-держави Киш, Урук, Ур і ін.). їх політичний устрій. Правителі (енси) і царі. Посилення знаті. Общинне, храмове і царське землеволодіння. Майнове розшарування в середовищі общинників. Міжусобні сутички і війни із сусідніми племенами.

Звеличення Лагаша. Реформи Уруїпімгіни, їх соціальна основа. Поразка Лагаша в боротьбі з Уммою. Об'єднання Межиріччя під владою Аккада. Зовнішня і внутрішня політика Саргона і його спадкоємців. Експлуатація рабів і общинників. Поденники. Посилення царської влади.

Проникнення в Сирію, Елам, на Аравійський півострів, узбережжя Перської затоки (у Маган і Мелухху). Вторгнення кутіїв і спад Аккадського царства. Третя династія Ура.

Посилення централізації і деспотичної влади царів. Бюрократичний апарат. Деспотія III династії Ура. Розвиток рабовласництва. По явище рабів-боржників. Внутрішня і зовнішня торгівля. Завойовницькі походи. Напад амореїв і еламитів. Падіння III династії Ура.

Економіка і соціально-політичний лад Старовилонського царства за законами Хаммурапі. Перша Вавилонська династія. Об'єднання дворіччя під владою Хаммурапі. Війни з Еламом і Марі. Закони царя Хаммурапі. Заняття населення у Вавилоні. Стан зрошувальної системи. Види землеробських і садових культур. Особливості скотарства. Знаряддя праці. Форми земельної власності (орендні відносини). Види ремесел. Умови праці вільних ремісників і їх оплата. Внутрішня і зовнішня торгівля купці-тамкари і шамалуми. Кредитні відносини. Історіографія цього питання. Рабовласництво. Рівень його розвитку (джерела рабства, використання праці рабів та їх становище). Вільні категорії населення (мушкену), погляди істориків на це питання. Розкриваються функції і риси вавілонської держави та подається аналіз її державного апарату та армії. Розпад держави Хаммурапі. Нашестя хетів. Завоювання Вавилону кассітами. Особливості економічних і соціальних відносин кассітського періоду. Боротьба общинного і приварного землеволодіння. Зовнішня політика кассітських царів.

Ново-Вавилонське царство. Джерела. Пам'ятники матеріальної культури. Царські написи. Хроніки. Праця Бероса. Біблія, перські джерела, повідомлення античних авторів. Вивчення історії Нововавилонського царства в радянській науці (М.А. Дандамаєв і ін.).

Звільнення Вавилона з-під влади Ассирії. Халдейська династія. Завойовницька політика. Походи Навуходоносора II. Особливості економіки. Сільське господарство. Розвиток ремесел, торгівлі, лихварства. Аграрні відносини. Община і приватні господарства. Царське і храмове землеволодіння. Соціальна структура. Форми експлуатації рабів і вільних бідняків. Релігійна політика Набоніда. Загострення соціальних протиріч. Захоплення Вавилона персами. Культура халдейського Вавилона (архітектура, скульптура).

Культура Шумеру і Вавилону. Внесок шумерів у культуру древньої Месопотамії. Виникнення клинопису, її значення для населення Передньої Азії. Релігія, основні культи. Оформлення пантеону богів на чолі з Мардуком. Міфологія і найважливіші цикли міфів. Етапи розвитку літератури в Месопотамії, її жанри. Епос про Гільгамеша. Народна творчість. Релігійно-філософські твори. Розвиток наукових знань (математика, астрономія, медицина, географія, філологія). Школи, архіви, бібліотеки. Розвиток права. Образотворче мистецтво. Архітектура (палаци, зіккурати і т.д.). Скульптура і живопис. Вплив вавилонської культури на сусідні народи.

Джерела та історіографія історії Східного Середземномор'я у давнину. Джерела. Матеріали розкопок у Палестині. Письмові джерела. Біблія її структура, проблема датування. Єгипетські, хетські й ассірійські історичні документи, повідомлення античних авторів.

Вивчення історії Палестини в вітчизняній історіографії. Біблійна критика (Б. Спіноза, Ж. Астркж, Ю. Вельгаузен). Дослідження (М. М. Нікольського, В. В. Струве, О. Б. Рановича, І. Д. Амусіна та ін.).

Палестина. Природні умови Палестини. Етнічний Склад населення. Зміна племен і їхнє змішання (хуррити, ханаанеї, хети, філістимляни й ін.). Закріплення філістимлян на морському узбережжі, їх економічна і культурна роль.

Вторгнення староєврейських кочових племен. Війни з ханаанеями і філістимлянами. Розкладання родоплемінного ладу і розвиток рабства. Утворення Ізраїльсько-іудейської держави. Внутрішня і зовнішня політика при Давидові, і Соломонові. Спроба встановлення централізованої деспотії. Розпад на два царства (Ізраїльське й Іудейське).

Розвиток боргового рабства і руйнування общин. Пророчі рухи і їх соціальна роль. Соціальні і релігійні реформи Іосії. Розгром Ізраїльського царства ассірійцями й Іудейського царства вавілонянами. Староєврейська культура і релігія. Переробка народної поезії жерцями. Шумеро-вавілонський і єгипетський вплив. Розвиток образотворчого мистецтва.

Сирія. Природні умови. Спроби об'єднання в III тис. (Ебла) і в II тис. до н.е. (Ямхад), гиксосський союз племен. Походження арамеїв. Дамаське царство, його економічна і політична роль. Арамейська культура і її вплив у різноманітних країнах Древнього Сходу.

Фінікія. Природа і населення древньої Фінікії. Міста-держави (Угарит, Бібл, Сидон, Тір). Розвиток ремесел і торгівлі. Рабовласництво і работоргівля. Мореплавання і колонізація. Географічні відкриття. Утворення Тіро-Сидонського царства. Заснування Карфагена. Взаємовідносини з давньосхідними державами (Єгіптом, Вавилоном, Ассирією).

Фінікійська культура і релігія. Виникнення алфавітних систем на півночі (Угарит) і на півдні країни. Вплив Фінікії на античний світ.

Давня Ассирія. Джерела. Пам'ятники матеріальної культури. Письмові джерела. Ассирійські закони. Царські написи. Біблія, повідомлення античних авторів.

Природа і населення. Давньоассирійський період (місто-держава Ашшур). Соціальна структура і політичний лад Ассирії в період першого піднесення. Участь у торговій колонізації сходу Малої Азії. Занепад Ассирії й піднесення Мітанні.

Середньоассирійський період. Перетворення Ассирії у військову державу. Ассирійські закони. Сільська община і приватне землеволодіння. Соціальна структура. Рабство екзогенне й ендогенне. Сімейне право. Посилення царської влади. Вторгнення арамейських племен і спад Ассирії.

Ассирія в 8-7 ст. до н.е. Новоассирійський період. Економічні зміни. Підйом Ассирійської держави. Походи в Урарту, Сирію, Мідію. Повстання підкорених народів і військові невдачі ассирійців у першій половині VIII в. до н.е. Нове піднесення Ассирії в другій половині VIII і першій половині VII в. до н.е. Реформи Тиглатпаласара III. Військові походи царів династії Саргонідів.

Завоювання ряду країн Передньої Азії і Єгипту. Внутрішня політика. Посилення жрецтва і військової знаті. Привілеї храмів і міст. Царське землеволодіння. Політика в завойованих областях. Податі і повинності. Переселення жителів завойованих областей. Політика лякання. Ослаблення Ассирійської держави. Причини розпаду ассирійського військово-адміністративного об'єднання. Спілка Вавилона з Мідією. Падіння Ассирії.

Культура Ассирії. Бібліотека Ашурбаніпала. Архітектура, скульптура.

Своєрідність рельєфних зображень.

Урарту. Джерела. Пам'ятники матеріальної культури. Урартські написи. Господарські документи. Ассирійські джерела по історії Урарту. Досягнення радянських археологів і істориків у вивченні Урарту (Б. Б. Піотровський, Г. А. Мелікішвілі, М. В. Арутюнян і ін.).

Природні умови. Населення. Розвиток сільського господарства. Металургія. Міста (Тушпа, Тейшебаіні й ін.). Розвиток торгівлі. Соціальна структура. Політичний устрій. Система управління.

Зовнішня політика. Походи в північні області. Етапи боротьби з Ассирією. Пересування кіммерійців і скіфів. Падіння Урарту.

Культура Урарту. Релігія, пантеон. Системи писемності. Архітектура, фортифікація. Скульптура, рельєф. Художнє ремесло. Урартські традиції на Ближньому Сході.

Стародавній Іран в середині I тис. до н.е. Джерела по історії Ірану. Господарчі документи. Царські написи і укази. Літературні і релігійні твори. Авеста. Свідчення античних авторів. Пам'ятки матеріальної культури.

Природні умови Ірану. Населення. Проникнення іраномовних племен на територію Ірану. Падіння Мідії. Персія за правління династії Ахеменідів.

Походи Кіра II проти Лідійського царства і захоплення Вавилону. Підкорення Фінікії. Палестини. Сирії і невдалий його похід проти середньоазіатських племен масагетів. Політика Камбіза., Похід проти Єгипту та його наслідки. Повстання Гаумати. Внутрішня і зовнішня політика Дарія I. Його адміністративно-політична і фінансова реформи. Невдача скіфського походу. Економіка і система управління в Персії 6-4 ст. до н.е.

Хетське суспільство і держава. Джерела (клинописні й ієрогліфічні тексти). Літописи, закони, царські автобіографії і т.д. Розкопки хетських років і селищ. Значення праць Б. Грозного по хеттології. Вітчизняна хеттологія (В. В. Іванов, В. В. Струве, М. Кольський, Г. І. Довгяло, Е. О. Менабде, Г. Г. Гіоргадзе, В. М. Хачатрян і ін.). Своєрідність природних умов Малої Азії.

Строкатість етнічного складу населення і значні мовні розходження. Питання про походження і переселення хетів. Ассірійсько-аморейскі торгові колонії і їхня історична роль.

Утворення хетської держави. Період Давньохетського царства. Своєрідні риси хетської монархії (роль народних зборів і ради старійшин). Боротьба матрилінійної і патрилінійної систем престолонаслідування. Походи в Сирії і Межиріччя. Занепад Давньохетського царства.

Відродження Хетського царства в новохетський період. Економіка. Аграрні відносини. Ремесло. Торгівля. Особливості соціальної структури хетського суспільства. Розвиток рабовласництва. Хетські закони. Еволюція політичного ладу. Зовнішня політика в новохетський період. Війни з Єгиптом, Ассирією. Проникнення на захід Малої Азії. Навала "народів моря" і падіння Хетського царства.

Хетська культура. Релігія, культи. Міфологія. Архітектура, скульптура.

Стародавня Індія. Джерела та їх особливості. Пам'ятки матеріальної культури та епіграфіка. Письмові джерела індійські (епос, ведична література, буддійський канон тощо) і іноземна (відомості античних та китайських авторів) Вітчизняна та зарубіжна історіографія виникнення індійської цивілізації.

Природні умови. Населення і мови. Сільське господарство, ремесло, торгівля, міста.

Індія в I тис. до н.е. Суспільний і політичний лад. Варни і касти. Рабовласництво. Магадха. Держава Маур'їв. Чандрануптa. Зовнішня і внутрішня політика Ашоки. Поширення буддизму.

Індія при кушутнах. Створення імперії Гуптів. "Золотий вік Гуптів". Боротьба з гунами-ефталітами. Розпад імперії Гуптів.

Стародавній Китай. Проблема періодизації стародавнього Китаю. Джерела та їх особливості. Пам'ятки матеріальної культури та епіграфіка. Письмові джерела

Вітчизняна та зарубіжна історіографія виникнення китайської цивілізації. Природні умови. Населення і мови. Сільське господарство, ремесло, торгівля, міста. Особливості іригаційного землеробства.

Період Шан-інь. Розклад родоплемінного ладу. Період Чжоу. Поширення заліза. Поява монети. Ріст централізації. Боротьба з кочівниками. Сепаратизм. Епоха Чжаньго. Розвиток землеробства і ремесла. Зміни в системі землеволодіння і землекористування.

Князівство Цинь. Реформи Шан Яна. Об'єднання Китаю. Китайська стіна. Наступ в південному напрямку. Селянські повстання. Падіння династії Цинь.

Китай за Династії Хань. Роль великого землеволодіння. Внутрішня і зовнішня політика. Процес феодалізації в стародавньому Китаї.

Культура Індії та Китаю. Культура стародавньої Індії. Релігійні системи. Ведійська релігія. Брахманізм і брахманська релігійна література. Виникнення джайнізму, буддизм і його еволюція, буддійська література. Художня література. Політичні трактати. Філософські системи. Наука. Архітектура. Живопис і Скульптура. Художнє ремесло.

Китайська ієрогліфічна писемність. Наука. Релігійно-філософські теорії. Наука. Архітектура. Живопис і Скульптура. Художнє ремесло.

Вступ до історії Давньої Греції. Поняття "історія античності". Порівняння античного і давньосхідного шляхів розвитку рабовласницької формації. Історія Древньої Греції як частина історії античного суспільства. Географічні і хронологічні рамки курсу. Періодизація історії Древньої Греції. Природні умови і їх вплив на хід історичний процес.

Джерела з історії Давньої Греції. Грецька історіографія, її основні риси, особливості, напрямки. Історіографія VIIV ст. до н.е. Геродот, Фукідід, Ксенофонт.

Теоретичні роботи Аристотеля. Історіографія еллініcтичного і римського часу. Полібій і його роль у розвитку історичної думки. Діодор. Страбон. Плутарх. Павсаній. Судові і політичні промови (Лісіп, Ісократ, Демосфен).

Написи. Значення епіграфічних джерел, порівняння даних епіграфіки і нарративних джерела. Папіруси, особливості даної категорії джерел. Монети.

Міфологія. Епос. Художня література. Трагедії. Комедії Аристофана і Менандра.

Археологічні матеріали, їх значення. Стисла історія археологічного вивчення Греції.

Історіографія історії Давньої Греції. Ранні етапи вивчення історії Древньої Греції. Відродження. Період первинного освоєння джерел. Видання творів античних авторів, збирання написів, монет. Перші наукові подорожі в Грецію. Бентлі, Вінкельман. Критичний метод Г. Нібура.

Історіографія першої половини XIX ст. Корпус грецьких написів. Наукова діяльність А. Бека. Перші розкопки на території Греції. Праці російських учених (Т.М. Грановський, М. С. Куторга).

Розвиток зарубіжної історіографії Древньої Греції наприкінці XIX -початку XX ст. Розширення джерельної бази (розкопки Г. Шлімана, А. Еванса, народження папірології, наукові методи дослідження монет). Циклізм, модернізм, гіперкритицизм. Боротьба "модерністів" (школа Е. Мейера) і "примітивістів" (школа К. Бюхера). Сучасна буржуазна історіографія античності. Проблеми економіки і соціальної структури. Критика модернізаторських побудов (М.Фінлі, Е. Білль). Дослідження проблем рабства (школа І. Фогта).

Російська історіографія, античності (Ф. Ф. Соколов, В. В. Латишев). Праці Р. Ю. Віппера, М. М. Хвостова, В. П. Бузескула, М. І. Ростовцева, Ф. Ф. Зелінського. Археологічні дослідження в Північному Причорномор'ї. Діяльність Б. В. Фармаковського.

Радянське антикознавство (А. І. Тюмєнєв, С. І. Ковальов. С. О. Жебельов, В. С. Сергєєв).

Проблеми поліса, рабства, культури. Археологічні розкопки. Діяльність А. В. Мішуліна, К. М. Колобової, О. Б. Рановича, К. К. Зельїна.

Крит у III-II тис. до н.е. Джерела. Археологічні відкриття в Егейському басейні. Крітська писемність. Дешифрування лінійного письма Б. Населення Кріту.

Виникнення держави на Кріті. Періодизація історії Кріту. Джерела по історії Кріту. Палацеві комплекси. Кносс у першій половині II тис. до н.е. Крітська морська держава XVIII-XV ст. до н.е. Зовнішні зв'язки Кріту. Соціально-економічний лад. Проблема теократії на Кріті. Особливості крітського мистецтва. Захоплення Кріту ахейцями. Падіння могутності Кріту.

Мікенська культура. Сучасний стан проблеми загибелі цивілізації бронзового віку в Греції. Різноманітні концепції. Падіння мікенських держав. Відродження родових відношень.

Значення кріто-мікенської епохи в історії Середземномор'я. Культура кріто-мікенського світу. Прогрес і регрес в історії.

Ахейські держави в III-II тис. до н.е. Балканська Греція в III тис. до н.е. Населення материкової Греції і Кріту. Поселення в Лерні. Ахейське вторгнення. Ахейська писемність.

Ахейська Греція в II тис. до н.е. Періодизація. Ахейські держави: Мікени, Тірінф, Пілос, Фіви. Соціально-економічний і політичний лад Криту й ахейських держав по новим даним археології й епіграфіки. Палацеве господарство, його роль. Розвиток рабства і його особливості. Питання про державу Ахіява. Проблема мікенської колонізації. Зв'язки Балканський Греції. Ахейські держави і Троя. Питання про історичність Троянської війни. Спад Балканський Греції в XII-XI ст. до н.е. Дорійське завоювання.

Господарський і суспільно-політичний лад Стародавньої Греції за даними "Іліади" та "Одіссеї". Поеми Гомера як історичне джерело. Археологічні пам'ятки Греції 11-9 ст. до н.е. "Гомерівське питання". Економіка грецького суспільства гомерівського часу: землеробство, городництво, садівництво, скотарство. Особливості сільськогосподарських знарядь праці. Форми земельного володіння. Види ремесел та

стан розвитку ремесла. Зовнішня і внутрішня торгівля та лихварство. Роль мікенського населення. Формування соціальної нерівності на останньому етапі первіснообщинного ладу. Рабства, форми та джерела рабства. Використання рабської праці. Вільні стани (метанасти, фети, клерники, безклерники). Статус басилеїв. Ступінь суспільного розвитку греків гомерівського часу. «Гомерівський поліс». Розпад родового ладу і формування держави. Розселення грецьких племен. Колонізація Малої Азії.

Виникнення "полісу". Антична форма власності. Поліс як колектив землевласників. Політична і військова організація поліса. Поняття громадянства. Поліс і місто, поліс і держава. Полісна мораль. Поліс як одна з форм суспільно-політичної організації в історії. Типи полісів. Сучасні концепції виникнення поліса.

Архаїчна Греція у VIII-VII ст. до н.е. Основні риси розвитку старогрецького суспільства архаїчної епохи. Джерела по історії Греції VIII-VI ст. до н.е. Поема Гесіода "Праці і дні" як джерело для характеристики соціально-економічних відносин у Беотії. Археологічні джерела. Економічний розвиток Греції. Широке поширення заліза, його наслідки. Сільське господарство, його особливості. Розвиток ремесла. Народження міста, поява місцевих ринків. Поява монет. Вихід Греції з господарської ізоляції. Зв'язку Греції зі Сходом, їхнє значення.

Соціальна структура старогрецького суспільства ранньоархаїчної епохи. Аристократія, її роль. Розвиток нерівності. Формування класового товариства. Боротьба аристократії і демосу. Рання грецька тиранія, її роль у боротьбі аристократії і демосу. Типи тиранії. Історична приреченість ранньої грецької тиранії.

Грецька колонізація у VIII-VII ст. до н.е. Причини, основні напрямки, характер. Сучасні дискусії про природу колонізації. Взаємовідносини колоній із місцевим населенням і метрополіями. Вплив колонізації на розвиток економіки Греції, рабовласницьких відносин політики та культури.

Грецькі поліси в Причорномор'ї. Причини колонізації Північного Причорномор'я. Природні умови та зв'язки з місцевим населенням. Виникнення грецьких колоній у даному регіоні. Соціально-політичний лад та економіка. Зв'язки з метрополіями. Стосунки між колоніями Північного Причорномор'я. Відносини зі скіфами. Політична роль Ольвії, Херсонеса, Тіри.

Грецькі колонії в Італії і Сицилії. Просування грецьких колоністів в західному напрямку. Спартанські та Ахайські колонії в Південній Італії: Тарент, Сібаріс, Кротон, Куми, Неаполь. Колонізація Сицилії. Особливості політичного і економічного ладу західних грецьких колоній і їх зв'язки з метрополіями.

Політичний лад Стародавніх Афін і Спарти. Джерела (праці Аристотеля, Плутарха і Геродота). Характеристика соціально-економічного і політичного становища Греції, напередодні реформ Солона. Причини реформ, та особливості їх проведення (сисахфія, стимулювання розвитку сільського господарства, ремесла, торгівлі, право заповідання майна, грошова реформа тощо). Політичні реформи (тимократія, рада 400, суд присяжних). Правління Пісистрата. Реформи Клісфена. Рада п'ятисот і геліея. Колегії 10 стратегів, та запровадження "остракізму". Реформи Ефіальта і Перікла та наслідки їх реформаторської діяльності. Система магістратур. Охорона конституції. Зовнішня політика Перікла, Організація Афінської держави. Протиріччя усередині Афінського морського союзу. Відмінність Афінської держави від Пелопоннеського союзу. Афіни - центр культурного життя Греції.

Антична демократія в Афінах і олігархії у Спарті у оцінках істориків нового і новітнього періоду.

Греко-Перські війни і виникнення Афінського морського флоту. Держава Ахеменідів наприкінці VI в. до н.е. Греція напередодні греко-перських війн. Скіфи і Дарій I. Причини греко-перських війн, їх початок. Іонійське повстання. Причини його поразки. Перший і другий походи персів проти Балканський Греції. Марафонська битва і її значення. Персія і Греція після другого походу персів. Боротьба політичних угруповань в Аттиці, їх соціальний склад і політичні позиції. Діяльність Фемістокла. Похід Ксеркса. Фермопіл, Саламін, Платеї, Мікале - найважливіші битви 480-479 р. до н.е. Зміна характеру

війни. Утворення Деллоського морського союзу на чолі з Афін. Зміцнення позицій Афін у союзі. Закінчення греко-перських війн. Причини перемоги Греції, її значення для соціально-економічного, політичного і культурного розвитку Греції.

Пелопоннеська війна. Загальний характер війни, її особливості, значення для історії грецьких полісів. Військово-політичні протиріччя між Пелопоннеським союзом й Афінською державою. Експансія Афін на захід. Суперництво з Коринфом. Економічні і політичні причини війни. Приводи до війни. Розстановка політичних і соціальних сил перед початком війни. Плани воюючих сторін. Періодизація Пелопоннеської війни. Архідамова війна. Нікіїв мир. Загострення соціальної боротьби в Афін. Сицилійська експедиція. Декелейська війна. Роль Персії у війні. Початок падіння афінської держави. Розпад афінського морського союзу. Останні роки війни. Поразка Афін і її причини. Тиранія тридцяти в Афінах. Відновлення демократії. Пелопоннеська війна і початок кризи.

Правління Перікла в Афінах. Соціально-економічні зрушенні її Афінах в 5 ст. до н.е. Прихід до влади Перикла. Політична боротьба в Афінах. Політичні заходи Перикла. Діяльність Перикла в рамках Афінського морського союзу.

Соціально-економічний лад Стародавньої Греції у V-IV ст. до н.е. Джерела: свідчення авторів, дані археологічних розкопок, написів, нумізматики. Економічний розвиток грецьких полісів. Основні варіанти розвитку економіки Древньої Греції (спартанський і афінський). Економічна політика поліса. Інтенсивний розвиток рабовласницької економіки в Афін. Характер сільського господарства Греції.

Розвиток сільського господарства, ремесла, торгівлі, лихварства. Впливі природних умов Стародавньої Греції на розвиток господарства. Рівень розвитку землеробства (види зернових культур, розвиток знарядь праці). Зрушення в садівництві (вирощення маслин і винограду) та скотарстві. Проблема форм земельної власності та земельної оренди в історіографії. Стан економіки в IV ст. до н. е. та причини концентрації земельних володінь і розорення дрібних земельних господарств. Організація виробничого процесу у ремісничих майстернях: поділ праці в ремеслі, знаряддя праці та темп їх розвиток. Форми торгівлі і лихварства та зрушення у внутрішній торгівлі. Форми кредиту. Роль Причорномор'я. Типи грецьких кораблів. Монетна справа класичної епохи

Розвиток рабства в Греції в 5-4 ст. до н.е., його риси. Становище та ціни на рабів. Застосування рабської праці в ремеслі та сільському господарстві, та її форми (безпосередня експлуатація, відпущення рабів на побічні заробітки та на волю). Становище вільних верств стародавнього суспільства (права і свободи, стани). Подається історіографія категорії «люмпен-пролетаріат». Причини розорення дрібних селян і ремісників та поширення «метеків», «періеків», «вільновідпущеників», їх правове положення і роль в економіці поліса. Поліс як форма організації суспільства. Історіографія проблеми соціально-економічної історії Греції.

Греціяв першій половині IV ст. до н.е. Економічні і соціальні наслідки Пелопоннеської війни. Концепції кризи полісу. Стан сільського господарства, ремесла, обміну, кредитно-грошових відносин. Розвиток рабовласницьких відносин. Прояв кризи в Афінах. Криза демократії. Політичні течії в Афінах. Характеристика кризи в Спарті. Закон Епатадея. Еміграція греків. Нові риси в військовій організації греків. Пізньогрецька тиранія. Встановлення гегемонії Спарти. Коринфська війна. Сицилійська держава в кінці V-на початку IV ст. до н.е.

Криза полісної системи в Греції. Причини виникнення кризи. Вітчизняна і зарубіжна історіографія проблеми. Прояв кризи в економіці, соціальних відносинах, політичних інститутах, воєнній організації, ідеології. Наслідки кризи полісної системи для античності.

Грецька армія. Характеристика писемних і археологічних джерел. Основні риси організації грецького ополчення. Грецьке військо гомерівського часу. Грецька фаланга, особливості її тактики. Організація війська в Спарті. Афінське військо. Гопліти, легкоозброєна піхота, кіннота. Грецький флот. Типи бойових суден та їх характеристика.

Культура Давньої Греції. Філософія античної Греції: філософські погляди VII-VI ст. до н. е. Характеристика філософських поглядів: Фалеса, Анаксімандра, Анаксімена, Геракліта, Піфагора та "елейської школи". Розвиток філософської думки в V-IV ст. до н. е.: філософія Демокріта, софістів, Сократа, Платона і Аристотеля. Подаються погляди давніх філософів Греції не лише на матеріальний світ і людину (з її душею), але і на релігію, походження держави і форму правління, а також появи права і законів.

Становлення та розвиток античної грецької літератури. Грецькі трагедії Есхіла, Софокла і Еврипіда та їх твори "Перси", "Прометей прикутий", "Орестея", "Антігона", "Цар Едіп", "Медея", "Іпполіт". Комедії Аристофана "Мир", "Ахарняни", "Лісістрата", "Тишипа", "Вершники", "Оси" "Жаби"; "Хмари", "Жінки законодавці", "Плутос". Визначається головна ідея цих творів і дається короткий зміст деяких трагедій і комедій.

Образотворче мистецтво Давньої Греції. Архітектура і її стилі (дорійський, іонійський, та коринфський). Особливості Афінського акрополя: храми та зображення на метопах фронтону Парфенону. Діяльність грецьких скульпторів (Фідія, Мирона, Поліклета, Праксителя, Лісіпа, Скопаса). Полотна Полігнота.

Стародавня релігія і міфологія Греції. Перше, друге і третє покоління богів та їх функції. Світогляд давніх греків про походження богів, всесвіту, людини і людського суспільства.

Стан давньогрецької історичної науки (Геродот, Фукідід, Аристотель, Ксенофонт), їх погляди і праці. Твори Анаксагора, Евдокса, Гіппократа з Хіосу, а також Гіппократа - представника Коської школи лікарів, Метона.

Грецька міфологія і релігія. Витоки Грецької міфології. Олімпійська релігія. Сім'я олімпійських богів. Функції богів. Зміна старих міфів і поява нових сказань.

Культи олімпійських богів. Жерці та їх функції. Релігійні свята еллінів. Місце релігії в суспільному житті греків.

Грецька поезія. Характеристика "гомерівських гімнів". Твори Гесіода. Святкові хороводні пісні, обрядові пісні, професійні пісні (женців, пахарів тощо). Становлення ліричної поезії. Творчість Калліна, Тіртея, Солона, Феогніда і її соціальна направленість. Лірика Сапфо та Анакреонта.

Древня Лаконіка. Природні умови. Господарство. Етнічний склад населення Лаконіки. Лаконіка у складі Крітської держави. Бронзовий вік на території Лаконіки. Проблема вторгнення аріїв на територію Пелопоннесу. Вітчизняна і зарубіжна історіографія проблеми.

Древня Фесалія. Природні умови. Господарство. Етнічний склад населення Фесалії. Виникнення майнової і соціальної нерівності. Проблема переселення племен. Вітчизняна і зарубіжна історіографія проблеми.

Похід Олександра Македонського на Схід. Соціально-економічні і політичні причини походу греко-македонців на Схід (становище у Греції - криза полісної системи; у Македонії - розвиток рабовласницького суспільства; у Перській державі - перешкоди в розвитку економіки). Стратегічні плани обох сторін, їх здійснення, кількість матеріальних і військових ресурсів. Основні етапи битв (при Граніку, при Іссі, при Гавгамелах, в середній Азії і на р. Гідасп). Боротьба середньоазійських народів з греко-македонськими загарбниками і змова проти Олександра в його армії. Причини успіху походу Олександра на Схід та його наслідки. Історіографія походу Олександра на Схід. Апологетична оцінка діяльності македонського царя: (Плутарх, Арріан, Діодор Сіцілійський). Критична (Курцій Руф, Помпей, Трог, Юстін). Погляди на дане питання вчених істориків нового і новітнього часу (Дройзена, Мейєра, Вількена, Шахермайєра, Уйлера, Робінсона, Нібура, Белоха, Цацоса, Кордатоса, Цібукідіса, Шофмана).

Культура Еллінізму. Загальні риси культури еллінізму. Взаємодія культури Греції і Сходу. Криза полісного світогляду. Міста - центри елліністичної культури. Космополітизм індивідуалізм, фаталізм, індивідуалізм. Філософсько-політичні погляди Епікура, Зенона і стоїків, Піррона і скепитків, Антісфена і кініків, їх головні ідеї в "фізиці", "етиці", "логіці" і погляди на питання виникнення людини, держави, права, законів, приватної власності, сім'ї, освіти, науки.

Відмінність їх поглядів від філософів попереднього часу, і що вони запозичали для сформування своїх поглядів.

Література. Комедії Менандра "Відлюдник" та "Полюбовний суд" та комедії Аристофана. Поезія: творчість Калімаха, Аполлонія Родоського, Теокріта, Ямбула, Евгемера.

Видатні пам'ятки архітектури: Фароський маяк, Галікарнасський мавзолей, Мілетський булевтерій, їх архітектори і стилі. Загальні особливості архітектури епохи еллінізму і відмінність від архітектури класичної Греції.

Скульптурне мистецтво елліністичної епохи (Колос Родоський, Венера Мілоська, Лаокоон, Ніка Самофракійська, Демосфен і скульптурні портрети Олександра Македонського). Особливості скульптури еллінізму.

Успіхи природничих наук. Наукова діяльність Ератосфена, Евкліда, Феофраста, Арістарха Самоського, Архімед, Герон Олександрійський, Гіпарх Нікейський. Значення діяльності Олександрійської бібліотеки і Мусейону.

Релігія елліністичного періоду. Царський культ. Його особливості в Єгипті і в царстві селевкидів. Поширення Східних культів в Греції.

Елліністичні держави. Царство Селевкидів. Територія і населення. Основні господарсько-економічні зони. Містобудівна політика Селевкидів. Економіка. Роль полісів. Вавилонські общини. Інші типи міст. Сільська територія Складність соціальної структури. Організація держави. Основні напрямки політики. Криза в середині III в. до н.е. Відпадання Греко-Бактрії і Парфії. Основні факти ранньої історії цих держав. Боротьба Селевкидів і Птолемеїв за фінікійське узбережжя. Антиох III. Спроба відновлення могутності держави. Сутичка з Римом. Занепад держави Селевкидів. Боротьба з Парфією і втрата східних територій. Загибель царства Селевкидів.

Царство Пергам - значний торгівельно-ремісничий і культурний центр елліністичного світу. Пергам і Селевкіди. Римське проникнення в Пергам. Соціально-економічний і політичний лад Македонії в період еллінізму. Балканська Греція в елліністичну епоху. Переміщення торгових шляхів на схід. Економічний занепад Греції. Становище полісів. Ахейський і Етолійський союзи, їхня організація і зовнішня політика. Боротьба Македонії за гегемонію в Греції. Класова боротьба в Греції. Становище в Спарті. Особливості соціальної боротьби в Спарті. Законодавство царів Агіса і Клеомена. Тиранія Набіса. Війни Рима з Македонією. Встановлення римського панування в Греції і Македонії. Родос. Велика Греція і Сіракуз.

Завоювання елліністичних держав Парфією, Римом. Причини втрати незалежності елліністичними державами.

Елліністичний Єгипет. Елліністичний Єгипет. Територія. Особливості економічного і соціального ладу. Рабовласництво. На основі античних джерел "Інструкція економу", "Податковий статут" Птолемея Філадельфа приводяться форми організації сільського господарства, ремесла, торгівлі у елліністичному Єгипті.

Сучасна історіографія суті поняття "еллінізму" (Дройзен, Тарн, Ранович, Зельїн) Показується характер взаємовпливу Грецької та Східної цивілізації в соціально-економічному та політико-культурному аспектах.

Форми земельної власності та поліси в Елліністичному Єгипті. Положення "лаой". Різноманітні категорії населення. Економічна роль держави. Монополії. Дуалізм права. Тенденції до політичної централізації. Особливості соціальних конфліктів у птолемеївському Єгипті. Грецьке місто Олександрія - столиця елліністичного Єгипту. Занепад птолемеївського Єгипту, його причини.

Вступ до історії Риму. Основні проблеми римської історії і її значення у всесвітньому-історичному процесі. Умовність терміна "Древній Рим", Хронологічні і територіальні рамки Римської рабовласницької держави в різноманітні періоди його історії. Типи періодизації римської історії.

Джерела по історії Древнього Риму. Пам'ятники матеріальної культури. Найважливіші археологічні відкриття XVIII-XXI ст. Значення даних археології для вивчення найдавнішої історії республіки й імперії. Розкопки Помпеї, Геркуланума, Тімгада, Пальміри,

Аквінка. Археологічні пам'ятники Рима. Римський лі мес. Дані епіграфіки (найважливіші збірники написів), нумізматики і папірології. Пізня традиція, легенди про ранню історію Рима.

Римські літописи. Старші анналісти. Історичні твори. “Загальна історія” Полібія. Молодші анналісти. Історіографія кінця республіки: твори Цицерона, Цезаря, Саллюстія, Діодора Сицілійського. Римська історіографія ранньої імперії: праці Лівія, Тацита, Светонія, Плутарха, Аппіана, Діона Кассія. “Географія” Страбона. Трактати Катона, Варрона, Колумелли як джерела для вивчення рабовласницького господарства Італії. Історіографія пізньої Римської імперії: збірник “Письменники історії Августів”, Амміан Марцеллін як останній представник античної історіографії.

Розвиток історичної думки у творах християнських письменників - Євсевій, Августин. Пам'ятники римського права: “Дігести”, кодекс імператора Феодосія II, кодекс імператора Юстиніана. Основні риси античної історіографії.

Історіографія історії Стародавнього Риму. Збирання письмових і матеріальних пам'ятників у XIV-XVII ст. Історична концепція Віко. Праці істориків-просвітителів. Початок наукового вивчення історії Древнього Рима.

Вивчення історії Рима в XIX ст. Історико-критичний метод Б. Нібура і початок наукової історіографії. Праці Т. Моммзена і їхнє значення. Діяльність М. Фюстель де Куланжа, проблема поліса. “Історія рабства в античному світі” А. Валлона. Вивчення історії Рима в Росії: Д. Л. Крижов, Т. М. Грановський, С. В. Єшевський.

“Ойкосна теорія” К. Бюхера. Модернізаторські теорії Е. Мейера. Діяльність Г.Ферреро. Російська наука про історію Рима (Р. Ю. Віппер, М. І. Ростовцев, В.І. Модестов, І. М. Гревс). Вивчення економічної історії Рима (Ж. Тутен, М. І. Ростовцев, Т. Франк). Історіографія Рима в період фашистського режиму в Німеччині й Італії. Фальсифікація історії.

Сучасні концепції економіки Риму (М. Фінлі, Р. Мартен). Дослідження рабства (У. Вестерман, школа Фогта). Соціальна структура Риму (К. Ніколе).

Радянська історіографія Древнього Рима (В. С. Сергєєв, С. І. Ковальов, А.В. Мішулін, М. А. Машкін). Наукова діяльність С. Л. Утченко й Е. М. Штаєрман. Сучасна історіографія. Вивчення проблем економіки, класової структури, рабовласництва, історії провінцій, культури.

Ранні суспільства на території Італії у II тис. до н.е. Природні умови Апеннінського півострова. Клімат, ландшафт, ріки, природні багатства. Основна область Італії. Розселення італійських племен на початку I тис. до н.е. Етруски. Пам'ятники матеріальної культури етрусків. Проблеми дешифрування їхньої писемності. Питання про походження етрусків. Соціально-економічний і політичний лад етруського суспільства. Зовнішня політика етруських міст. Етруски і Рим. Спад політичного значення етруських міст. Культура етрусків, її вплив на розвиток італійських племен. Грецькі поліси на півдні Італії й у Сицилії. Специфіка їх соціальної і політичної структури. Основні факти політичної історії. Вплив грецьких рабовласницьких полісів на процес історичного розвитку в Сицилії й Італії.

Рим “царського періоду”. Виникнення міста Рима і найдавніший період римської історії у світлі римської традиції і новітніх даних археології. Географічне положення і природні умови Рима. Розпад родових відносин і формування полісу.

Патриції і плебеї. Патрони і клієнти. Патріархальне рабство. Початок політичної організації римського суспільства. Царська влада в Римі. Сучасні дані про римських царів. Етруська династія. Реформи Сервія Туллія. Становлення римської рабовласницької республіки.

Культура Риму архаїчного періоду. Історичні передумови розвитку римської культури в епоху республіки. Вплив культури етрусків, греків і елліністичних країн. Основні риси ідеології римського громадянина. Пантеон римських богів і його особливості: сімейні, родові, землеробські культи, абстрактні божества. Своєрідність римської міфології. Вплив грецької релігії. Культи і їх організація. Жрецькі колегії. Храми. Релігійні святи і їх характер. Гладіаторські бої.

Боротьба плебеїв з патриціями в Давньому Римі. Характеристика "Історії Риму" Тіта Лівія і його повідомлення про реформи Сервія Туллія. Закони XII таблиць. Відображення в них залишків суспільних відносин "царського періоду", тобто Останнього етапу родового ладу, із новими інститутами періоду ранньої республіки. Походження патриціїв, плебеїв, клієнтів їх політичні та юридичні права і обов'язки. Історіографія появи патріографії питання про причини боротьби плебеїв з патриціями, про реформу Сервія Туллія та її наслідки.

Виникнення магістрату - посади народних трибунів (їх функції), законопроект Спурія Кассія, Іцілія, Валерія і Горація, Канулея. Закони XII таблиць про форми земельної власності про купівлю-продаж товарів, про приватну власність, боргове рабство, про патронат і клієнтелу, про шлюби плебеїв з патриціями, про право заповідання майна, про судочинство. Інститут агнатів і когнатів і їх права за законами XII таблиць.

Останній етап боротьби плебеїв з патриціями: закони Ліцінія і Секстія, Петелія братів Огульніїв та Гортензія, цензорська діяльність Аппія Клавдія. Оцінку цієї боротьби в історіографії.

Утворення Римської конфедерації. Взаємозв'язок внутрішньої і зовнішньої політики в Римі. Відносини римської общини із сусідніми племенами. Панування Рима в Лації. Війна з етрусками. Навала кельтів (галлів). Завоювання Центральної Італії Римом. Самнітські війни. Посилення римської військової організації. Завоювання римлянами Південної Італії. Війна з Тарентом. Пірр в Італії. Закономірність і причини успіхів римської експансії. Створення римсько-італійської конфедерації. Його організація і структура. Виведення колоній, їхній статус і типологія. "Суспільні землі" і їх використання. Розвиток рабовласницьких відносин і перехід від патріархального рабства до класичного.

Перша Пунічна війна. Міжнародні відносини в Західному Середземномор'я в першій половині III в. до н.е. Соціально-економічний і політичний лад Карфагена перед першою Пунічною війною. Римсько-карфагенські протиріччя. Експансія карфагенських рабовласників у Західному Середземномор'я. Утворення перших римських провінцій.

Друга Пунічна війна. Карфаген і Рим після першої Пунічної війни. Повстання найманців, рабів і пригноблених племен проти Карфагена. Соціальні протиріччя в Римі. Демократичні реформи Фламінія. Завоювання і колонізація Північної Італії. Проникнення Рима на Балканський півострів. Завоювання Карфагеном Піренейського півострова. Баркіди. Ганнібал. Міжнародні відносини рабовласницьких держав Середземномор'я наприкінці III в. до н.е. Друга Пунічна війна. Причини і привід. Плани військових дій воюючих сторін. Похід Ганнібала. Соціальна боротьба в Римі. Диктатура Фабія Максима. Битва при Каннах. Втручання Македонії в римсько-карфагенський конфлікт.

Третя Пунічна війна. Військові дії в Італії, на Піренейському пів-острові, в Африці. Битва при Замі, мир і його умови. Причини перемоги Рима. Економічні, соціальні і політичні наслідки Пунічних війн.

Завоювання Східного Середземномор'я римлянами. Рим і елліністичні держави наприкінці III ст. до н.е. Політика "розділяй і пануй". Римські союзники в Східному Середземномор'ї. Друга Македонська війна. Війна Рима проти Антіоха III. Третя Македонська війна і розгром Македонії.

Антиримські повстання в Греції і Македонії і перетворення їх у римські провінції. Розпад держави Селевкидів. Криза елліністичних держав у II ст. до н.е. Причини римської експансії в Східне Середземномор'я. Роль римсько-італійських торговців і лихварів. Соціальна політика Рима в Східному Середземномор'я. Агресивні війни Рима на Піренейському півострові. Створення залежних царств і римських провінцій на Сході. Система їх керування й експлуатації. Створення Римської середземноморської рабовласницької держави.

Соціально-економічний лад Римської республіки у II-I ст. до н.е. Погляди Плутарха на діяльність Катона. Дані Аппіана про концентрацію земельних володінь та розорення дрібних селянських господарств у Італії; Діодора Сицилійського про становище рабів та їх повстання. Праця Катона «Про землеробство»: його поради про умови купівлі землі, інструкцію про зрощування маслин, «шкала прибутковості у трактаті Катона». Історіографію

цього питання. Типи сільського господарства (дрібне сільське господарство, вілла, латифундія). Застосування робочої сили у віллах в трактатах Катона і Варрона. Відмінність в практиці сільського господарства у Варрона порівняно з Катоном. Форма земельної власності. Варрон про скотарство і приміські господарства. Зовнішня і внутрішня торгівля, ринки збуту, лихварство. Особливість римського ремесла і торгівлі. Організація виробничого процесу у ремісничих майстернях і гірничій справі. Розвиток техніки у ремеслі. Продуктивність у сільському господарстві і ремеслі. Розвиток економіки у різних частинах держави.

Характеристика рабства: форма рабства в римському суспільстві (історіографія), джерела рабства, застосовування праці рабів, їх ціна. Свідчення Катона і Варрона про працю рабів та їх утримання (відпускання рабів на сторонні заробітки на волю. Форми експлуатації рабів. Становище лібертінів та їх місце в римському суспільстві. Характеристика люмпен-пролетаріату, плебсу, вершників. Історіографія соціально-економічного ладу Римської республіки II -I ст. до н. е.

Реформи Гракхів. Свідчення античних істориків (Плутарха, Аппіана, Веллея Патеркула) їх оцінки і виклад подій. Аппіан про причини реформ Гракхів і його оцінка. Діяльність братів Гракхів у "Порівняльних життєписах" Плутарха. Негативна оцінка реформаторської діяльності Гракхів Веллеєм Патеркулом.

Причини реформи Гракхів. Спроби Тіберія провести свої законопроекти через Сенат і народні збори. Дострокове позбавлення трибунату Марка Октавія. Порушення законів Тіберієм у боротьбі з Сенатом. Умови обрання народним трибуном Гая Гракха. Перший рік його трибунату і законопроекти які він провів і які прагнув провести через народні збори. Відмінність у діяльності Гая Гракха від реформ Тіберія. Соціальна опора реформаторів, інтереси італіків. Реформи Гая під час другого трибунату. Тактика боротьби Сенату з Гаєм Гракхом. Наслідки реформ.

Оцінка реформ Гракхів в історичній науці (Утченко, Моммзен, Мейєр, Леонтьєв, Грімм, Запольський, Віппер, Протасов)

Повстання рабів у Римській республіці в II-I ст. до н.е. Характеристика письмових джерел (Діодор Сіцилійський, Секст Юлія Фронтін про військові хитрощі Спартака, Гал Саллюстій Крісп і Плутарх про високу оцінку особи Спартака). Причини і привід повстання рабів у Сицилії, його характер та програма повсталих. Створення рабської держави та адміністративного апарату. Відносини повсталих до рабовласників, сільських і міських верств. Армія і суд. Хід повстання та його наслідки. Повстання рабів під керівництвом Спартака: причини і привід повстання, програма і плани повсталих. Похід в повсталих в Південну Італію та в Цизальпійську Галію. Битви з римськими військами. Тактика Краса. Причини поразки, значення та наслідки повстання. Оцінка повстань істориками.

Падіння Римської республіки. Письмові джерела. Сучасники подій (Цезар, Цицерон, Саллюстій Крісп, Горацій і Катулл). Історики епохи імперії: Плутарх, Светоній Транквілл, Діон Кассій. Перший тріумвірат: причини його утворення та соціально-політична суть. Клодій і його політика. Завоювання цезарем Галії і його соціальне і економічне значення. Армія Цезаря. Римська політика на Сході. Парфянське царство. Похід Красса на Схід і його поразка. Розпад першого тріумвірату. Політична анархія в Римі. Союз Помпея з Сенатом. Громадянська війна Цезаря з Помпеєм. Битва при Фарсалі. Диктатура Цезаря: його законодавство і соціальна політика. Оцінка діяльності Цезаря в історіографії позитивна (Моммзен, Друман, Ростовцев, Віппер, Уїлкін), критична (Ферреро, Мейєр), вітчизняна історіографія (Утченко, Кузищин, Мішулін, Машин).

Громадянські війни кінця 40-30 рр. I ст. до н.е. Боротьба цезаріанців і республіканців. Другий тріумвірат, його особливості. Проскрипції. Причина і привід до громадянської війни Антонія з Октавіаном. Політичні плани обох сторін. Причини падіння популярності Антонія в Римі. Боротьба Октавіана з Секстом Помпеєм. Зближення Октавіана з сенатом. Битва при Акції. Приєднання Єгипту. Падіння республіканського ладу в Римі і встановлення імперії.

Культура Стародавнього Риму. Театр і римська література в ПІ-ІІ ст. до н.е. Комедії Плавта і Теренція, поезія Катулла, Горація, Вергілія, Овідія Назона, проза Цезаря, Лукана і Петронія, Саллюстія.

Римська культура кінця Республіки. Освіта. Поширення елліністичних філософських ідей: стоїцизм, епікурейство. Філософська поема Лукреція Карра "Про природу речей". Римські стоїки: Сенека, Епіктет, Марк Аврелій. Ораторське мистецтво. Цицерон і його твори. Римська архітектура. Вплив на римлян архітектури етрусків та греків. Архітектурні споруди римлян: інженерні, цивільні, громадські і монументальні споруди. Розвиток техніки будівництва. Скульптури стародавнього Риму, їх характеристика. Наукові знання. Антична римська історіографія: Аппіан, Тіт Лівій, Діодор Сіцілійський, Пдутарх, Діон Кассій, Гай Светоній Транквілл, Таціт, Веллей Патеркул, Саллюстій Крісп. Агрономічна наука: Варрон. Катон, Колумелла, Пліній Старший. Технічні досягнення. Пліній Секунд. Клавдій Птолемей. Трактат Вітрунія "Про архітектуру". Праця Фронтіна "Про акведуки". Освіта в римській державі. Римське право.

Виникнення християнства. Історичні передумови і причини виникнення християнства. Джерела по історії раннього християнства: християнські (канонічні і не канонічні) та язичні. Причини виникнення християнства. Історіографія виникнення християнства (Віппер, Ранович, Ленцман, Хривильов, Кубланов, Свенцицька). Елементи запозичені християнами з попередніх релігійних і філософських вчень античного світу. "Книга одкровення" Іоанна Богослова. Час і мета його створення. Ставлення ранніх християн до багатства, Римської імперії та імператорської влади. Взаємовідносини християн до юдаїзму. Гуманістичні принципи цього християнського догмату. Послання апостолів: автори та хронологічна послідовність послань. Послання апостолів про рабів і рабовласників. Відомості про життя Ісуса Христа. Євангелії, їх оцінка. Ранні християнські секти (монтаністи, гностики, докети, аріанці). Боротьба в середині церкви. Виникнення церковного кліру: "пророки", "апостоли", "пресвітери" і "диякони", "єпископи", "архієпископи", "митрополити", "патріархи" і "папи". Гоніння на християн. Перетворення християнства у державну релігію. Імператори Костянтин, Юліан і Феодосій. Історична роль християнства.

Принципат Августа. Виникнення монархії - закономірне явище в розвитку римської держави, результат громадянських воєн. Оформлення монархічної системи у формі принципату. Юридичне обґрунтування влади Августа. Влада принцепса, положення сенату, падіння ролі народних зборів. Тенденції до централізації керування, формування бюрократичного апарата. Зберігання зовнішньої видимості республіканського ладу.

Римське суспільство і держава в період ранньої Римської імперії. Нове в керуванні провінціями. Податкова система. Соціальна політика Августа. Зміцнення влади рабовласників. Політика Августа в області культури. Спроби реставрації древніх релігійних вірувань і моралі. Римська армія. Преторіанська гвардія і легіони в провінціях. Створення флоту. Зовнішня політика Августа. Боротьба з германцями й утворення провінції Німеччина. Нові провінції на Дунаї. Повстання в Паннонії і битва в Тевтобургському лісі. Відносини з Парфією. Договори з парфянами. .Загальні результати правління Августа.

Римська імперія у І-ІІ ст. н.е. Зміцнення системи принципату при спадкоємцях Августа. Правлячі династії І-ІІ ст. н. е. (Юлії-Клавдії, Флавії, Антоніни). Централізація і розвиток бюрократичного апарата. Абсолютистські початки в політику римських імператорів. Сенат і імператорська влада.

Внутрішнє становище імперії в І-ІІ ст. н. е. Повстання в Іудеї, Британії, Галії. Парфія і її боротьба з Римом. Політична криза і громадянська війна 68-69 рр. Розширення соціальної опори імператорської влади. Економічний розквіт Середземномор'я. Романізація провінцій і соціальні основи цього процесу. Роль римської армії в процесі романізації. Значне і дрібне землеволодіння в Італії і провінціях. Ріст ремесла, торгівлі, грошового обігу. Переміщення ремісничих центрів. Розвиток товарного виробництва в сільському господарстві і ремеслі. Характер торгівлі, торгові шляхи. Купецькі

об'єднання. Контроль імператорської влади. Створення елементів економічної єдності Середземномор'я. Зовнішня торгівля Рима. Торгівля з варварами, торгівля зі Сходом (Парфія, Індія, Аравія). Розходження в характері внутрішньої і зовнішньої торгівлі

Розвиток міст у провінціях. Муніципальний устрій. Сполучення муніципальної автономії й імператорського контролю.

Римська імперія в III ст. н.е. Політична криза і громадянська війна 193-197 рр. Династія Северів. Правління Септимія Севера. Військові й адміністративні реформи. Посилення ролі армії. Зовнішня політика. Спадкоємці Септимія Севера. Едикт Каракали. Ослаблення центральної влади. Загострення політичної кризи. «Солдатські» і «сенаторські» імператори. Сепаратизм і тимчасове відділення провінцій. Політика реставрації єдності імперії. Правління Авреліана.

Соціально-економічна криза як причина політичної кризи. Загальний спад господарського життя. Занепад рабовласницьких вілл. Запустіння міст. Фінансова криза. Псування монети. Натуралізація господарства

Криза рабовласництва. Зменшення числа рабів, зайнятих у продуктивній праці. Пекулій. Ріст колонату й інших форм залежної праці. Формування класу значних землевласників, що експлуатують працю залежних селян. Ускладнення класової структури. Загострення соціальних протиріч. Народні повстання. багауди, агонистики. Вторгнення варварів і поселення їхній па римських землях. Питання про кризу III в. н.е. у історіографії.

Пізня Римська імперія. Домінат. Вихід із кризи в III ст. н.е. Діоклетіан і початок створення системи домінata (римського абсолютизму). Нові риси державного керування. Реорганізація адміністративного апарата керування провінціями. Армія і її організація. Едикт про ціни. Грошові, податкова реформи. Релігійна політика. Правління Костянтина. Розвиток і остаточне оформлення домінata. Завершення політичних і воєнно-адміністративних реформ. Релігійна політика.

Падіння Західної Римської імперії. Економічні і соціально-політичні причини падіння античного рабовласницького ладу. Падіння Римської імперії в сучасній історіографії.

Історичне значення рабовласницької суспільно-економічної формації як важливого етапу всесвітньої історії. Досягнення народів древнього світу.

3.2.2. Історія Середніх віків

Предмет історії середніх віків та раннього нового часу. Зміст термінів “середні віки” та „феодалізм” в історичній науці. Періодизація Середньовіччя. Історичне місце західноєвропейського феодалізму та цивілізаційні особливості регіону.

Метрологічні проблеми історії середніх віків та раннього нового часу. Основні підходи до трактування поняття „цивілізація”. Метрологічні принципи стадіальності, полі лінійності та соціокультурної дискретності історичного процесу. Середньовічний Захід та Схід в загальній типології цивілізацій людства. Цивілізації, що визначають обличчя середньовічної доби: Східнохристиянська, Західнохристиянська, Ісламська, Китайська та Індійська.

“Нова історична наука” та новий образ Західноєвропейського Середньовіччя. Історичне минуле як єдність ідеального (системи світобачення), матеріальних умов життя та соціальної практики людей.

Найважливіші джерела з історії середньовічної цивілізації Заходу, їх класифікація.

Раннє Середньовіччя (V-середина XI ст.). Передісторія Середньовіччя. Римська церква та поширення християнства. Концепція церкви Аврелія Августіна (354-430). Його роль в формуванні світоглядної системи Середньовіччя. Періодизація історії за Августином. Останні століття Римської імперії.

Цивілізація середньовічного Заходу та її витоки. Особливості географічного становища регіону. Основні кліматичні зони. Сировинні ресурси. Етнічно-демографічні процеси в Європі. Велике переселення народів в IV-VII ст. Вплив кельтів на топоніміку Європи. Міграції германців. Роль солв’ян в сім’ї індоєвропейських етномовних груп.

Злиття двох світів (романського та германського). Народження західноєвропейської середньовічної цивілізації. Утворення варварських королівств. Франкська держава доби Меровінгів. Імперія Карла Великого. Каролінське Відродження. Розпад імперії. Верденський поділ. Римська церква та процес християнізації Європи. Раннє чернецтво.

Англосаксонські королівства в Британії та особливості процесу феодалізації. Боротьба з норманнами. Датське панування в Англії.

Мусульманське завоювання Іспанії. Виникнення іспано-християнських держав і початок Реконкісти.

Італія та Німеччина у IX – XI ст. Італійські походи Оттона I. "Римська імперія" Оттонів. Оттонівське Відродження.

Франція в IX – XI ст. Раннє завершення процесу феодалізації та його особливості. Політична роздробленість і королівська влада при перших Капетінгах. Матеріальна культура. Фортифікаційне будівництво. Побут. Замок феодала та його військова атрибутика.

Початок формування середньовічної культури. С. Боецій (480-525), Ісидор Севільський (570-636). Беда Достопоштивий (кін. VII-поч. VIII ст.), Іоан Скот Еріугена (810-877). Особливості культурно-історичного розвитку західноєвропейської цивілізації в раннє середньовіччя. Архітектура. Живопис. Художні ремесла в V-XI ст.

*Східнохристиянська (візантійська) цивілізація***.** Природнокліматичні умови Візантійської імперії. Етнічний склад населення. Внутрішня та зовнішня политика Юстиніана. "Кодекс" Юстиніана. Феодалізація Візантії. Християнська церква. Характер візантійської культури. Зміни в становищі Візантії в VII-VIII ст. Іконоборницький рух. Імператори Македонської династії (867-1057). Заснування університету в Константинополі (1045 р.). Михайло Пселл "Хронографія".

Арабська (Ісламська) цивілізація. Природнокліматичні умови Аравії. До ісламська Аравія. Середньовічний арабський етнос. Зародження ісламу. Муха мед. Арабо-мусульманський халіфат за правління "праведних халіфів". Халіфат Омейядів. Халіфат Аббасидів. Вплив Ісламу на Західну Європу. Культура країн халіфату. Ібн-Сіна (380-137) та його „Канон лікарської науки".

*Специфіка цивілізаційного розвитку Китаю***.** Імперія Суей. Всекитайська імперія Тан (618-907). "Золотий вік" танської культури і науки. бібліотеки. Історіописання. Лю Чжицзі "Проникнення в історію". Архітектура. Палацове будівництво. Живопис, поезія, музика доби Тан.

Імперія Сун (960-1279). "Суннський економічний бум". Розквіт науки та культури. Неоконфуціанство. Поезія. Медицина. Реформи Ван Аньши (1021-1086).

Індійська цивілізація. Природнокліматичні умови. Етноси середньовічного Індостану. Північна Індія в епоху Гуптів та Харші. Криза індійського буддизму. Південна Індія в до ісламську епоху. Реформування брахманізму і узаконення індуїзму як синкретичної релігійної системи. Архітектура. Живопис.

Розквіт Середньовіччя (XI-XV ст.) Місто в середньовічній цивілізації Західної Європи. Витоки і процес формування середньовічних міст. Етапи середньовічного урбанізму. Містоі і ландшафт. Демографічні характеристики міста. Соціально-професійний склад населення. Монастирі в місті. Топографія міського замку. Політична організація середньовічного міста. Комунальні рухи і „феномен вільного міста". Місто і держава. Міське право. Світ ремесла і ремісників. Організація торгівлі і купецтво. Ярмарки. Інтелектуальна і духовна діяльність в містах. Університетські корпорації XII – XIII ст. Болонський (1158 р.) та Паризький (1200 р.) університети. Статус інтелектуала. Повсякденне життя міста і цінності городян. Видовища і свята в містах.

Феодальна експансія середньовічного християнського світу. Хрестові походи (1096-1270). Причини хрестових походів на Схід. Склад хрестоносців. Перші хрестові походи. Латино-Єрусалимське королівство та етапи його становлення. Королівська влада. Королі Єрусалимські. Латинська церква Єрусалима. Духовно-лицарські ордени госпітальєрів, тамплієрів, їх структура та діяльність на Сході. Замки-цитаделі: Крак-де-Шевальє, Маргат та ін. Річард I Левове Серце та Саладін. Четвертий хрестовий похід та роль в ньому Венеції. Розгром Константинополя хрестоносцями і створення Латинської імперії. Останні хрестові

походи. Підсумки латинського панування на Сході. Наслідки хрестових походів для Заходу і Сходу.

Ментальність населення середньовічної Європи. Загальні вірування. Уявлення про простір, час, природу. Соціальні „втілення" людей доби Середньовіччя: „ті, що моляться", „ті, що воюють", „ті, що працюють", „інтелектуали". Середньовічна шкала цінностей. Ставлення до багатства, бідності. Світ емоцій. Форми поведінки.

Політична карта Західної Європи в XI-XIII ст. Боротьба монархів з крупними феодалами. Спроби централізації держав. Протистояння світської влади і церкви.

"Збирання Франції". Посилення королівської влади в XII – XIII ст. Боротьба Капетінгів з Плантагенетами. Філіп II Август (1180-1223). Альбігойські війни та приєднання Лангедоку. Роформи Людовіка IX Святого (1226-1270).

"Нормандське завоювання" Англії. Політика централізації Вільгельма I. Соціальна структура Англії за даними книги "Страшного суду" (1086) та "Сотенних свитків" (серед. XIII ст.). Держава Плантагенетів. Реформи Генріха II Плантагенета (1154-1189). Річард I Левове Серце. Загострення політичної боротьби в Англії при Іоанні Безземельному. "Велика хартія вольностей" (1215). Громадянська війна. виникнення англійського парламенту (1265).

*Особливості економічного та політичного розвитку Німеччини в XI- XIII ст.*Італійська політика германських імператорів. Боротьба Фрідріха I Барбароси з ломбардськими містами. Битва при Леньяно (1176). Фрідріх II Сіцілійський (1220-1250) та особливості правової системи. Мельфійські конституції (1231). Посилення самостійності територіальних князівств у Німеччині.

Становлення міських комун на Півночі Італії. Флоренція, Генуя, Падуя, Кремона та ін. Перетворення міст-комун в самостійні міські республіки (кін. XII ст.). Соціальна структура міст-республік: крупні, середні і дрібні феодали; торгово-ремісниче населення (пополо); „жирний народ" і „тощий народ" та плебс. Імперія, папство і міста-комуни. Боротьба гвельфів та гіббелінів.

Успіхи Реконкісти на Піренейському півострові в XI-XIII ст. Економічний розвиток півострова. "Места" (1273). Вплив Реконкісти на політичну організацію піренейських країн. Кортеси Кастилії, Каталонії,Арагону, Валенсії.

Зміни в житті західноєвропейської цивілізації в XIV-XV ст. Ускладнення екологічної, демографічної ситуації. Епідемія чуми в Європі в XIV ст. Зростання цін на продукти харчування і сировину. Використання вогнепальної зброї і зміни у військовій справі. Поява нових форм організації праці: пайові товариства (гірнича справа, книгодрукування), зародження мануфактури (сукноробство, ткацтво). Вплив товарно-грошових відносин на перебудову феодальної суспільної системи. Розвиток комунікацій. Матеріальна культура та побут, сім'я.

*Франція в XI- XV ст.*Комутація ренти. Селяни та феодали. Успіхи процесу централізації на поч. XIV ст. Боротьба з папством та виникнення Генеральних штатів, їх склад та компетенція.

Причини і початок Столітньої війни. Поразки при Кресі та Пуатьє. Генеральні Штати 1356 р. Повстання в Парижі. Жакерія. Карл V та його реформи. Відновлення Столітньої війни. Жанна д'Арк. Політичне об'єднання Франції у другій половині XV ст. Людовік XI (1461-1483).

Англія в XIV-XV ст. Антицерковна опозиція та рух за реформу католицької церкви. Джон Віклеф (1320-1384). Повстання Уота Тайлера. Англія в роки Столітньої війни. Особливості соціально-політичного розвитку Англії в XV ст. Війна Червоної та Білої троянди. Початок династії Тюдорів.

Німеччина в XIV-XV ст. Міста і союзи міст в XIV – XV ст. Ганза. Швабський та Рейнський союзи міст. Аграрний лад німецького села. Імператори та територіальні князі. "Золота булла" (1356) Карла IV. Станово-представницькі органи. Рейхстаг. Ландтаги.

Італія в XIV-XV ст. Кризові явища в аграрному розвитку Італії в XIV. Демографічний спад. Перехід від феодальної аренди до капіталістичної. Міське ремесло і торгівля. Зародження мануфактури. Повстання „чомпі" у Флоренції (1378). Флорентійська республіка. Розквіт пополанської демократії в XIV ст. Синьйорія. Лоренцо Медичі (1469-

1492). Переродження демократії в олігархічно-синьоріальний режим. Міланське герцогство. Генуезька республіка. Венеціанська республіка. Неаполітанське королівство.

Іспанія та Португалія в XIV-XV ст. Особливості соціально-економічного розвитку Іспанії та Португалії. Відток мавританського населення в Гранаду і Північну Африку. Наслідки епідемії чуми. Ослаблення колонізаційного процесу. Законодавче оформлення особистої залежності в Каталонії та Арагоні. Початок колоніальної експансії Португалії в Атлантиці. Обєднання Кастилії та Арагону (1479). "Католицькі королі" Фердінанд та Ізабелла. Завершення Реконкісти і об'єднання Іспанії в єдину державу.

Східнохристиянська (візантійська) цивілізація після хрестових походів. Занепад міст. Проникнення генуезьких та венеціанських купців в систему товарообміну. Завоювання турків на Балканах. (1352-1402). Ідейно-богословська боротьба в імперії. Григорій Палама. Ісихазм. Флорентійська унія 1439 року. Взяття Константинополя турками (1453). Причини та наслідки падіння Візантійської імперії. Пізньовізантійська республіка.

Церква в XIV-XV ст. "Авіньйонський полон" пап. Велика схизма та соборний рух (14378-1417). Троє папство. Ферраро-флорентійський собор (1438-1445). Унія з грецькою церквою. Визнання православною церквою верховенства папи. Папство в другій половині XV ст.

Середньовічна культура Західної Європи (XI-XV ст.). Християнський стрижень культури і всього духовного життя середньовіччя. Теологія. Схоластика. Містика. „Інтелектуальне відродження XII ст." П'єр Абеляр та Бернар Клервонський. Міська культура. Лицарська культура. Трубадури. Міннезінгери. Ваганти. Героїчний епос.

Вчення Фоми Аквінського. Ортодоксальна схоластика XIV ст. та критика її Уільямом Оккамом. Микола Кузанський(1401-1464). Місце історії в середньовічному світогляді. Оттон Фрейзінгенський, Сноррі Стурлусон. Данте Алігієрі предтеча Відродження. "Божественна комедія".

Художній ідеал. Романсько-готична архітектура. Скульптура, живопис. Зародження елементів гуманістичної культури з кінця XIII ст.

Раннє Відродження і гуманізм в Італії в XIV-XV ст. Історичні передумови виникнення культури Відродження. Поняття „Відродження". Ранній гуманізм. Франческо Петрарка (1304-1374). „Книга песен". Громадянський гуманізм. Леонардо Бруні (1374-1444) та його твір „Історія флорентійського народу". Лоренцо Валла та його етична концепція. Вчення про людину Леона Баттиста Альберті. Флорентійський неоплатонізм. Марсіліо Фічіно. Джованні Піко делла Мірандола. Мистецтво Раннього Відродження. Архітектура. Брунелесні. Альберті. Живопис. Мазаччо. Сандро Боттічелі. П'єро делла Франческа. Венеціанська школа живопису XV ст. Джованні Белліні. Вітторе Карпаччо.

*Ранній новий час (пізнє середньовіччя) XV- перша половина XVII століття. Європейський світ XVI-першої половини XVII ст***.** Матеріальна культура та повсякденне життя. Винаходу та нові технології. Книгодрукування та поширення наукових знань. Зародження технічної інтелігенції. Сила традиції. Нова географія промислового виробництва. Засоби і система комунікацій. Торгівля і кредитна справа. Сільське господарство. Промисли. Демографічні процеси. Повсякденне життя. Основні тенденції економічного розвитку в ранній новий час. Концепція глобальної історії Ф.Броделя.

Великі географічні відкриття та виникнення колоніальної системи. Причини великих географічних відкриттів. Відкриття Америки. Колоніальні загарбання португальців. Васко да Гама. Відкриття західного шляху до Індії. Перша навколосвітня подорож Фернандо Магеллана (1519-1522). Іспанська колонізація Карибського басейну. Завоювання Мексики і Перу. Доколумбові цивілізації ацтеків, майя, інків. Система управління іспанськими колоніями в Америці. Колонізація і католицька церква. Наслідки великих географічних відкриттів.

Німеччина в XVI-першій половині XVII ст. Політичний устрій Німеччини на початку XVI ст. економічний підйом країни кінця XV-40-х років XVI ст. Нерівномірність розвитку. Гірнича справа. Текстильне виробництво. Торгово-лихварські фірми Фуггерів, Вельзерів, Гохштеттерів, Імгофів. Соціальна структура суспільства.

Становище католицької церкви в Німеччині. Опозиція проти римської курії. Критика церкви німецькими гуманістами. Еразм Роттердамський. „Похвальне слово Глупоті". Ульріх фон Гуттен. С.Брант. Специфіка німецького гуманізму.

Німецька Реформація. Вчення М.Лютера (1483-1546). "95 тез" реформатора, його рання теологія. Мартін Лютер на Вормському рейхстагу. Світська влада і церква. Утворення різних течій в реформаторському русі. Вчення Томаса Мюнцера. Лихварство і Реформація. Дальній ший розвиток Реформації. Протестантизм. Аусбургське сповідання віри та лютеранська церква в Німеччині. Реформування системи освіти як складова церковної Реформації. Аусбургський релігійний мир (1555).

Розвиток культури в умовах Реформації та Контрреформації. Ф.Меланхтон. М.Флакк. "Магдебургські центурії" .Ч.Бароніо. „Церковні аннали". Теософія Якова Беме (1575 - 1624). Розвиток наукових знань. Георгій Агрікола та його праця „Про гірничу справу та металургію". "Космографія" С.Мюнстера. І.Кеплер "Нова астрономія" (1609).

Образотворче мистецтво. А.Дюрер. Лукас Кранах Старший. А.Альтдорфер. Музика. Г.Изаак. Л.Зенфль. Г.Шютц "Священні симфонії".

Швейцарія в XVI – першій половині XVII ст. Швейцарський союз в XVI ст. Міські та лісові кантони. Передумови Реформації в Швейцарії. Ульріх Цвінглі та його вчення. Реформація Ж.Кальвіна (1509 - 1564). „Настанови в християнській вірі". Політичне вчення Кальвіна. „Женевський папа". Справа М.Сервета. поширення кальвінізму в Європі. Контрреформація в Швейцарії. Культура Швейцарії. Іоахім Вадіан. Теофраст Парацельс. К.Геснер.

Католицька церква в ранній новий час. Контрреформація.

Нові чернечі ордени. Орден єзуїтів. Ігнатій Лойова (1491-1536). Політика папства. Тридентський собор (1545 - 1563). Реставрація католицизму. Діяльність папа Григорія XIII. Реформа Юліанського календаря (1582). Заснування Григоріанського університету (1552). Вплив Контрреформації на європейські країни.

Іспанія в XVI -першій половині XVII ст. Загострення становища в країні на початку правління Карла V. Повстання міських комун Кастилії (комунерос). Наслідки „революції цін" для Іспанії. Особливості первісного нагромадження капіталу. Економічний занепад Іспанії в другій половині XVI-XVII ст.

Особливості іспанського абсолютизму. Політика Карла V та Філіпа II. Невдачі зовнішньої політики Філіпа II. Відокремлення Північних провінцій Нідерландів. Загибель „Непереможної армади" (1588).

Зовнішня політика Іспанії в першій половині XVII ст. Падіння міжнародного престижу країни при Філіпі IV (1621-1665). Відокремлення Португалії.

Культура Іспанії. Мігель Сервет „Відновлення християнства". Мігель Сервантес де Сааведра (1547-1616) „Дон Кіхот Ламанчський". Лопе де Вега. Тірсо де Моліна. Кальдерон де ла Барка.

Образотворче мистецтво. Доменіко Теотокопуло (Ель Греко). Дієго Сільва де Веласкес. Хусепе де Рібейра. Бартоломе Мурільйо.

Нідерланди в ранній новий час. Нідерланди в складі імперії Габсбургів. Політика Карла V. Управління країною. Особливості економічного розвитку в XVI ст. Антверпен – центр світової торгівлі, фінансової справи. Боротьба іспанської влади з вільнодумством. Іконоборницький рух. Нідерландська національно-визвольна війна в контексті міжнародної політики Англії та Франції. Утрехтська унія. Створення республіки об'єднаних провінцій. Південні Нідерланди. Наслідки національно-визвольної війни.

Культура Нідерландів. Ф.Марнікс „Вулик римської церкви". Юст Ліпсій „Політика". К.Плантен. Г.Меркатор. А.Везалій. П.Брейгель Старший. Рембрандт ван Рейн. Пітер Пауль Рубенс.

Італія в XVI - першій половині XVII ст. Італійські війни 1494-1559 рр. Міста-держави Північної Італії. Соціально-політична структура італійських держав. Політичний розвиток Флорентійської республіки. Принципат. Козимо I Медічі (1537-1574). Особливості економічного розвитку Північної Італії. Соціальна боротьба. Неаполітанське королівство.

Реформація та контрреформація в Італії. Ідеї Совонароли. Вогнища реформаційного руху в Неаполі, Флоренції, Венеції, Феррарі. Контрреформація. „Індекс заборонених книг".

Культура Італі. Високе Відродження першої чверті XVI ст. та Пізнє Відродження. Політична думка Н.Мак'явеллі „Государ". Ф.Гвіччардіні „Історія Італії". Б.Кастільоне „Придворний". Томаззо Кампанела „Місто Сонця". Література. Лудовіко Аріосто. Філософія. П'єтро Помпонаці „Трактат про безсмертя душі". Наука. Леонардо да Вінчі. Лука Пачолі. Джордано Бруно. Галілео Галілей. Театр, музика. Комедія „Мандрагора" Н.Мак'явеллі. „Підсвічник" Д.Бруно. Комедія дель арте. Пастораль. Мелодрама. Перші опери. О.Ручеллаї „Евридіка". Монтеверді „Аріадна". Палестрина і нові форми церковного співу. Образотворче мистецтво. Леонардо да Вінчі. Рафаель Санті. Мікеланджело Буанаротті. Тіціан Вечелліо. Джорджоне. Караваджо.

Англія в XVI-першій половині XVII ст. Особливості процесу первісного нагромадження капіталу в Англії. Початок аграрного перевороту. Законодавство проти обгороджувань. Становлення англійського абсолютизму. Основні риси політики Тюдорів. Парламент добу Тюдорів. Королівська Реформація "зверху". Т.Кранмер. Контрреформація Марії Тюдор (1553-1558). Врегулювання релігійних суперечок за Єлизавети I (1558-1609). Поміркована англійська церква. Абсолютизм та радикальна Реформація. Економічна політика Єлизавети. Торгівля і колоніальна експансія Англії. Ф.Дрейк. У.Релі. Англо-іспанські відносини. Криза політики англійського абсолютизму на рубежі XVI-XVII ст. Англія при перших Стюартах.

Культура Англії. Д.Колет. Томас Мор. Ф.Сідні. К.Марло. В.Шекспір (1564-1616). Френсіс Бекон (1561 - 1626).

Франція в XVI-в першій половині XVII ст. Процес первісного нагромадження у Франції. Соціальний устрій. Феодальна аристократія. Основні етапи становлення французького абсолютизму. Початок руху за реформу церкви. Лефевр д'Етапль. Поширення ідей Лютера у Франції. Посилення впливу кальвінізму. Релігійні війни (1562 - 1598). "Нантський едикт" 1598. Внутрішня та зовнішня політика Генріха IV. Зміцнення та розквіт абсолютизму при Ришельє (1624 - 1642). Зовнішня політика. Вступ Франції в Тридцятилітню війну.

Культура Франції XVI ст. Національні корені Французького Ренесансу. Гійом Бюде. Е.Доле. Б.Депер'є. Маргарита Наваррська. К.Маро. Ф.Рабле. „Гаргантюа і Пантагрюель". Діяльність поетів-гуманістів „Плеяди". П.Ронсар. Ж.Дюбелле. Мішель Монтень (1533-1592). Жан Боден (1530-1585) та його праця „Метод легкого вивчення історії ".

Образотворче мистецтво. Архітектура. Скульптура. Клуе. Ж.Гужон.

Культура Франції першої половини XVII ст. Рене Декарт (1596-1650). П'є Гассенді. Франсуа Малерб. П.Корнель. Французька академія.

Міжнародні відносини в XVI-першій половині XVII ст. Початок формування світової системи економічних відносин. Розширення ринків збуту і стимулювання європейського виробництва. Розпад універсалістської імперії Карла V і створення суверенітету національних держав.

Оформлення дипломатичної служби. Новий дипломатичний протокол. Формування міжнародного права. Причини політичних і військових конфліктів. Основні вузли міжнародних протиріч. Європа і Османська імперія в XVI-першій половині XVII ст. 15-літня війна проти Габсбургів (1593-1606). Тридцятилітня війна.

3.2.3. Початок становлення індустріального суспільства. Доба Просвітництва

Предмет і завдання курсу. Поняття „Нової історії" його зміст і періодизація. Періодизація всесвітньої історії у сучасній історичній науці. Формаційний та цивілізаційний підходи до вивчення історичного поступу. Теорія стадій економічного зростання. Поняття індустріального суспільства. Методологічні принципи визначення нового періоду розвитку людського суспільства. Поняття „Нової історії" його зміст і періодизація. Перший і другий періоди нової історії.

Європа на середину XVII ст. Економічне, суспільно-політичне і духовне життя, політична система найбільш розвинутих країн континенту. Політична карта Європи і міжнародна обстановка.

Англійська революція середини XVII століття та її суспільно-політичні наслідки. Загальні умови економічного і політичного розвитку Англії у 20-40-х рр. XVII ст. Розвиток промисловості і торгівлі. Сільське господарство і аграрні відносини. Формування опозиції англійському абсолютизму, його соціально-політичні прагнення та релігійна ідеологія. Пресвітеріани та індепенденти. Петиція "Про право". Безпарламентське правління Карла I.

Причини та початок революції. Перша громадянська війна. Олівер Кромвель і реформа армії. Законодавство Довгого парламенту. Левелери і Джон Лілберн. Доктрина „Народної угоди". Конференція в Петні. Друга громадянська війна. „Прайдова чистка" парламенту і страта Карла I. Внутрішня і зовнішня політика індепендентської республіки. Диггери. Криза індепендентської республіки і встановлення протекторату Кромвеля. Реставрація Стюартів. Формування політичних угрупувань вігів і торі. Прийняття "Habeas Corpus Act". „Славетна революція" і „Білль про права" 1689 р. Початок становлення в Англії парламентської монархії.

Соціально-економічні та політичні наслідки Англійської революції та її міжнародне значення.

Велика Британія у XVIII столітті. Промисловий переворот в Англії. Соціально-економічний розвиток Англії наприкінці XVII-у першій половині XVIII ст. Початок промислової революції. Технічний переворот в британській індустрії, перехід від мануфактурної до фабрично-заводської стадії промислового виробництва. Розвиток сільського господарства. Економічні і соціальні наслідки промислової революції. Політична система країни, розвиток державного ладу і боротьба політичних партій Англії у XVIII ст. Внутрішня і зовнішня політика вігів і торі. Англія у Семилітній війні. Колоніальні загарбання Великої Британії у XVIII ст.

Французький абсолютизм у другій половині XVII-на початку XVIII століття. „Доба Людовіка XIV". Франція після Рішельє, регентство Анни Австрійської. Мазаріні і фронда. Французький абсолютизм у другій половині XVII- на початку XVIII ст. Система адміністрування, максимальне зосередження влади в руках однієї людини. Король і двір. Король і дворянство. Економічна, соціальна і культурна політика абсолютизму. „Кольбертизм": політика активного торговельного балансу. Зростання промисловості і торгівлі. Переслідування гугенотів і скасування Нантського едикту. Соціальні рухи у Франції. Повстання селян і міської бідноти. Французьке загарбання у 50-80-х рр. XVII ст. Поразка Франції у війні за іспанську спадщину.

Занепад і криза французького абсолютизму у XVIII столітті. "Доба просвітництва". Регентство Філіпа Орлеанського. Початок занепаду і самодискредитації монархії. Переслідування янсеністів. Фінансова афера Джона Лоу. Франція у 20-70-х рр. XVIII ст. Економічний, соціальний і політичний розвиток. Розпад і криза станової системи королівства. Духовенство, дворянство і буржуазія. Погіршення становища селян і міського плебсу. Занепад і криза французького абсолютизму за часів правління Людовіка XV. Реформи і опала Тюрго. Наростання кризових явищ в економічному, суспільному і політичному житті країни наприкінці XVIII ст. Розвиток буржуазної ідеології. Французьке просвітництво. Вчення фізіократів. „Енциклопедія". Суспільно-політичні погляди Вольтера, Монтеск'є, Руссо, Маблі, утопічний комунізм Мельє і Мореллі. Франція напередодні революції.

Війна за незалежність північноамериканських колоній Англії і утворення США. Англійська колонізація Північної Америки. Соціально-економічний і політичний розвиток колоній у XVII-першій половині XVIII ст. Посилення колоніального гніту у середині XVIII ст. і формування опозиції метрополії. Американське просвітництво. Б. Франклін і Т. Джефферсон. Наростання опору проти колоніального ярма. Лоялісти і патріоти. Перший і Другий континентальний конгреси. Початок війни за незалежність. Декларація незалежності 4 липня 1776 р. Хід воєнних дій у 1776-1777 рр. Поразка англійців під Саратогою. Вступ у війну Франції та Іспанії. Декларація про збройний нейтралітет Росії. Капітуляція англійської

армії під Йорктауном. Версальський мир 1783 р. Революційні зрушення в економічному, соціальному і політичному житті. Процес державотворення. Статті конфедерації 1781 р. Сполучені Штати після закінчення війни за незалежність. Конституція 1787 р. і „Білль про права" 1791 р. Наслідки та історичне значення визвольної війни північноамериканських колоній Англії і утворення США.

Німецькі держави, Швеція та Польща у другій половині XVII-XVII століття. Відсталість та політична роздробленість Німеччини після Вестфальського миру 1648 р. Економічне, соціальне і політичне життя німецьких держав. Ідеологія Просвітництва і політика „освіченого абсолютизму". Володіння і загарбання австрійських Габсбургів у другій половині XVII-на початку XVIII ст. Початок послаблення Габсбургської монархії. Посилення Прусії. Війна за австрійську спадщину (1740-1748 рр.) та Семилітня війна (1756-1763 рр.). Прусський абсолютизм за Фрідріха II. „Освічений абсолютизм" у Австрії у другій половині XVIII ст. Політика Марії Терезії та Йосифа II.

Соціально-економічний і політичний розвиток Шведського королівства. Швеція у Північній війні 1700-1721 рр. „Освічений абсолютизм" Густана III. Занепад і політичне послаблення Речі Посполитої у другій половині XVII-XVIII ст. Поділи Польщі.

Міжнародні відносини: від Вестфальського миру до Великої французької революції. Криза Вестфальської системи. Міжнародні відносини в Європі після Вестфальського миру 1648 р. Європейські війни другої половини XVII-початку XVIII ст. Кінець політичної гегемонії Франції на континенті. Посилення Англо-французького колоніального суперництва. Семилітня війна 1756-1763 рр. та її міжнародні наслідки. Криза Вестфальської системи. Становлення і розвиток колоніальних імперій.

Європейська культура у другій половині XVII-першій половині XVIII століття. Розвиток науки і техніки у Новий час. Загальні риси розвитку науки. Суспільні науки. Література і мистецтво. Музика. Образотворче мистецтво.

Велика французька революція кінця XVIII століття. Причини і початок революції. Здобуття Бастилії. Декларація прав людини і громадянина. Період Установчих зборів. Конституція 1791 р. Піднесення республіканського руху. Період Законодавчих зборів. Фельяни і жирондисти. Рух плебейських агітаторів. Початок революційних війн. Повстання 10 серпня 1792 р. та повалення монархії. Скликання Установчого конвенту і проголошення Республіки у Франції. Боротьба жирондистів і монтаньярів. Страта Людовіка XVI. Посилення соціально-економічної кризи в країні. Переворот 2 червня 1793 р. Якобінська диктатура. Конституція 1793 р. Політична система і соціально-економічне законодавство диктатури. М. Робесп'єр. Декрет про підозрілих і розгортання масового терору. Реорганізація армії. Політика якобінців в питаннях науки, освіти, культури і побуту. Вантозькі декрети. Загострення незгод в середині якобінського блоку. Розправа на ебертистами і дантоністами. Термідоріанська реакція. Конституція 1795 р. Внутрішня і зовнішня політика Директорії. Війни республіки проти першої – другої антифранцузьких коаліцій. Криза режиму Директорії і військовий переворот XVIII брюмера VIII року Республіки. Соціально-економічні, політичні і міжнародні наслідки Великої французької революції.

*Франція у період Консульства та імперії***.** Режим Консульства у Франції. Суть Бонапартизму. Перша імперія: особливості політичного режиму і політичної системи. Економічне і соціальне життя. Кодекси Наполеона. Війни Наполеонівської Франції проти другої-п'ятої коаліції. Маренго. Трафельгар. Аустерліц. Ієна і Ауерштедт. Прейсіш-Ейлау і Фрідланд. Політика континентальної блокади. Тільзітський мир. Вторгнення французьких військ в Іспанію і розгром п'ятої коаліції. Найвище піднесення імперії та назрівання її кризи. Російський похід Наполеона. Воєнна кампанія 1813 р. Лейпциг. Крах Першої імперії. "Сто днів" Наполеона. Ватерлоо. Значення та наслідки наполеонівських війн.

Країни Західної і Центральної Європи у період наполеонівських війн. Повернення до влади торі в Англії. Західна Німеччина під владою буржуазної Франції. Реформи Штейна і Гаденберга в Прусії. Військові реформи в Австрії і Прусії. Національно-патріотичний рух в Німеччині проти наполеонівського ярма. Польські землі під владою Прусії і Австрії наприкінці XVIII-на початку XIX ст. Герцогство Варшавське у 1807-1812 р. Італія у роки наполеонівських війн. Визвольна війна і революція 1808-1814 рр. в Іспанії.

Віденський конгрес та його рішення. Утворення Священного і Четверного союзу. Віденський конгрес 1814 – 1815 рр. та його рішення. „Священний" і Четверний союзи 1815 р. Клерикально-монархічна реакція у Європі у 1815-1819 рр.

Європа у "добу реакції". Революційний і національно-визвольний рух 20-х років XIX століття. Політична реакція в Європі. „Режим Меттерніха". Посилення впливу церкви. Політичні репресії і переслідування інакомислячих. Революція 1820 р. в Іспанії і Португалії. Революція 1820 р. в Італії. Австрійська інтервенція в Неаполі і придушення революції у П'ємонті. Французька інтервенція 1823 р. в Іспанії. Національно-визвольний рух в країнах Латинської Америки і утворення на континенті незалежних держав. Національно-визвольний рух на Балканах і проголошення незалежності Греції.

Становлення громадянського суспільства в Англії. Перша парламентська реформа. Чартистський рух. Завершення промислового перевороту та економічне піднесення Англії у першій половині XIX ст. Індустріально-торговельне переважання Англії у Європі. Соціальні наслідки промислового перевороту, зростання класу найманих робітників. Легалізація тред-юніонів і закон про робітничу коаліцію. Становище робітничого класу в Англії. Закон про бідних 1834 р. Політична реакція в Англії після закінчення наполеонівських війн. Прийняття „хлібних законів" і народні рухи 1815-1819 рр. загострення політичної боротьби наприкінці 20-х рр. XIX ст. і проведення першої парламентської реформи. Внутрішня політика вігських кабінетів. Чартистський рух та його наслідки. Посилення економічного та політичного впливу промислової буржуазії. Скасування „хлібних законів" і перехід Англії до фритрейдерської політики. Становлення економічних і політичних засад класичного англійського лібералізму. Вчення Р. Оуена. Англійська класична політична економія. Феодальний соціалізм „молодої Англії". Колоніальна експлуатація Ірландії і національно-визвольний рух ірландського народу. Зростання колоніальної Британської імперії у першій половині XIX ст.

Франція у період Реставрації. Липнева революція 1830 р. Друга Реставрація Бурбонів. Хартія 1814 р. і ультрароялісти. Посилення дворянсько-клерикальної реакції у 1820-х рр. Економічний і соціальний розвиток країни. Французький утопічний соціалізм: А.Д. Сен-Сімон, Ш. Фур'є. Формування ліберальної опозиції і республіканський рух. Липнева революція 1830 р. та її наслідки. Внутрішня і зовнішня політика Липневої монархії. Ліберальна і республіканська опозиції режиму. Особливості французького соціалізму: Луї Блан і Ж. Прудон. Правління Гізо. Політична криза в країні у 1846-1847 рр. Завоювання Алжиру.

Революція 1848-1849 рр. у Франції. Друга республіка. Лютнева революція 1848 р. Проголошення Республіки. Діяльність Тимчасового уряду. Національна майстерня. Скликання Установчих зборів. Червневе повстання робітників в Парижі. Конституція Другої Республіки. Президентські вибори 1848 р. Період Законодавчих зборів. „Партія порядку" і "Нова Гора". Загострення відносин між президентом і Законодавчими зборами. Державний переворот 2 грудня 1851 р. Падіння Другої республіки. Встановлення Другої імперії.

Німецькі держави у 1815-1847 рр. Збереження політичної роздробленості Німеччини після Віденського конгресу. Клерикально-абсолютистська реакція. Студентський рух 1817-1819 рр. Стан господарства. Прискорення економічного розвитку Німеччини у 30-40-х роках. Утворення Митного союзу. Промисловий переворот. Формування ліберально-буржуазної опозиції. Радикально-демократичне крило опозиційного руху. Розвиток соціалістичної думки. Марксизм. Утворення Союзу комуністів. Австрійська імперія у 1815-1847 рр. Аграрні відносини. Розвиток промисловості. Митна політика. Національні відносини і національне питання. Чеське і словацьке національне відродження. Національно-визвольний рух в Угорському королівстві. Австрія і Німецькі держави напередодні 1848 р.

*Революція 1848-1849 рр. у Німеччині і Австрійській імперії***.** Початок революції у Південно-Західній і Західній Німеччині. Березнева революція в Прусії та її політичні наслідки. Національно-об'єднавчий рух. Скликання і діяльність Франкфуртського парламенту. Можливі шляхи національного об'єднання Німеччини. Шлезвіг-Гольштейнське питання. Державний переворот у Прусії 9 листопада 1848 р. Мантейфельська конституція і закон про викуп селянських повинностей. Боротьба за здійснення проекту імперської

конституції. Повстання в Дрездені та Бадені. Причини поразки і значення революції в Німецьких державах.

Березнева революція 1848 р. в Австрії і Угорщині. Повстання в Мілані і Венеції. Національно-визвольний рух у слов'янських областях Австрійської імперії. Квітнево-травневі події у Відні. Національний рух у Чехії. Слов'янський конгрес і червневе повстання у Празі. Національно-визвольний рух в Угорщині. Жовтневе повстання у Відні. Контрреволюція у Австрії і наступ австрійських військ в Угорщину. Проголошення незалежності Угорщини і революційна війна угорського народу. Поразка угорської революції. Причини поразки і наслідки революції 1848 р. в Австрійській імперії.

Італія у 1815-1847 рр. Революція 1848-1849 рр. Збереження політичної роздробленості Італії після наполеонівських війн. Соціально-економічний розвиток Італійських держав у 1815-1847 рр. Національно-визвольний рух. „Молода Італія". Початок революції 1848-1849 рр. Події на Сицилії. Перша Італо-австрійська війна. Республіканський рух у Римі та Флоренції. Друга війна за незалежність. Поразка революції в Сицилії і Тоскань. Падіння Римської і Венеціанської республік. Причини поразки і результати італійської революції.

США у першій половині XIX століття. Особливості розвитку США у першій половині XIX ст. Територіальна експансія США на континенті. Винищення індіанців. Соціально-економічний розвиток Півночі і Заходу США. Фермерська колонізація. Розширення плантаційного рабовласницького господарства та Півдні. Міссурійський компроміс 1820 р. Напрямки і пріоритети зовнішньої політики США. „Доктрина Монро". Утворення демократичної партії. Президентство Е. Джексона. Загарбання Техасу і війна із Мексикою. Експансіоністська політика у Східній Азії. Повстання рабів. Аболіціоністський рух. Загострення питання про рабство та ліквідація Міссурійського компромісу. Утворення республіканської партії. Загострення відносин між Північчю і Півднем. Громадянська війна в Канзасі. Повстання Джона Брауна. США напередодні громадянської війни.

Промислова гегемонія Великої Британії. Утвердження ідеології і політики англійського лібералізму. Англія-майстерня світу. Промислова і торговельна гегемонія Великої Британії. Промисловість, сільське господарство і торгівля. Соціальні відносини в країні. Особливості політичного життя. Становище монархії. „Вікторіанська доба". Уряд і парламент. „Золота доба" англійського парламентаризму. Віги, піліти і радикал-фритредери. Виникнення ліберальної коаліції. Утвердження ідеології і політики англійського лібералізму. Ліберали і консерватори. Друга парламентська реформа. Зовнішня політика Англії у 50-60-х рр. XIX ст. Участь у Кримській війні. Колоніальна експансія Великої Британії. Завершення формування колоніальної імперії. Ірландський національний рух.

Об'єднання Німеччини і Італії. Політична реакція в Німецьких державах після придушення революції. Економічне піднесення Німеччини у 50 – 60-х рр. XIX ст. Об'єднавчий рух в країні. Конституційний конфлікт у Прусії і прихід до влади Бісмарка. Війни Прусії 1864 і 1866 рр. за об'єднання Німеччини. Утворення Північно німецького союзу. Ліквідація конституційного конфлікту. Історичне значення об'єднання країни. Соціальні відносини в Німеччині. Організаційне оформлення соціалістичного руху.

Соціально-економічний і політичний розвиток Італії у 50-х рр. XIX ст. Дві течії в об'єднавчому русі. Кавур і Мадзіні. Франко-італо-австрійська війна 1859 р. і визволення Ломбардії. Похід „Тисячі Дж. Гарібальді". Революція на Півдні Італії. Утворення Італійського королівства. Приєднання Венеції і Папської області. Завершення об'єднання країни.

*Друга імперія у Франції***.** Політичний режим Другої імперії. Соціально-економічний розвиток Франції у 50-60-х рр. XIX ст. Республіканська опозиція. Робітничий рух. Зовнішня політика Другої імперії. Наростання політичної кризи в країні у 1869 – 1870 рр.

*Австрійська імперія у 50-60-х рр. XIX століття. Утворення Австро-Угорщини***.** Політична реакція в імперії у 50-х рр. XIX ст. соціально-економічний розвиток. Піднесення національно-визвольного руху в Угорщині і Чехії. Політична криза в Австрійській імперії у першій половині 60-х рр. і утворення Австро-Угорщини.

Громадянська війна в США. Реконструкція Півдня. Причини громадянської війни. Розкол федерації. Перший період війни (1861-1862). Європейські держави і громадянська війна в США. Внутрішня і зовнішня політика адміністрації А. Лінкольна. Закон про гомстеди і ліквідація рабства. Другий період війни (1863-1865). Перемога Півночі та її наслідки. Прийняття 13, 14 і 15 поправок до Конституції. Реконструкція Півдня. Політичний компроміс 1877 р.

Іспанія у першій половині XIX ст. Встановлення громадянського суспільства у Голландії, Бельгії, Швейцарії та Скандинавських країнах. Революція 30-70-х рр. в Іспанії. Соціально-економічний і політичний розвиток країни. Нідерландське королівство у 1815 – 1830 рр. Бельгійська революція 1830 р. і утворення незалежної бельгійської держави. Бельгія і Голландія у 30 – 60-х рр. XIX ст. Швейцарська конфедерація у 1815 – 1870 рр. соціально-економічний і політичний розвиток Скандинавських країн у першій половині XIX ст. Норвегія в унії із Швецією.

Латинська Америка після війни за незалежність. Соціально-економічні і політичні підсумки війни за незалежність. Колоніальна і неоколоніальна політика європейських держав і США на Латиноамериканському континенті. Мексиканська революція 1854 – 1860 рр. Чилі, Аргентина, Уругвай, Бразилія, Куба у першій половині XIX ст.

Міжнародні відносини у 50-60-х рр. XIX століття. Криза „Віденської системи" 1815 р. Загострення „Східного питання" на початку 50-х рр. і початок Кримської війни. Вступ у війну Англії і Франції. Облога Севастополя. Паризький мир 1856 р. і наслідки Кримської війни.

Робітничий і соціалістичний рух в країнах Європи. Особливості робітничого руху в країнах Західної і Центральної Європи. Основні напрямки розвитку соціалістичної думки і соціалістичного руху. Утопічний соціалізм. Погляди Ж. Прудона, Луї Блана, Ф. Лассаля. Еволюція марксизму. Організаційне оформлення соціалістичного руху в європейських країнах. Утворення і діяльність І Інтернаціоналу.

Культура кінця XVIII-першої половини XIX століття. Поширення наукових знань і наукового світогляду. Здобутки і досягнення точних, природничих і суспільствознавчих наук. Література і мистецтво. Драматургія, образотворче мистецтво, архітектура, музика.

Завершення формування індустріального суспільства у провідних західноєвропейських державах і США. Промислове піднесення і формування індустріальної структури економіки у провідних західних державах. Вплив науково-технічної революції на промисловий розвиток. Централізація виробництва і концентрація капіталу. Поява великих корпорацій і фінансово-промислових груп. Монополізація виробництва, торгівлі і фінансового обігу. Зростання обсягів зовнішнього інвестування, особливості експорту капіталу з розвинутих західних країн. Економічний та територіальний поділ світу. Теорія імперіалізму та її сучасне трактування. Зміни в соціальній і політичній системах. Зростання ролі держави у суспільному житті. Занепад ідеології і політики класичного лібералізму. Соціальні рухи. Розвиток соціалістичної ідеї та соціалістичного руху. Імперіалістична політика великих держав. Світова колоніальна система.

Франко-німецька війна і виникнення Третьої республіки у Франції. Громадянська війна 1871 р. Причини і початок франко-німецької війни. Седанська катастрофа. Революція 4 вересня 1870 р. і виникнення Третьої республіки. Політика „уряду національної оборони". Рух опору у Франції. Капітуляція Парижа і Версальський прелімінарний мир. Скликання Установчих зборів, формування уряду Тьєра. Загострення політичної ситуації навесні 1871 р. Повстання 18 березня в Парижі і вибори Комуни. Політична система і соціально-економічне законодавство Комуни. Громадянська війна у Франції і поразка Комуни. Франкфуртський мир 1871 р. Політичні наслідки громадянської війни.

*Третя республіка в останній третині XIX століття.*Становлення Третьої республіки. Спроби реставрації монархії. Конституція 1875 р. Внутрішня політика республіканців. Політичні кризи 80 – 90-х рр. XIX ст.: буланжизм, панамська афера, справа Дрейфуса. Уряд „республіканської концентрації" В. Руссо. Особливості соціально-економічного розвитку країни. Соціальні рухи. Зовнішня і колоніальна політика Франції.

Німецька імперія у 1871-1900 рр. Завершення об'єднання Німеччини. Імперська конституція 1871 р. Економічне піднесення Німеччини в останній третині XIX ст. Промисловість, сільське господарство, економічна експансія в Європі. Зміни в соціальній структурі. Внутрішня політика Бісмарка. Особливості німецької моделі бонапартизму. "Новий курс" і "ера Штумма". Вільгельм II. Політика згуртовування. Ідейна-політична еволюція німецької соціал-демократії. Зовнішня і колоніальна політика Німеччини.

*Велика Британія в останній третині XIX століття.*Втрата Англією промислової монополії. Причини уповільнення темпів економічного зростання. Особливості політичного життя країни. Внутрішня політика У. Гладстона і Б. Дізраелі. Парламентська реформа 1804-1805 рр. Початок занепаду ідеології і політики англійського лібералізму. Ірландська проблема і розкол ліберальної партії. Англія наприкінці XIX ст. Особливості англійського соціалізму. Фабіанське товариство. Політика "блискучої ізоляції". Британська колоніальна імперія наприкінці XIX ст. Канада, Австралія, Нова Зеландія і Південна Африка. Англо-бурська війна.

Сполучені Шати Америки у 1877-1900 рр. Економічне піднесення США наприкінці XIX ст. Зростання впливу великих корпорацій і фінансово-промислових груп. Економічна експансія у Південній Америці. Політичне життя країни після компромісу 1877 р. Зростання впливу політичних партій і партійних босів. Зближення політичних платформ республіканців і демократів. Становлення антимонопольного законодавства. Питання про митні тарифи і грошовий обіг в країні. Расова політика в США. Юридичне оформлення сегрегації у південних штатах. Зовнішня політика США. Іспано-американська війна 1898 р.

Італія в останній третині XIX століття. Італійське королівство після завершення об'єднання країни. Особливості соціально-економічного розвитку. Виникнення проблеми Півдня. Політична система країни. Внутрішня політика „правої". „Парламентська" революція 1876 р. і реформи „лівої". Авторитарний та імперський курс Ф. Кріспі. Політична криза кінця XIX ст. Організаційне оформлення соціалістичного руху. Зовнішня і колоніальна політика Італії.

*Австро-Угорська монархія у 1867-1900 рр***.** Соціально-економічний розвиток Австро-Угорської імперії. Промислове зростання Чехії та Австрії. Консолідація системи дуалізму. Наростання національних протиріч в Австрії в останній третині XIX ст. Угорщина в системі дуалізму. Соціальне питання і національна проблема в Угорщині. Особливості соціалістичного руху у двоєдиній державі. Зовнішня політика імперії Габсбургів.

Іспанія і Португалія у 1875-1898 рр. Особливості соціально-економічного розвитку Іспанії і Португалії. Іспанія після періоду революції. Реставрація Бурбонів. „Пакт в Ель-Пардо". Анархісти, соціалісти і автономісти. Втрата Іспанією колоній. Суспільне піднесення 90-х рр. XIX ст. Португалія в останній чверті XIX ст.

Бельгія, Нідерланди, Швейцарія і Скандинавські країни у 1871-1900 рр. Економічний розвиток Бельгії і Нідерландів. Особливості політичного життя. Зовнішня політика. Швейцарія наприкінці XIX ст.: соціально-економічний і політичний розвиток. Країни Північної Європи наприкінці XIX ст. Данія. Швеція – Норвегія. Фінляндія у складі Російської імперії.

Міжнародні відносини у 1871-1898 рр. Міжнародні відносини в Європі після франко-німецької війни. Дипломатія Бісмарка. Союзи трьох імператорів. Утворення Троїстого союзу. Балканська криза 1876 р. та її наслідки. Загострення німецько-російських відносин і оформлення франко-російського політичного альянсу. Перехід Німеччини до „світової" політики. Англо-німецьке колоніальне суперництво. Фашодський конфлікт. Колоніальні війни кінця XIX ст. Пацифістський рух.

*Міжнародний робітничий і соціалістичний рух в останній третині XIX століття***.**Піднесення робітничого руху наприкінці XIX ст. Особливості соціалістичного руху провідних європейських країн і США. Ідейно-політична еволюція європейської соціал-демократії. Утворення II Інтернаціонала та його конгреси. Становлення і розвиток ревізіонізму.

3.2.4. Монополістичний капіталізм початку XX століття в країнах Західної Європи і США. Особливості розвитку народів Сходу в період нового часу світової історії

Велика Британія у 1900-1914 рр. Місця Англії у світовій економіці. Колоніальний характер британського господарства. Політичне життя країни. Повернення лібералів до влади. Д. Ллойд-Джордж. Соціальні реформи 1906 – 1911 рр. Державний арбітраж у соціальних конфліктах. Акт про парламент 1911 р. Загострення ірландської проблеми напередодні світової війни. Британські тред-юніони. Утворення лейбористської партії. Зовнішня і колоніальна політика Великої Британії. Утворення Антанти.

Німецька імперія у 1900-1914 рр. Німеччина на початку XX ст. Політика згуртовування. Канцлерство Б. фон Бюлова. Політика консервативно-ліберального блоку. Канцлерство Т. фон Бетман-Гольвега. Чорно-блакитний блок. Підготовка Німеччини до світової війни.

*Франція на початку XX століття***.** Франція на початку XX ст. Радикали при владі. Уряди Комба, Сарр'єна, Клемансо. Відокремлення церкви від держави, соціальні реформи 1906 – 1910 р. Соціально-економічний розвиток країни. Зовнішня і колоніальна політика Франції. Соціалістичний і антивоєнний рух.

*Сполучені Штати Америки на початку XX століття. „Прогресивна ера" в США***.** США на початку XX ст. Вплив великих корпорацій і фінансово-промислових груп на суспільно-політичне життя країни. „Чесний курс" Т. Рузвельта. Антимонопольне законодавство 1903-1906 рр. Адміністрація У. Тафта. Прогресистський рух і розкол республіканської партії. Президентські вибори 1912 р. „Нові свободи" В. Вільсона. Зовнішня політика США. Дипломатія „великого кийка" і дипломатія долара.

Італія у 1900-1914 рр. "Ліберальна доба" Дж. Джолітті. Італія на початку XX ст. „Ліберальна ера" Дж. Джолітті. Програма „прогресивного лібералізму" і „здорової демократії" у дії. Політика прискореної індустріалізації та її наслідки. Загострення проблеми Півдня. Зовнішня політика Італії на початку XX ст. Італо-турецька війна. Криза і крах „ліберальної ери".

Австро-Угорщина у 1900-1914 рр. Криза дуалістичної системи. Австро-Угорська імперія на початку XX ст. Соціально-економічний розвиток окремих регіонів імперії. Загострення національної проблеми. Посилення національно-визвольного руху слов'янських народів. Криза системи дуалізму. Спроби трансформувати імперію в триалістичну державу. Австро-Угорщина на шляху до світової війни і розпаду. Останні роки монархії Габсбургів.

Іспанія і Португалія у 1898-1914 рр. Соціально-економічне і політичне життя Піренейських держав на початку XX ст. Загострення політичної боротьби в Іспанії. Соціалістичні, анархістські і сепаратистський рух. „Трагічний тиждень" у Барселоні та його наслідки. Війна Іспанії у Марокко. Революція 1910 р. в Португалії та її наслідки. Іспанія і Португалія напередодні світової війни.

Малі держави Європи на початку XX століття. Бельгія, Нідерланди, Швейцарія, Скандинавські держави на початку XX ст. Розторгнення швецько-норвезької унії. Здобуття незалежності Ісландією.

*Основні тенденції економічного і політичного розвитку країн Латинської Америки у другій половині XIX-на початку XX століття. З*агальні риси соціально-економічного і політичного розвитку латиноамериканських країн. Політична боротьба в Аргентині. Повалення монархії і криза рабовласницької системи в Бразилії. Перу, Болівія, Чилі. Країни Центральної Америки. Куба: боротьба за незалежність і виникнення республіки. Економічна і політична експансія США в країнах Латинської Америки. Мексиканська революція. Конституція Мексики 1917 р.

Міжнародні відносини у 1898-1914 рр. Формування блоків і початок боротьби за переділ світу. Загострення англо-німецьких протиріч і колоніального суперництва та утворення Антанти. Спроби Німеччини розірвати франко-російський альянс. Приєднання Росії до Антанти. Марокканські кризи. Боснійська криза 1908 р. та її міжнародні наслідки.

Італо-турецька війна. перша і друга балканські війни. Сараєвське вбивство і липнева криза 1914 р. Європа напередодні світової війни.

Міжнародний робітничий і соціалістичний рух з кінця 90-х років до Першої світової війни. Робітничий клас: зміни у складі, становищі і свідомості. Робітничий рух в країнах Європи і США. Профспілки та інші масові організації. Особливості розвитку соціалістичної у розвинутих західних державах. Діяльність і конгреси II Інтернаціонала. Бернштейніанство і ревізія марксизму. Питання тактики на Паризькому і Амстердамському конгресах II Інтернаціонала. Міжнародна соціал-демократія і проблеми війни, миру, боротьби проти мілітаризму.

Культура Західної Європи і США наприкінці XIX-на початку XX століття. Повсякденне життя Західної Європи і Північної Америки. Філософська і наукова думка. Еволюція реалістичного напрямку у художній культурі Заходу. Авангардистські течії у художній літературі. Образотворче мистецтво. Архітектура. Музичне мистецтво.

Особливості розвитку народів Сходу в період нового часу світової історії. Східне суспільство: соціальна структура та основні закономірності розвитку. Дихотомія розвитку країн Сходу і Заходу. Проблема періодизації нової історії країн Азії і Африки.. Основні тенденції розвитку народів Азії і Африки в новий час. Виникнення і розвиток в Європі сходознавства як окремої галузі знань. Історіографія нової історії країн Азії і Африки. Колоніальна політика європейських держав : етапи та їх характеристика.

Японія: особливості політичного та економічного розвитку ва період сьогунату Токугава. Встановлення сьогунату Токугава та особливості державної влади в Японії. Суспільно-політичний лад та державний устрій Японії в період сьогунату Токугава . Соціально-економічний лад країни на середину 17 ст. Структура феодального стану. Селянство, ремісники, купці. Політика самоізоляції країни та її наслідки. Державна релігія та специфіка її адаптації в умовах сьогунського правління. Соціально-економічні процеси в Японії в 18 ст. Урядові реформи: їх характер і наслідки.

Китай під владою Цінської династії. Закономірності історичного розвитку Китаю: династійний цикл. Селянська війна в Китаї та маньчжурське завоювання. Встановлення династії Цінів та характер їхнього правління . Оцінка значення цінського періоду в історії Китаю в китайській історіографії. Аграрні відносини в Китаї в 17-18 ст. Соціальна структура населення. Шеньші. Державний лад, офіційна ідеологія та національна політика. Внутрішня політика Цінів. Земельно-податкові заходи. Стан міст, цехового ремесла, мануфактур, торгівлі. Зовнішня політика Китаю в др.. пол. 17-18 ст. Політика самоізоляції . Антиманчжурські таємні товариства та їх ідеологія.

Криза та розпад імперії Великих Моголів. Початок перетворення Індії в англійську колонію. Держава Великих Моголів на рубежі 17-18 ст.: соціально-економічні і політичні процеси. Особливості структури індійського суспільства. Криза військово-ленної системи. Політика Аурангзеба. Антимогольські рухи. Розпад імперії. Утворення Маратхської держави під зверхністю пешв. Навала Надір-шаху на Індію. Афганські завоювання в Індії. Афгано-мартхська боротьба за індію.

Панування європейців на морських шляхах в Індію. Англо-французька боротьба за Індію. Виникнення Бомбею, Калькутти, Мадраса, їх соціальна характеристика.

Підкорення англійцями Бенгалу. Перетворення Ост-Індської компанії в територіальну державу. Адміністративний устрій. Земельно-податкові системи. Парламентський акт 1773 р. Війни Ост-Індської компанії (1774-1784 рр.) Білль Фокса і закон Пітта (1784 р.).

Османська імперія в 17-18 ст. Суспільний лад та державний устрій Османської імперії у 17 ст. Система землеволодіння в Османській імперії. Загарбницькі війни Туреччини в Європі. Поразка турків під Віднем. Карловицькі мирні договори і Константинопольський договір 1700 р. Туреччина на початку 18 ст. Зміни в аграрних відносинах: криза тимарної системи. Міста і торгівля. Повстання 1730-1731 рр. в Стамбулі. Запровадження режиму капітуляцій (1740 р.) Криза османської імперії і її поразки у війнах з Росією в останній третині 18 ст. Реформи Селіма III. Мустафа-паша Байрак тар.

Іран в 17-18 ст. Сефевідська держава, її населення і кордони. Кочові племена і роль кочової знаті. Земельні відносини і становище селян. Панівний ктан у сефевідській державі. Купецтво. Економічний занепад. Внутрішня політика останніх Сефевідів. Іран напередодні афганської навали. Афганське завоювання Ірану. Облога Ісфагана (березень-жовтень 1722 р.) Афганське панування в Іранфі. Перській похід Петра І і вторгнення турків в Іран. Вигнання афганців. Піднесення Надір-шаха. Війна з Туреччиною в 1730-1736 рр. Обрання Надіра Шахом. Завойовницькі походи Надір-шаха в Афганістан, Індію і Середню Азію (1737-1741 рр.) Розвал держави Надір-шаха. Закавказзя і Персія після розпаду держави Надір-шаха.

Дурранійська держава в Афганістані. Країна і населення. Соціально-економічний лад кочових афганських племен. перехід афганців до осідлості і становлення племінних союзів. Боротьба афганців за незалежність.Кабул, Герат, Кандагар. Завоювання Афганістану Надір-шахом. Утворення афганської держави. Завоювання Ахмед-шаха. Ослаблення Дурранійської держави.

Перетворення Індонезії в голландську колонію. Індонезія до сердини 17 ст. Султанати Матарам і Бантам. Становище в інших районах Індонезії. Бонгайський контракт 1667 р. Повсання в Трунуджайя в Мата рамі. Установлення Нідерландського панування в Бантамі. Повстання в Сурапаті. Голландська колоніальна система і її наслідки. двірське винищення китайського населення і китайсько-японське повстання. Занепад нідерландської ост-індської компанії. Поділ Мата раму. Четверта англо-голландська війна.

Корея напередодні вторгнення іноземних колонізаторів. Соціально-економічний та державний лад в Кореї (Чосон). Боротьба угрупувань верхівки суспільства . Спроби верхівкового реформування соціальних відносин. Взаємовідносини та взаємовплив Кореї, Китаю та Японії. Перетворення Кореї у васала маньчжурської династії. Соціально-економічна криза та селянські повстання в кінці 18 ст. Зовнішня політика та „закриття країни.

Монголія у 17-18 ст. Боротьба Халха-Монголії за незалежність і її поразка. Боротьба Джунгарського ханства за незалежність і його поразка. Монголія під ігом маньчжурського панування. Цінська династія і збройні сили Монголії Перебудова маньчжурського апарату гноблення і експлуатації аратства. Цінська династія і стан залежного аратства. Ламаїзм - ідеологія панівного стану. Ургінські хутухти – опора маньчжурських загарбників. Росія і Монголія.

Аравія у 18 – поч.19 ст. Суспільний лад арабських країн. Соціально-економічний розвиток. рівень продуктивних сил. Об`єднав чий рух арабських племен. Релігійне вчення ваххабітів. Боротьба династії Саудідів за підкорення інших князівств. Боротьба арабських народів за визволення від османського гніту.

Криза токугавського режиму в Японії в першій половині 19 ст. Наростання кризових явищ в японському суспільстві в І-й пол. 19 ст. Зростання товарно-грошових відносин. Масовий відхід селян в міста. Селянські і міські повстання. Політична криза режиму Токугава.

Іноземне втручання і насильственне „відкриття" Японії. Нерівноправні договори і внутрішня боротьба. Антисьогунський та анти іноземний рух рухи. Громадянська війна, іноземна інтервенція 1862-1864 рр. Ліквідація сьогунату-"реставрація Мейдзі". Новий уряд: його характер і політика.

Китай в першій половині 19 ст. Насильницьке „відкриття" Китаю капіталістичними державами. Місія Макартнея. Народні повстання. Зародження англо-російських суперечностей в Китаї. Опіумне питання. Боротьба з опіумною контрабандою. Перша пнуло-китайська (опіумна) війна. Перші нерівноправні договори. Криза маньчжурської імперії. релігійна секта Хун Сю-цюаня. „Небесна держава тай пін". Похід тайпінської армії. Повстання „Тріади". Перемога тайпінської армії. Державне будівництво в державі тайпінів. Характер тай пінського повстання. Переворот 1856 р. в Нанкіні і його наслідки. Війна 1856-1858 рр. Тяньцзінські договори 1858 р. Криза тайпінської держави та іноземна інтервенція. Війна 1860 р. Пекінські конвенції. Державний переворот 1861 р. Перемога Лі Сю-чена.

Англо-франко-американська інтервенція 1862-1864 рр. Падіння тайпінської держави. Капіталістичні країни та Китай після його „відкриття".

Індія: завершення англійського завоювання і перетворення у колонію. Війна з Майсуром (1790-192 рр.) Війна 1799 р. і завоювання Майсуру. Політика анексій і завоювань Уелзлі (1798-1805 рр.) Внутрішнє становище маратхських держав. Війна Ост-Індської компанії з маратхськими князями (1803-1805 рр.) Індія під владою ост-Індської компанії. Скасування монополії ост-Індської компанії. Війни 1814-1827 рр. Система райотварі. Система тимчасового заміндарства. Внутрішня політика Ост-Індської компанії (1813-1828 рр.). Перетворення Індії в ринок збуту і джерело сировини.

Пенджаб під владою Ранджіт Сінга. Перша англо-сикхська війна (1845-1846 рр.) Друга англо-сикхська війна і анексія Пенджабу (1848-1849 рр.) Завершення індійського завоювання Індії. Англійське завоювання і індійська культура. Розвиток капіталістичних відносин в Індії і роль англійського панування.

Занепад могутності Османської імперії у першій пол. 19 ст. Виникнення „східного питання". в ост. третині 18 – на поч. 19 ст. Національно-визвольний рух на Балканах. Російсько-турецька війна 1828-1829 рр. і Адріанопольський мир. Єгипетське питання. Внутрішнє становище Османської імперії в першій третині 19 ст. Реформи Махмуда II. Ліквідація яничарського корпусу. Посилення позицій іноземного капіталу в Туреччині. Руйнування турецького ремесла.

Іран під владою династії Каджарів. Прихід до влади династії Каджарів. Навала Ага-Муха мед-хана на Азербайджан, Вірменію, Грузію. Приєднання Грузії до Росії. Соціально-економічні відносини в Ірані наприкінці 18 –поч. 19 ст. Державний устрій. Міжнародне становище Ірану. Англо-французьке суперництво в Ірані. Перша російсько-іранська війна і Гулістанський договір. Англо-іранський договір 1814 р. Ірано-турецька війна. Друга російсько-іранська війна . Туркмангайській договір. Посилення залежності Ірану від Англії і Росії. Повстання на півдні Ірану і в Хорасані. Облога герату в 1833 р. Облога Герату в 1837-1838 рр. Англо-іранський торговий договір 1841 р. Режим капітуляцій в Ірані та його наслідки.

Афганістан у першій пол. 19 ст. Усобиці в Афганістані між клановими верхівками. Верхівкові заколоти і народні повстання. Посольство Ельфінстона (1809 р.) Скинення Садозайської династії. Розпад Афганістану на самостійні князівства. Сикхські вторгнення і діяльність ваххабітів. Міжнародне становище Афганістану. Облога Гарату (1837 -1838 рр.) місії Бернса і Віткевича в Афганістані. Англо-афганська війна 1838 - 1842 рр .Повстання в Кабулі (1841 р.) Закінчення англо-афганської війни. Завоювання афганців в Середній Азії.

Єгипет у першій половині 19 ст. Єгипет в складі Туреччини. Національний склад, соціально-економічні відносини. Реформи Мухаммеда-Алі. Економічний розвиток Єгипту в першій пол .19 ст. Боротьба Мухаммеда-Алі з Туреччиною і її наслідки. Втручання держав в „єгипетську кризу" 1839-1841 рр.

*Північна Африка у першій пол. 19 ст.*Захоплення Францією Алжиру і визвольна боротьба алжирського народу. Абд-аль-Кадір. Франко-марокканська війна 1844 р. Народні повстання в 50-х р. 19 ст.

Державні утворення і суспільний лад народів Тропічної і Південної Африки у 18-19 ст. Збереження інститутів родо-племінного ладу. Колоніальні захоплення європейців епохи домонополістичного капіталізму та опір африканських народів. Вплив колоніальної політики європейських держав на розвиток Тропічної та Південної Африки. Работоргівля та її наслідки. Утворення Республіки Ліберія та її розвиток. Боротьба за централізацію Ефіопії. Англійська агресія та її наслідки.

Японія після „реставрації Мейдзі". Політична обстановка в Японії після 1868 р.Реформи уряду Мейдзі: адміністративна, військова, аграрна. Характер і особливості капіталістичної індустріалізації в Японії в 1870-90-х рр... Роль держави у створенні промисловості. Заколоти самурайства. Посилення економічних позицій японської буржуазії, „рух за свободу і народні права". Виникнення політичних партій та вимоги політичних реформ в країні.. Конституція 1889р. Перегляд нерівноправних договорів. Японо-китайська війна 189-1895 рр. і її вплив на розвиток капіталізму в Японії. Сімоносекський договір.

Формування ідеології японського мілітаризму і підпорядкування їй внутрішнього розвитку країни.

Перетворення Китаю у напівколонію європейських країн. Політична розстановка сил в Китаї після придушення тай пінського повстання. Політика „самопосилення", її суть і причини провалу. Розвиток капіталістичних відносин в країні та його особливості.. Формування нових соціальних станів в суспільстві. Групи китайської буржуазії, роль китайської еміграції хуацяо у суспільнь-політичному розвитку країни. Народні рухи у 70-80-х рр. 19 ст.

Зовнішня політика Цінської династії в останній третині 19 ст. Агресія Франції і втратат Китаєм впливу у В`єтнамі. Японо-китайська війна. Кабальні умови мирного договору. Позики і концесії. Поділ Китаю на сфери впливу. Політика США в Китаї і доктрина Хея.

Процес формування китайської нації та його особливості. Виникнення буржуазно-національного руху. Кан Ювей і реформаторський рух. „Сто днів реформ". Початок діяльності Сунь Ясена. „Товариство відродження Китаю".

Загострення суспільно-політичної обстановки в Китаї в результаті імперіалістичної агресії. Діяльність таємних товариств. Причини, характер, рушійні сили і особливості повстання іхетуанів. Його етапи і розвиток. Вступ повстанців у Пекін та позиція цінського уряду. Інтервенція восьми держав. Заключний протокол 1901 р. і закріплення напівколоніального стану Китаю.

Еволюція колоніального управління Індією у другій пол. 19 ст. та її вплив на формування індійської нації. Індостан напередодні сипайського повстання. Англо-індійська армія. Причини незадоволення сипаїв. Індійське народне повстання 1857-1859 рр. Хід повстання та причини його поразки. Ліквідація Ост-Індської компанії. Англійська політика після повстання. Прокламація королеви Вікторії. Реорганізація англо-індійської армії. Індія в 60-ті рр. 19 ст. Індія в останній третині 19 ст. Двоїстість англійської політики в Індії. Аграрне законодавство колоніального уряду. Ввезення англійського капіталу. Розвиток національної промисловості. Формування буржуазії і робочого класу. Нерівномірність розвитку капіталізму і формування національної спільності у різних регіонах Індії.Виникнення національного руху, його основні течії і програми. Утворення Індійського національного конгресу. Політика керівництва ІНК та розкол конгресу. Виділення радикально-демократичного крила буржуазно-національного руху. Тілак і його політична програма. Стратегія і тактика англійської колоніальної адміністрації в Індії. Розпалювання індусько-мусульманської ворожнечі. Мусульманський общинний рух. Соціально-політична обстановка в країні на поч. ХХ ст., заходи ер зона. Рухи за „сварадж" і „свадеші". Індусько-мусульманські відносини.

Особливості трансформації традиційного суспільства в Османській імперії. Танзимат .Соціально-економічні і політичні передумови танзимату. Реформи першого періоду танзимату. Гюльханейський хат-і-шеріф. Царська дипломатія і загострення „східного питання" в середині 19 ст. Кримська війна 1853-1856 рр. і роль Туреччини у воєнній коаліції західних держав. Паризький трактат і другий період танзимату. Перші кабальні позики як засіб подальшого посилення економічної та політичної залежності Османської імперії від західних держав.

Економічні зрушення в країні: складання внутрішнього ринку і розвиток мануфактури. Зародження турецької національної буржуазії. Ліберально-конституційний рух в 60-70 рр. 19 ст.. Товариство „нових османів" Конституція 1876 р. Поразка „нових османів" та її причини.

Визвольна боротьба народів Балканського півострова проти османського іга. Східна криза 1875-1876 рр.Міжнародні ускладнення для султанського уряду. Російсько-турецька війна 1877-1878 рр. Визволення Болгарії. Незалежність Сербії, Чорногорії і Румунії. Територіальні захоплення європейських держав. Подальше економічне і політичне закабалення Туреччини. Концесії. Німецький капітал в Туреччині. Багдадська залізниця. Режим Абдул-Хаміда II. і подальше перетворення Османської імперії в напівколонію.

Зародження буржуазно-національного руху. Молодотурки , їхня програма. Панісламізм і пантюркізм.

Іран в другій половині 19 ст. Посилення соціально-економічної та політичної кризи в Ірані на середину 19 ст. Бабідські повстання. Секта бабідів, їх ідеологія. Характер бабідського руху, причини його поразки. Бехаїзм. Реформи Амір Незама (Мірзи Тагі-хана) та їх вплив на розвиток Ірану.

Англо-іранська війна 1856-1857 рр. і Паризький мир. Посилення залежності Ірану від Англії, Франції та Росії. Підкорення економіки Ірану іноземним капіталом в останній третині 19 ст. Поділ Ірану на сфери впливу. Англо-російські протиріччя. Боротьба за Персидську затоку. Англійська нафтова концесія і Шахіншахський банк.

Політична залежність. Соціальні наслідки перетворення Ірану у напівколонію. Розвиток капіталістичних відносин. Формування іранської нації. Початок національного руху. Невдалі спроби здійснення реформ.

Особливості політичної залежності Афганістану наприкінці 19 ст. Міжнародні відносини Афганістану 1842-1870 рр. Англо-афганські договори 1855 р. Англо-російські протиріччя і афганське питання. Друга англо-афганська війна 1878-1880 рр. Гандамакський договір. Англо-афганський договір 1893 р. Повстання пуштунських племен проти англійців. „Лінія Дюранда" і розкол країни.

Економічний та соціально-політичний розвиток Єгипту в останній третині 19 ст. Ліберальні реформи в Єгипті 1854-1879 рр. Будівництво Суецького каналу і закабаленн Єгипту Великобританією. Соціально-економічні наслідки колоніальної політики. Формування нових суспільних сил. Діяльність Джамаль-ад-Діна аль-Афгані в Єгипті. Мухамед Абдо і реформаторський рух. Утворення політичних партій і профспілок.

Повстання махдистів у Судані.Англо-єгипетське загарбання Судану. Укладання угоди англо-єгипетського кондомініуму Суданом 1899 р.

Загальна характеристика держав Індокитаю у 19 ст. Загальна характеристика держав Індокитайського півострова у 19 ст.: економічна система, політичний лад та адміністративний устрій. Загарбання В`єтнаму, Лаосу і Камбоджі французькими колонізаторами. В`єнам в кінці 19 ст., реформаторський рух. Зародження в`єтнамського національно-визвольного руху. Загострення англо-французького суперництва і перетворення Сіаму (Тан) в напівколонію.

Індонезія під владою голландських колонізаторів у др. пол. 19 ст. Загарбання Індонезії Англією. Відновлення голландського панування. Пошуки нових шляхів експлуатації Індонезії. Система примусових культур. Зовнішні володіння. Завершення завоювання Індонезії голландськими колонізаторами. Зміна методів колоніальної експлуатації Індонезії в період імперіалізму та народні повстання у другій половині 19 ст.

Соціально-політичний розвиток Аравійського півострову. Ірак, Сірія, Ліван і Палестина у др.пол. 19 ст. Соціально-політичний розвиток Аравійського півострова в останній третині 19 ст. політика турецьких султанів. Колоніальна агресія Англії та її результати. Соціально-політичний розвиток Іраку, Сирії, Лівану та Палестини в кінці 19 ст.

Корея в другій половині 19ст. Інтерс європейців, американців та японців до Кореї. Насильницьке відкриття країни і перші наслідки цього акту. Проникнення іноземного капіталу та його негативні наслідки для місцевого виробництва. Виступи народних мас проти іноземців та національних експлуататорів. Програма реформаторів і причини невдачі.

Причини і характер селянської війни 1893-1894 рр. та її результати. Загострення японо-китайських протиріч у Кореї та переростання їх у воєнні дії. Японо-китайська війна, її характер та наслідки. Зміцнення позицій Японії в Кореї.

Поділ Тропічної та Південної Африки в к. 19 ст. Берлінська конференція 1884-1885 рр. „Вільна держава Конго". Методи колоніального загарбання. Привілейовані компанії Французькі завоювання у Західній та Екваторіальній Африці (басейни Верхнього Сенегалу, Нігеру, Конго та Гвінейське узбережжя) . Антиколоніальна боротьба африканських народів. Війни під керівництвом Саморі і Ахмаду. Англійські загарбання у басейні Нігеру. Роль привілейованих компаній у загарбанні Золотого берегу. Остаточне підкорення Нігерії. Німецькі колонії Того і Камерун.

Колоніальна експансія у Східній Африці, Ефіопії і країнах Чорноморського узбережжя. Англо-німецько-франко-італійські суперечності.

Втрата Південною Африкою свого торгово-економічного значення . Відкриття Суецького каналу. Золота і алмазна гарячка 70-80-х рр. 19 ст. Створення монополістичних об`єднань. Війна мотабеле і машона на чолі з Лобенгулою проти англійських колонізаторів. Політика Сесіля Родса. Англійська, німецька, португальська і бурська експансія. Англо-зулуська війна 1879 р. Збройний опір басуто і коса. Повстання гетеро і намо проти німецького панування.

Англо-бурська війна і утворення Південно-Африканського Союзу. Расистське законодавство. Змінва етнічного складу населенняч Південної Африки в ході розповсюдження колоніального панування. Виникнення індійської общини. Метиси. Соціальні зрушення у Південній Африці.

Підсумки „поділу" Африки. Організація колоніального управління і м етоди експлуатації.

Країни Магрибу наприкінці 19 ст. Франко-італійське суперечності щодо розподілу сфер впливу у регіоні (Тріполітанія, Кіренаїка, Марокко). Угода про розподіл сфер впливу 1900 р. Перетворення Тунісу у напівколонію Французька окупація 1881 р. Бордоський договір про протекторат. Повстання в Алжирі під керівництвом украні. Алжир під владою Франції наприкінці 19 ст. Мадридська конференція 1880 р. Перетворення Марокко у напівколонію.

Релігійні системи країн Сходу. Індуїзм, буддизм, іслам, етико-філософська система конфуціанства. Їх вплив на державотворчі процеси в східних суспільствах, суспільну структуру та здатність відповіді на „виклик" європейської експансії.

3.2.5. Новітня історія та її головні закономірності

Новітня історія. Періодизація всесвітньої історії в сучасній історичній науці. Формаційний та цивілізаційний підходи до вивчення історичного поступу. Методологічні принципи визначення новітнього періоду розвитку людського суспільства.

Основні напрями історіографії новітньої історії.Зміст та завдання курсу, принципи його побудови. Періодизація новітньої історії та загальна характеристика її періодів.

Індустріальне суспільство напередодні першої світової війни. Причини виникнення кризових явищ в економічній, соціально-політичній та духовній сферах суспільного буття. Складання передумов структурної кризи індустріальної економіки та формування системи державно-монополістичного регулювання.

Історична природа імперіалізму.Складання військово-політичних блок і глобалізація міжнародних конфліктів імперіалістичної епохи.

Вирішальний вплив Першої світової війни 1914-1918 рр. та її наслідків на країни-переможниці та переможені країни. Післявоєнний устрій світу і його історична недосконаліть.

Нові тенденції в економіці, політиці, соціальній сфері та духовному житті провідних держав Заходу після першої світової війни, їх порівняльний аналіз та значення для подальшого історичного розвитку людства. Світове економічне піднесення 20-х рр., його масштаби і специфіка. Світова економічна криза кінця 20-х – початку 30-х рр. XX ст. і шляхи її подолання. Демократичний і тоталітарний шляхи розвитку європейських країн в 30-х рр. XX ст.

Феномен Другої світової війни та її вплив на подальшу історію людства.

Перша світова війна. Причини Першої світової війни, її характер. Основні цілі її учасників. Сараєвське вбивство і початок війни між Австро-Угорщиною і Сербією. Вступ у війну Росії, Німеччини, Франції , Великобританії. Співвідношення сил і плани воюючих сторін. Особливості військової стратегії. Розширення кола воюючих держав в ході війни.

Кампанія 1914 року. Німецька окупація Люксембургу і вторгнення у Бельгію. Наступальні дії французької армії в Ельзасі і Лотарингії. Просування німецької армії вглиб

французької території. Наступальна операція російської армії у Східній Пруссії. Бої в районі Мазурських озер.

Російський стратегічний наступ на Південно-Східному фронті (Галицька операція). Позиційні військові дії на Східному фронті в кінці 1914 р.

Битва на Марні. "Біг до моря". Перехід до позиційної війни на Західному фронті.

Захоплення Японією військово-морської бази Циндао. Наступ англо-французьких і військ в африканських колоніях Німеччини.

Військові дії на Балканському та Кавказькому театрах воєнних дій. Початок військових дій на морських комунікаціях. Підсумки кампанії 1914 року та їхній вплив на подальший характер війни.

Кампанія 1915 року. Продовження позиційної війни на Західному фронті. Битва при Іпрі – перше застосування хімічної зброї.

Німецький наступ у Східній Прусії (Серпнева операція) його результати. Зустрічний наступ російської та австро-угорської армій на Карпатському фронті (Карпатська операція). Вступ у війну на боці Антанти Італії. Таємний договір 26 квітня 1915 р. Німецький наступ східніше Варшави (Горлицька операція) і в Прибалтиці. Військові дії на італійському фронті. Стратегічна поразка сербської армії. Десантна операція на Галліполійському півострові і відкриття Солонікського фронту. Стабілізація положення на Кавказькому фронті і в Сирії. Активізація військових дій на морі. Битва в Північному морі.

Початок "необмеженої" підводної війни.. Підсумки кампанії.

Кампанія 1916 року. Конференція Антанти в Мантильї. Верденська битва. Наступ військ Антанти в районі р. Сомми. Військові дії на Східному фронті. "Брусиловський прорив". Вступ Румунії у війну на боці Антанти. Військові дії на італійському, балканському, азіатському фронтах в 1916 р. Ютландська морська битва. Підсумки кампанії.

Кампанія 1917р і закінчення війни. Наростання політичної і соціально-економічної кризи в країнах Німецького блоку. Відновлення "необмеженої" підводної війни Німеччиною. Вступ у війну Сполучених Штатів Америки та його значення. Бої на "лінії Зігфрида". Бої у Мессін, в районі Вердена і у Камре. Успіхи англійських військ в Месопотамії, Сирії, німецькій Східній Африці. Військові дії на Салонікському та Італійському фронтах. Вплив на хід війни революційних подій у Росії. Операції російської армії на Південно-західному фронті. Дії у відповідь австро-угорських (Тарно-польський прорив) та німецьких (Ризька операція, захоплення Моонзундських островів) військ. Вихід Росії з війни і Брест-Литовський мирний договір. "14 пунктів В.Вільсона"-програма миру демократичного заходу. "Битва за мир"-бої на Марні в липні 1918 р. Стратегічний наступ Антанти в 1918 р. і закінчення війни. Розпад Четверного союзу: вихід з війни Болгарії, Туреччини та розпад Австро-Угорщини. Підготовка та підписання Німеччиною Комп'єнського перемир'я. Підсумки Першої світової війни та позиції держав-переможниць на кінець війни.

Створення Версальсько-Вашингтонської системи. Міжнародні відносини між Першою та Другою світовими війнами. Паризька мирна конференція 1919 р. Утворення Ліги Націй, її Статут. Мандатна система. Умови Версальського мирного договору з Німеччиною. Мирні договори з іншими учасниками Четверного союзу: з Угорщиною (Тріанонського), з Австрією (Сен-Жерменського), з Болгарією (Нейського) та з Туреччиною (Севрського, а потім Лозанського).

Відмова США від ратифікації Версальського договору і ідея скликання Вашингтонської конференції. Договори Вашингтонської конференції 1921-1922 рр. Протиріччя Версальсько-Вашингтонської системи та її роль в розвитку системи міжнародних відносин в 20-30-х рр. XX ст.

Міжнародні відносини початку 20-х років XX ст. Європа переможців і переможених: перші спроби досягнути економічної та політичної стабільності в Європі. Провал Генуезької конференції (1922 р.), Рапалльський договір. Репараційне питання та його загострення в 1922-1923 рр.

Врегулювання німецького репараційного питання: План Дауеса; План Юнга; Лозаннська конференція 1933 року і припинення репарацій.

Формування нових тенденцій в розвитку міжнародних відносин. Пацифістські принципи у зовнішній політиці ведучих держав Заходу у другій половині 20-х рр. XX ст. Локарнська конференція 1925 р. і повернення Німеччини в коло великих держав. Підготовка конференції по роззброєнню. Пакт Бріана-Келлога. Розвиток пан'європейського руху. Причини провалу пацифістської політики і загострення міжнародних відносин на рубежі 20-30-х рр. XX ст.

Зміна політичної карти Європи після першої світової війни: поява нових суверенних держав. Поява нових суверенних держав в Центральній, Південної і Східній Європі як наслідок розпаду імперій і рішень Паризької мирної конференції. Революційна криза в країнах Центральної і Східної Європи. Утворення 12 листопада 1918 р. Австрійської республіки. Австрійська революція, характер і особливості. Революційний підйом в Угорщині в 1918 р. Проголошення Угорської республіки (1918 р.) Радикалізація масового революційного руху і утворення комуністичної партії Угорщини. Об'єднання лівих партій в Соціалістичну партію Угорщини (1919) і проголошення Угорської радянської республіки. Утворення угорської Червоної армії та її вторгнення в Словаччину. Проголошення Словацької радянської республіки та її падіння. Інтервенція в Угорщині. Падіння Угорської радянської республіки. Встановлення регентського режиму М. Хорті. Система мирних договорів з Австрією, Угорщиною і Болгарією та їхні нові державні кордони.

Народне віче 1918 р. і утворення Держави словенців, сербів і хорватів. Королівство сербів, хорватів і словенців в рішеннях Паризької мирної конференції.

Польське і чехословацьке питання на Паризькій мирній конференції. Територіальні надбання Польщі і Румунії.

Східна Європа в системі міжнародних відносин в міжвоєнний період. Мала Антанта – система міждержавних договорів Чехословаччини, Румунії і Югославії. Зростання впливу Італії і Німеччини в регіоні на рубежі 20-30-х рр. XX ст.

"Малі країни" Європи і північноєвропейські країни в 1914-1920 рр. Країни Бенілюксу в роки першої світової війни. Рішення Паризької конференції щодо Бельгії. Конституційні реформи 1919 р. в країнах Бенілюксу. Країни Бенілюксу в міжнародних відносинах 1920 рр.

Статус нейтральної країни. Швейцарія і міжнародні гуманітарні організації в період першої світової війни.

Перехід Скандинавських країн до нейтральної зовнішньої політики напередодні і в перший період Першої світової війни. Посилення зовнішньополітичного тиску в 1916-1917 рр. Пронімецький курс Швеції і Данії, співробітництво Норвегії з країнами Антанти.

Проголошення державного суверенітету Фінляндії (1917 р.). Зростання революційного робочого руху. Створення в Фінляндії режиму регентства після поразки Німеччини у війні. К. Маннергейм. Проголошення республіки у Фінляндії.

Скандинавське питання на Паризькій мирній конференції. Територіальні набуття Данії (Шлезвіг-Гольштейн), Норвегії (архіпелаг Шпіцберген), Фінляндії (Аландські острови). Надання Ісландії адміністративної автономії в межах королівської унії з Данією.

Сполучені Штати Америки. Наслідки Першої світової війни для США. Перетворення країни на світового кредитора Заходу та лідера промислового світу. Причини прискореного економічного росту, його темпи. Демонтаж системи державного регулювання.

Внутрішня і зовнішня політика уряду В. Вільсона. Посилення ізоляціоністського курсу в США. Відмова Конгресу ратифікувати Версальський договір. Поразка В. Вільсона на виборах 1920 р. Уоррен Гардінг (1921-1923), Калвін Кулідж (1923-1928) та особливості внутрішньополітичного курсу республіканської партії в 20-х рр. "Справа Америки – бізнес." Панування принципу "твердого ізоляціонізму" в державній політиці та суспільній свідомості. Рух за "третю" політичну силу. Р. Лафоллет.

Післявоєнна економічна криза 1920-1922 рр. Післявоєнна соціальна напруга і шляхи її пом'якшення.

Економічний підйом в США 1922-1929 рр. його кількісні та якісні показники. Епоха "просперіти", масова психологія епохи просперіти. Поширення консерватизму в суспільному житті в 20-ті роки XX ст.

Світова економічна криза 1929-1933 рр. Її масштаби, глибина, особливості. Паніка на Нью-Йоркській фондовій біржі 24 жовтня 1929 р.

Спроби уряду Г. Гувера подолати наслідки кризи. Вимушений відхід від "твердого індивідуалізму". Наростання кризи і переростання її на "велику депресію" на початку 30-х рр. XX ст. Посилення загальнонаціонального розчарування та невдоволення. Загострення соціальної ситуації в США.

Президентські вибори 1932 року. Особливості передвиборчої кампанії Ф. Рузвельта (1933-1945). Перші "сто днів" президента Ф. Рузвельта. Реформи "нового курсу" Ф. Рузвельта в фінансовій сфері, промисловості, сільському господарстві. Соціальні реформи "нового курсу". Ф. Рузвельт і нове бачення інституту президента в США. Соціально-політичне життя США в 30-ті роки XX ст. Американське суспільство в роки кризи і "нового курсу". Наступ справа на "новий курс". Консолідація більшості американців навколо демократичної партії і перемога Ф. Рузвельта на виборах 1936 р. Внутрішня політика уряду США в 1936-1939 рр.

Основні напрями зовнішньої політики Ф. Рузвельта в 1933-1939 рр. Нові підходи в стосунках з СРСР і встановлення дипломатичних відносин між двома державами. Політика "доброго сусіда" щодо країн Латинської Америки. "Інтернаціоналісти" та "ізоляціоністи" в США, їх вплив на практичні дії уряду та законодавчу діяльність Конгресу в 30-ті рр. XX ст. Політика "невтручання" США в умовах посилення агресивності Японії і Німеччини. Закон про нейтралітет 1935 р. Закон о ленд-лізі. Перл-Харбор. Вступ США у другу світову війну.

Великобританія. Наслідки Першої світової війни для Великобританії. "Вибори хакі" 1918 р. і особливості формування партійно-політичного спектра в повоєнній Англії. Коаліційний уряд Д. Ллойд-Джорджа та його політика. Економічна криза 1920-22 рр., її причини та наслідки, життєвий рівень основної маси британців на поч. 20-х рр. XX ст.

Особливості становища британської колоніальної системи після Першої світової війни. Національно-визвольна боротьба Ірландії за незалежність під керівництвом партії Шинфейн в 1918-1921 рр. Англо-ірландська угода 1921 р. і перетворення Ірландії на британській домініон. Громадянська війна в Ірландії 1922-1923 рр. Проблема Ольстеру. Піднесення антиколоніального руху в Індії.

Зовнішня політика Великої Британії після Першої світової війни.

Розпад коаліції консерваторів і лібералів, прихід до влади консерваторів. Внутрішня політика консерваторів в 1922-23 рр. перший лейбористській уряд, його внутрішня і зовнішня політика. Р. Макдональд.

Соціально-політична стабілізація у Великобританії та її особливості.

Прихід до влади консерваторів. Уряд С. Болдуїна в 1924-1929 рр., його внутрішня і зовнішня політика. Загальнонаціональний страйк 1926 р. Мондизм.

Особливості світової економічної кризи 1929-1933 рр. у Великобританії. Вибори 1929 р. і перемога Лейбористської партії. Другий Лейбористський уряд – основні напрямки внутрішньої політики. Вестмінстерський статут 1931 р. Урядова криза 1931 р. Криза Лейбористської партії і створення коаліційного "національного" уряду Р. Макдональда. Оттавська економічна конференція 1932 р. Зростання політичного впливу Консервативної партії. Шляхи і засоби стабілізації економічного та соціального життя Великобританії. Вибори 1935р. і консервативні уряди С.Болдуїна і Н. Чемберлена 1935-1939 рр. "Плебісцит миру". Монархічна криза 1936 р. (відречення від престолу Едуарда VIII). Коаліційний уряд У. Черчилля (1940 р.).

Великобританія напередодні Другої світової війни. Посилення відцентрових тенденцій в Британській імперії. Імперська конференція 1937 р. Здобуття Ірландією незалежності.

Зовнішня політика Великобританії в 1933-1939 рр.

Франція. Наслідки першої світової війни для Франції. Внутрішня і зовнішня політика уряду Ж.Клемансо. "Національний блок" і вибори 1919 р. Економічне та соціально-політичне становище французького суспільства на поч. 20-х рр. XX ст.

Франція в міжнародних відносинах 20-х рр. XX ст.: послаблення зовнішньополітичних позицій, пацифізм і політика порозуміння з Німеччиною. Панєвропейський рух епохи А.Тріана. Меморандум Тріана 1930 р.

Французьке суспільство в 20-ті рр. XX ст. Соціально-політична стабілізація у Франції та її особливості. Створення "лівого" блоку та його перемога на виборах. Внутрішня і зовнішня політика уряду "лівого" блоку. Створення уряду "національного єднання", його склад і політика.

Світова економічна криза у Франції та її особливості. Антикризова політика французьких урядів і ідеї державного регулювання економіки. Дирижизм.

Друге "видання" Картелю лівих. Посилення соціальної напруги у французькому суспільстві в роки кризи. Зростання впливу та активізація ультраправих та фашистських сил в країні. Спроба фашистського путчу 1934 р.

Формування Народного фронту. Еволюція програмних настанов ФКП, СФІО і партії радикалів. Програма Народного фронту. Вибори 1936 р. Політика уряду Народного фронту. Соціальне і робоче законодавство. Криза Народного фронту. Дискусії з питань зовнішньої і внутрішньої політики.

Зовнішня політика Франції в період наростання фашистської військової загрози.

Французьке суспільство в роки Другої світової війни.

Італія. Наслідки Першої світової війни для Італії. "Переможена серед переможців". Особливості економічного та соціально-політичного становища в Італії. Криза "ліберальної держави". Радикалізація італійського суспільства, її причини та наслідки. "Червоне дворіччя".

Зародження руху в Італії, його програма, соціальна база та специфіка. Діяльність фашистів в 1919-1921 рр., зростання їх впливу. "Пакт умиротворення".

Прихід фашистів до влади. "Похід на Рим". Економічна політика уряду Б. Муссоліні. Період консолідації режиму. Виборчий закон 1923 р. Вибори 1924 р. Вбивство Д. Матеотті та політична криза 1924 р. Статус голови держави згідно закону 1925 р. Виключні закони 1926-1927 рр. Встановлення тоталітарної фашистської диктатури в Італії. Державні інститути фашистського режиму. Політика по створенню корпоративної держави. "Хартія праці" 1927 р. Національна рада корпорацій і Палата фашій і корпорацій в системі фашистської держави. Функції Великої фашистської ради. Карательна система. Фашизм і церква. Лютеранський конкордат 1929 р.

Особливості світової економічної кризи в Італії. Політика етатизму та автаркії. Організація "корпоративної держави". Закон 1934 р. про корпорації. Роль військового виробництва в італійській економіці в 30-ті рр. XX ст. Трансформація політичної природи італійського фашистського режиму в 30-х рр. і зовнішньополітичні аспекти цього процесу. Наростання кризи фашистської держави у другій пол. 30-х рр. і в період Другої світової війни. Складання політичної опозиції і специфіка італійського руху Опору.

Підготовка Італії до війни. Італійська агресія проти Ефіопії. Участь італійських збройних сил в громадянській війні в Іспанії на боці Ф. Франко. Зближення Італії з Німеччиною. Агресія Італії проти Албанії.

Економічне, політичне і військове становище Італії напередодні Другої світової війни. Участь італійських підрозділів у військових діях на Африканському і Східному фронтах. Висадка союзницьких військ на Півдні Італії, скинення режиму Б. Муссоліні (1943). Республіка Сало. Уряд Бадольйо. Оголошення Італією війни Німеччині. Збройне повстання на півночі країни (1945).

Німеччина. Поразка Німеччини у війні і загострення внутрішньополітичної кризи. Початок Листопадової революції, проголошення республіки, створення тимчасового революційного уряду. Дві політичні течії в Листопадовій революції їх боротьба щодо питання про владу. Січневе збройне повстання 1919 р. Вибори до установчих зборів. Веймарська конституція 1919 р., її основні риси.

Німеччина періоду Веймарської республіки (1919-1933). Партійно-політична система Веймарської республіки. Підписання Версальського договору і ставлення до нього в німецькому суспільстві. Правий радикалізм та його прояви. Каппівський заколот.

Зародження націонал-соціалізму. Утворення НСДАП і ранній період її діяльності. “Пивний заколот”. А. Гітлер.

Економічні наслідки поразки Німеччині у війні. Репараційні виплати. Дві стратегії урядового курсу: “політика катастроф” і “політика виконання”. Рурська криза 1922-1923 рр. “План Дауеса” і особливості економічної стабілізації в Німеччині. “План Юнга”. Німецьке суспільство періоду Веймарської республіки. Фелькишський рух. Формування Веймарської коаліції. Динаміка виборчих кампаній в другій половині 20-х рр. ХХ ст.

Прояви світової економічної кризи в Німеччині. Зростання впливу ліво- та право радикальних партій в умовах зростання соціальної напруженості в суспільстві. Криза парламентаризму та перехід до президентського правління. Прихід А. Гітлера до влади.

Формування тоталітарної системи нацистської диктатури. Ліквідація політичної опозиції. Встановлення однопартійної диктатури. Ліквідація федеративного устрою. “Ніч довгих ножів” 30 червня 1934 року та внутрішня консолідація НСДАП.

Внутрішня політика нацистського режиму. “Уніфікація профспілок”. Система соціального контролю. Принцип фюрерства. Уніфікація духовного життя суспільства. Боротьба з церквою. Конкордат з Ватиканом (1933 р.). Політика антисемітизму. Нюрнберзькі закони про громадянство. ”Кришталева ніч” . Економічна політика в тоталітарній Німеччині. Я. Шахт. “Битва за працю”. Чотирирічний господарський план. Автаркія. Мілітаризація економіки.

Зовнішня політика А. Гітлера: стратегія і тактика. Вимоги скасування військових обмежень і перегляду територіальних рішень Версальської угоди. Плани “здобуття нового життєвого простору” для арійської раси.

Іспанія .Іспанська монархія після Першої світової війни. Соціальна структура іспанського суспільства і економічне становище його основних верств. Основні політичні партії та їх діяльність.

Післявоєнна економічна криза. Колоніальна війна в Марокко та її вплив на внутрішньополітичне становище в країні.

Політична криза 1922-1923 рр. Встановлення диктатури М. Прімо де Рівера та її історична природа. Основні напрямки соціально-економічної політики. Створення воєнізованої системи управління. Економічна та політична стабілізація в Іспанії в другій пол. 20-х рр. ХХ ст. Введення корпоративної системи праці. Розширення державного регулювання економікою. Формування представницької влади (Національна асамблея, 1927 р.).

Іспанія в роки світової економічної кризи. Загострення соціально-економічної та політичної ситуації в країні на поч. 30-х рр. Поширення республіканських настроїв в іспанському суспільстві. Повалення монархії та встановлення республіки в Іспанії.

Буржуазно-демократична революція в Іспанії 1931-1939 рр. Основні періоди і рушійні сили революції. Республікансько-соціалістичні уряди в Іспанії 1931-1933 рр. Аграрне питання і політика щодо католицької церкви в Іспанії 1931-33 рр. Невідповідність між сподіваннями основної маси іспанців щодо революції і її реальними здобутками.

Перемога право консервативних і профашистських сил на виборах 1933 р. Початок другого етапу революції. “Чорне дворіччя”. Ліві та лівоцентристи Іспанії 1934-1935 рр. Боротьба за створення Народного фронту, його програма. Перемога Народного фронту на парламентських виборах. Діяльність уряду Народного фронту в лютому – червні 1936 р.

Військово-фашистський заколот і початок громадянської війни в Іспанії, її основні етапи. Політичні і соціально-економічні перетворення в Іспанії в ході громадянської війни.

Причини поразки Іспанської Республіки. Встановлення диктатури Ф. Франко, її політична і соціальна природа. Франкізм.

Канада. Наслідки першої світової війни для Канади. Економічне і політичне життя Канади на поч. 20-х рр. ХХ ст., перший уряд М. Кінга (1921-1930). Соціальна політика канадської влади в перш. пол. 20-х рр. ХХ ст. Успіхи канадської економіки в 20-х рр. Конституційна криза 1926 р.

Консервативний кабінет Р. Беннетта (1930-1935). Вестмінстерський статут 1931 р. та його значення для подальшого історичного розвитку країни. Канади в роки світової

економічної кризи 1929-1933 рр. Спроби консервативного уряду подолати наслідки економічної кризи. Посилення соціальної напруги в канадському суспільстві. Поразка консервативної партії на парламентських виборах 1935 р. і прихід до влади уряду лібералів.

Внутрішня і зовнішня політика ліберального уряду Канади на чолі з М. Кінгом. Формування англо-американо-канадського "Північно-атлантичного трикутника" (1938).

Канадське суспільство в 1930-ті -першій пол. 1940-х рр. Загострення національного питання.

Країни Центральної і Південно-Східної Європи в 1920-х –1930-х рр. Чехословаччина. Внутрішньо-регіональні особливості соціально-економічного розвитку і етнополітична карта Чехословаччини. Конституція 1920 р. Політична ситуація в республіці. Багатопартійна система. Національно-демократична партія, аграрії, Християнська народна партія Глінки, Комуністична партія, Група "Град". Т. Массарік і Е. Бенеш та їхні політичні ідеї. Причини відносної стабільності багатопартійної системи та парламентської демократії. Виникнення Судетської проблеми. Специфіка положення Словаків в складі республіки. Мюнхенська угода 1938 р. про розподіл Чехословаччини. Окупація Чехословаччини і утворення Словацької держави.

Угорщина. Білий терор після повалення Угорської радянської республіки. Легітимістка опозиція і спроби монархічного перевороту в 1921 р. Введення елементів представницької демократії. "Пакт Бетлена-Пейера" і легалізація соціал-демократичного руху. Вибори 1922 р. і консолідація урядового блоку. Партія єдності. Особливості соціально-економічного розвитку Угорщини в 20-ті рр. Консолідація хортистського режиму в Угорщині і остаточне оформлення авторитарної диктатури в 1932 р. Входження Угорщини в гітлерівський блок і участь у військових діях на Східному фронті. Зміна зовнішньополітичної стратегії хортистського режиму в 1944 р. і посилення німецького втручання у внутрішні справи Угорщини. Прихід до влади Ф. Салаші. Визволення Угорщини.

Польща. Відновлення державного суверенітету Польщі після Першої світової війни. Соціалістичний і селянський рух у повоєнній Польщі. Конституція 1921 р. Ю. Пілсудський. Польський експансіонізм у перші повоєнні роки. Економічні реформи, зростання державного регулювання. Аграрна реформа 1925 р. Криза парламентської демократії у першій пол. 20-х рр. і державний переворот 1926 р. Режим "санації" і його еволюція в кін. 20-х – 30-х рр. Конституція 1935 р. Специфіка політичного курсу напередодні Другої світової війни. Поразка про німецької зовнішньополітичної стратегії польської дипломатії. Агресія третього Рейха проти Польщі. Створення на польській території "генерал-губернаторства окупованих областей". Геноцид проти польського народу. Польський рух Опору. "Лондонський уряд" С. Миколайчика.

Румунія. Наслідки Першої світової війни для Румунії. Формування партійної системи. Національно-ліберальна партія І. Братіану. Цараністська партія І. Міхалаке і національна партія Ю. Маніу, їхнє об'єднання в націонал-цараністську партію (1926). Комуністична партія Румунії. Династична криза 1925-1927 рр. Боротьба націонал-лібералів і націонал-цираністів. Аграрна реформа в Румунії. Коронація Кароля II (1939) і посилення впливу націонал-цариністської партії (про німецької орієнтації). "Залізна гвардія". Ліквідація парламентського устрою в Румунії 1938 р. Генерал Й. Антонеску. Анексія 1940 р. Радянським Союзом Бессарабії і Північної Буковини. Рішення Віденського арбітражу щодо Румунії. Введення німецьких військ в Румунію (жовтень 1940 р.). Румунія приєднується до Троїстої угоди. Вихід із гітлерівського блоку (серпень 1944 р.)

Греція. Греко-турецька війна 1919-1922 рр. Політична боротьба Ліберальної і Народної (монархічної) партій. Військовий переворот 1922 р. Вибори 1923 р. і усунення від влади Георга II. Проголошення Греції республікою (1924). Політика уряду А. Папанстасіу. Військовий переворот 1925 і 1926 рр. Відновлення демократичного устрою і прийняття Конституції 1927 р. Наростання фінансової кризи. Вибори 1932 р. і прихід до влади народної партії. Передумови утворення в Греції військово-авторитарного режиму. Ліва опозиція і рух за єдиний антифашистський фронт. Політична криза 1935 р. Провал "республіканського" перевороту, організованого ліберальною партією, і трансформація державного устрою після

перевороту Національно-радикальної партії генерала Г. Конділіса. Відновлення монархії. Активізація опозиції і створення Народного фронту (1936). Військовий переворот 1936 р., диктатура генерала Метаксаса. Греція в складі Балканської Антанти. Ліквідація державного суверенітету Греції під час балканської кампанії 1940 р. Утворення на території Греції італійської окупаційної зони. Рух Опору. Визволення Греції.

Югославія. Конституційна система і партійний спектр. Внутрішні регіональні особливості. Відовланська конституції 1921 р. Олександр Карагеоргієвич. Загострення політичної боротьби в кінці 20-х рр. XX ст. і державний переворот 1929 р. і встановлення диктатури Олександра І. "Диктатура 6 січня". Утворення Югославії. Сербський націоналізм. Рух усташів. Політичний тероризм. Період регентства. Військові дії на Балканському півострові у 1940 р. Військовий розгром і територіальний розподіл Югославії. Незалежна держава Хорватія А. Павелича. Сербський пронімецькій уряд М. Недича. "Новий порядок" в Югославії. Емігрантський уряд Д. Силовича. Консолідація югославського руху Опору під керівництвом КПЮ. Й. Броз Тіто. Формування органів народної влади (Антифашистське Вече народного визволення Югославії 9142 р., Національний комітет визволення Югославії 1943 р.). Звільнення Югославії Народно-визвольною армією під керівництвом Й. Броз Тіто.

"Малі країни" Західної Європи і Скандинавські країни в 1920-1930-х рр. Країни Бенілюксу. Політика католицьких урядів Л. Делакруа в Бельгії та Р. де Беренбрука в Нідерландах. Розвиток робітничого законодавства і широкої системи соціального страхування. Особливості світової економічної кризи в країнах Бенілюксу. Особливості формування ліберально-реформістської моделі ДМК. Політична перевага соціальних християнських рухів і соціал-демократичних партій. Активізація радикальних політичних сил в роки світової економічної кризи. Пронімецький "Націонал-соціалістичний рух" А. Мюссерта в Нідерландах, Фламандський національний союз, націоналістичний рух рекситів Дегреля в валлонських провінціях Бельгії. Політична стабілізація в другій пол. 30-х рр. XX ст. Набуття Бельгією статусу нейтральної країни. Ліквідація державного суверенітету Бельгії, Нідерландів і Люксембургу під час "французької кампанії" 1940 р. Доля королеви Вільгельміни і Леопольда III. Створення структури окупаційних влад в країнах Бенілюксу. Рух Опору.

Дипломатична, поштова та торгово-фінансова унія Швейцарії з Ліхтенштейном. Конституційна реформа 1921 р. в Ліхтенштейні. Швейцарія і Ліхтенштейн в 30-х рр. Форсований розвиток індустріального комплексу економіки. Швейцарська "банківська імперія". Особливості нейтрального статусу Швейцарії в роки Другої світової війни.

Австрійська республіка в 20-ті рр. XX ст. Партійний спектр. Вибори в Установчі збори і прийняття Конституції 1920 р. Політична перевага пан німецької партії Г. Шобера і Християнсько-Соціальної партії І. Зейпеля. Женевські протоколи 1922 р. і особливості економічної стабілізації в Австрії. Початок фашизації Австрії. Зростання політичного впливу хеймверу. Створення в ХСП концепції станово-корпоративної соціальної системи. Конституційна реформа 1925 р. Вибори 1927 р. і придушення віденського повстання. Особливості кризи 1929-1933 рр. в Австрії. Розвиток процесу фашизації. Зміна керівництва ХСП і паннімецького руху. Утворення уряду Е. Дольфуса (1932) і політична консолідація австрофашизму. Закони 4 березня 1933 р. – політико-правове оформлення фашистського режиму. Повстання шуцбунду в лютому 1934 р. Конституція 1934 р. Утворення "християнської, німецької, союзної держави, організованої по становому принципу". Вітчизняний фронт. Роль римсько-католицької церкви. Зближення з Італією і загострення австро-німецьких відносин. Нацистський путч у Відні (1934) і вбивство Дольфуса. Конференція в Стрезі (1935). Політичний курс уряду К. Шушніга. Рішення про плебісцит з питання про збереження державного суверенітету і насильницький аншлюс Австрії (1938). Утворення Альпійських і Дунайських імперських округів на території Австрії (в складі Третього Рейху).

Економічні наслідки Першої світової війни для країни Північної Європи. Передумови диференціації скандинавського регіону по рівню соціально-економічного розвитку і характеру політичних процесів. Стабілізація політичної ситуації в Швеції та Данії. Зближення соціал-демократичних і ліберальних партій. Політична перевага партії венстре в

Данії. Період "ділових кабінетів" в Швеції. Головні напрямки державної політики – збереження стійких національних валютних систем, перехід до експорту капіталу і подальший розвиток традиційних галузей. Політика протекціонізму. Особливості економічної кризи 30-х рр. XX ст. в країнах Північної Європи. Антикризова політика соціал-демократичного уряду Стаунінга в Данії. Зближення соціал-демократичного руху і датських венстре. "Закони про смуту" 1934 р. і боротьба проти профашистських політичних рухів. Проблема Шлезвігу в датсько-німецьких відносинах напередодні Другої світової війни. Антикризова політика уряду "партії вільно мислячих" в Швеції. Вибори 1932 р. і програма " північного соціалізму" соціал-демократичної партії. Соціально-економічна політика уряду П. Ханссона.

Зростання авторитарних тенденцій в Норвегії і Фінляндії. Відставання цих країн в процесі модернізації. Диспропорції в структурі населення. Зростання соціальної напруженості. Актуалізація національного питання. Ріст радикального пролетарського руху і націоналістичного руху хейре в Норвегії. Еволюція політичного курсу правлячої Прогресистської партії в Фінляндії. Програма фінляндізації. Рух шюцкорів.

Фактори фашизації у внутрішньополітичному житті Норвегії і Фінляндії в 30-х рр. XX ст. Роль національного питання. Діяльність уряду В. Квіслінга. Програма "Північного народного відродження". "Похід 1932 р." і спроби анексії Східної Гренландії. Зближення норвезьких націоналістів з німецьким націонал-соціалістичним рухом. Утворення Лапуаского руху (1931) і "похід на Гельсинки". Невдалий державний переворот1932 р. посилення авторитарних тенденцій в політичному житті Фінляндії. Роль К. Маннергейма в централізації системи державного управління. Шестирічна програма переозброєння (1937). Зовнішньополітична програма "об'єднання всіх фіномовних народів від Балтики до Уралу" Загострення радянсько-фінських відносин і "зимова війна" 1939 р.

Наростання військової загрози в 1930-х рр. і зигзаги зовнішньополітичного курсу Скандинавських країн. Спроби створення системи колективної безпеки. Регіональний договір про єдині умови нейтралітету 1938 р. Причини геополітичного розколу скандинавського регіону в період Другої світової війни. Специфіка нейтрального положення Швеції в роки війни. Данія і Норвегія як об'єкти англо-німецького протиборства. Битва за Норвегію (1940). Колабораціоністський режим Квіслинга. Норвезький рух Опору. Утворення "взірцевого протекторату" Третього Рейху в Данії. Ісландія в системі атлантичних комунікацій союзників. Зближення Фінляндії з Німеччиною в 1940-41 рр. і участь Фінляндії у війні проти СРСР. Військові дії на Карельському фронті і вихід Фінляндії із другої світової війни Сепаратний мирний договір з СРСР.

*Країни Латинської Америки в першій половині XX століття.*Особливості економічного, соціального та політичного розвитку країн Латинської Америки. Фактор європейської еміграції в країни регіон в перші десятиліття XX ст. Роль армії в політичному житті латиноамериканських країн. Передумови формування військово-авторитарних режимів. Особливості латиноамериканського авторитаризму. Специфіка політичної системи-боротьба еліт за владу.

Бразилія. Бразилія в роки Першої світової війни. Політика уряду Браза Гомера. Ескалація політичної боротьби і введення в країні обложного становища. Прихід до влади в 1919 р. Е. Пессоа і відновлення конституційного правопорядку. Реформи уряду Е. Пессоа. Активізація селянського руху і армійської опозиції. Спроба перевороту 1922 р. Встановлення диктаторського режиму Бернардіса (1922 –1926). Коригування політичного курсу в період правління Л. Перейри (1926-1930). Підрив позицій правлячої "кофейної" олігархії. Революція 1930 р. Прихід до влади уряду Варгана. Політика протекціонізму.

Аргентина. І. Іригойен, його діяльність в роки війни та вибрання на посаду президента в 1916 р. Реформістська політика Ірогойена в перші повоєнні роки. Зростання революційного руху. Основні течії в аргентинському соціалістичному і анархічному рухах. Вибори 1922 р. і прихід до влади правого крила Громадянського радикального союзу. Політика М. Альвеари. Військовий переворот 1930 р. Прихід до влади генерала Хосе Урибуру. Відміна конституційних гарантій. Перемога Націонал-демократичної партії на

виборах 1931 р. Відновлення конституційного режиму. Прихід до влади уряду Перона. Концепція "хустисіалізму" (справедливості).

Мексика. Мексиканська революція 1910-1917 рр. Перегляд конституції Установчими зборами в 1916-1917 рр. Військовий переворот в 1920 р. Утворення уряду генерала А. Обрегона. Нормалізація відносин з США. Продовження аграрної реформи. Вибори 1924 р. Режим "революційного каудильізма" генерала Плутарко Еліаса Кальєса. Підтримка національного капіталу. Політична криза в 1928 р. Демократичні перетворення уряду президента Карденаса (1934-1940). Аграрні перетворення.. Націоналізація ряду іноземних фірм. Загострення відносин з Великобританією і США. Створення Партії мексиканської революції. Прихід до влади Авіли Камачо. Відхід від реформаторської діяльності.

Особливості зовнішньополітичної позиції країн Латинської Америки напередодні і під час Другої світової війни. Політика нейтралітету-"Загальна декларація про нейтралітет американських республік" і "Панамська декларація" 1939 р. "Гаванська декларація" 1940 р. Вступ у другу світову війну на боці антигітлерівської коаліції грудень 1941 – 1945 р. (Аргентина та Чилі). Встановлення дипломатичних стосунків з СРСР.

Чилі. Діяльність уряду Бальмаседи. Утворення демократичної партії. Антиурядові виступи. Падіння президенту Бальмаседи. Посилення впливу олігархічних кіл на внутрішню політику країни. Військовий переворот 1924 р. Повернення на президентську посаду А. Алессандріді. Конституція Чилі 1925 р. Встановлення особистої диктатури Карлоса Ібаньєса. Придушення демократичних свобод. Революційна криза в Чилі 1931 – 1932 рр. Формування тимчасового уряду на чолі з Х.Е. Монтеро. Повстання військових моряків в 1931 р. Скинення уряду Монтеро і проголошення Чилі соціалістичною республікою. Створення Тимчасової урядової хунти. Програма нового уряду. Військовий заколот 1932 р. Встановлення диктатури К. Давіли. Стабілізація ситуації з приходом до влади Артуро Алессандри Пальма в 1932 р. Прихід до влади Демократичного альянсу. Народний фронт в Чилі (1938-1941 рр.).

Куба. Встановлення авторитарної диктатури Херердо Мачало-і-Моралеса. Революція 1933-1934 рр. на Кубі. Створення Тимчасового революційного уряду на чолі з Рамоном Грау Сан-Мартіном. Відновлення демократичних свобод. Військовий переворот (1934). Встановлення диктатури Батисти. Зближення Батисти з демократичними силами. Прийняття нової Конституції Куби в 1940 р. Революційна партія кубинського народу.

Міжнародні відносини в 1930-1939рр. Виникнення вогнищ війни на Далекому Сході. Основні етапи розвалу Версальської системи в Європі. Спроби створення системи колективної безпеки в Європі: реальні результати, наслідки. Женевська конференція по роззброєнню. Радянсько-французький та радянсько-чехословацький договори 1935 р. Агресивні дії Італії та Німеччини в 1936-1939 рр. Створення союзу між Німеччиною, Італією та Японією. Політика "невтручання" і "замирення агресора провідних демократичних західних держав та її історичні наслідки. Аншлюс Австрії (1938). Мюнхенська угода (1938). Анексія Чехословаччини (1939). Загострення польського питання. Радянсько-англо-французькі переговори весна-літо 1939 р. Радянсько-німецький пакт про ненапад. Історичні наслідки радянсько-німецького зближення.

Друга світова війна. Походження Другої світової війни, її причини, характер та періодизація. Основні напрями історіографії проблеми. Напад Німеччини на Польщу. "Білий план". Оголошення Великобританією та Францією війни Німеччині, перетворення війни на світову. Поразка Польщі. "Дивна війна" на західному фронті, початок бойових дій на Атлантиці. Вступ радянських військ в Західну Україну та Західну Білорусію і включення їх до складу СРСР. Радянсько-німецький договір про дружбу 1939 р., радянсько-німецька економічна угода 1940 р. та їх вплив на перебіг війни.

Радянсько-фінська війна 1939-1940- рр., реакція на неї провідних держав світу. Укладення радянсько-фінського мирного договору.

Приєднання до складу СРСР Бессарабії та Північної Буковини. Приєднання до СРСР держав Балтії.

Розробка Німеччиною планів агресивної війни на Заході. Напад гітлерівської Німеччини на Данію і Норвегію. "Копенгагенізація". Дії німецьких збройних сил проти

норвезьких та британських військ, загарбання Норвегії. Остаточне затвердження плану військових дій Німеччини проти Франції.

"Жовтий план", "Розріз серпом". Напад Німеччини на Францію, захоплення Бельгії, Голландії та Люксембургу. Дюнкерк. Наступ німецьких військ вглиб Франції. Вступ Італії у війну. Утворення "Вільної Франції" на чолі з генералом Ш. де Голлем. Капітуляція Франції, умови Комп'єнської угоди. Утворення уряду А. Петена у Франції. "Режим Віші". Історичні наслідки мюнхенської політики західних демократій та її краху.

У. Черчилль на чолі уряду Великобританії. Початок "Битви за Англію", її етапи, складові та наслідки. Остаточне визначення Німеччиною напрямку подальшої агресії і початок підготовки до нападу на СРСР. План "Барбаросса".

Ініціатива Німеччини щодо створення Берлінського пакту, приєднання до нього Угорщини, Болгарії та Румунії. Напад Італії на Грецію, греко-італійська війна. Допомога Греції з боку Великобританії, поразка італійських військ. Зміна уряду в Югославії і підписання радянсько-югославського пакту. Напад Німеччини на Югославію і Грецію та його наслідки для подальшого ходу світової війни.

Безпосередня підготовка Німеччини до нападу на СРСР. Укладення радянсько-японського договору про ненапад. "Місія Гесса" та її провал.

Напад фашистської Німеччини на СРСР, початок Великої Вітчизняної війни радянського народу. Бойові дії Німеччини проти СРСР в червні – листопаді 1941 р. Розгром німецько-фашистських військ під Москвою і крах гітлерівського плану "блискавичної війни" проти СРСР.

Напад Японії на Перл-Харбор, вступ США у Другу світову війну. Початок війни на Тихому океані. Японська агресія в Південній Азії.

Німецький наступ на Сході в 1942 р. Сталінградська битва та її особливе значення для подальшого розвитку Другої світової війни.

Бойові дії на Тихому океані. Вирішальна перемого військово-морських сил США над японським флотом біля атолу Мідей. Зміна співвідношення сил в азіатсько-тихоокеанському регіоні на користь США. Бойові дії в Північній Африці, поразка німецько-італійських військ. Висадка англо-американських військ на Сицилії і Півдні Італії.

Перемога радянських військ на Орловсько-Курській дузі. Початок розвалу фашистського блоку. Крах італійського фашизму. Капітуляція Італії. Воєнні дії в Італії.

Перемоги радянських військ в 1944 р. та їх міжнародне значення. Відкриття другого фронту в Європі. Бойові дії у Франції.

Загострення внутрішньополітичного становища в Німеччині. Змова проти А. Гітлера та її провал. Розпад фашистського блоку. Спроби представників вищого керівництва Німеччини налагодити таємні контакти з урядами США та Великобританії з метою укладення сепаратного миру на Західному фронті.

Визволення Франції. Радянсько-французький договір 1944 р. Наступ англо-американських військ у Бельгії і Голландії. Контрнаступ німецьких військ в Арденнах. Визвольна боротьба у Східній та Південно-Східній Європі на заключному етапі війни.

Бойові дії на заключному етапі війни в Європі. Берлінська операція. Просування військ західних союзників по Німеччині. Зустріч на Ельбі американських і радянських військ. Взяття Берліну радянськими військами. Беззастережна капітуляція фашистської Німеччини.

Азіатсько-тихоокеанський театр військових дій на заключному етапі війни. Національно-визвольний рух у Східній та Південно-Східній Азії: хід воєнних операцій. Застосування США ядерної зброї проти Японії. Вступ СРСР у війну з Японією, розгром японської Квантунської армії. Беззастережна капітуляція Японії. Закінчення Другої світової війни.

Всесвітньо-історичне значення перемоги над нацизмом, фашизмом і японським мілітаризмом у Другій світовій війні.

Дипломатичні відносини під час Другої світової війни. Позиція США на початку війни. Проголошення нейтралітету. Принцип "ке енд керрі". США як "невоюючий союзник"

Великобританії в 1939-1941 рр. Угода "Есмінці в обмін на бази". Запровадження ленд-лізу. Небажання США вступати у війну в 1939-1941 рр.

Англо-радянські відносини в другій половині 1941 р. Початок створення антигітлерівської коаліції.

Напад Японії на Перл-Харбор, вступ США у війну. Розвиток та зміцнення союзницьких відносин між Великобританією, СРСР та США. Атлантична хартія. Проблема другого фронту.

Подальше зміцнення антигітлерівської коаліції. Московська конференція міністрів закордонних справ. Тегеранська конференція.

Відкриття другого фронту в Європі. Конференція в Бретон-Вудсі.

Розпад фашистського блоку. Визволення Франції. Радянсько-французький договір 1944 р. Кримська (Ялтинська) конференція. Берлінська (Потсдамська) конференція.

Країни Європи в період Другої світової війни. Економічне і соціально-політичне становище Великобританії, США, Італії та Німеччини в 1942-1944 рр. Успішний розвиток американської та британської економіки. "Тотальна війна" з боку Німеччини.

Німецький окупаційний режим в Європі, його структура і характерні риси. Феномен колабораціонізму. "Новий порядок". Голокост. Політика етноциду щодо слов'янських народів. Зародження Руху Опору, особливості керівництва ним та його діяльності в 1939-1941 рр.

Зростання сил та активізація дій Руху Опору в Європі 1942-1943 рр. Збройна боротьба з окупантами, її регіональні особливості.

Рух Опору на вищому етапі розвитку: національні збройні повстання.

Тенденції циклічного розвитку індустріального суспільства у XX-на початку XXI ст. Економічні, соціальні та політичні еволюції в промислово розвинутих країнах Європи та Америки 1945-2000 рр. Характеристика основних повоєнних циклів: др. пол. 1940-х- 50-ті рр. - новий етап НТР, складання розгалуженої системи державного регулювання в країнах Західної Європи та Америки, народно-демократичні революції в країнах Центральної та Південно-Східної Європи, становлення соціалістичної системи на чолі з СРСР; початок розпаду колоніальної системи; розв'язання „холодної війни" між СРСР та США та очолюваними ними блоками і реформування на цій основі „двополюсного світу": кін. 1950-середина 70-х рр.; на основі розвитку НТР та неокейнсіанської моделі державного регулювання динамічний розвиток капіталістичних країн, завершення формування в них індустріального суспільства масового споживання з розвинутою соціальною сферою так званого суспільства загального благоденства; розгортання процесів інтеграції та інтернаціоналізації господарського життя, утворення ТНК, завершення розпаду колоніальної системи, складання світової системи соціалізму, продовження „холодної війни", локальні війни та конфлікти, поступова тенденція до розрядки міжнародної напруженості.

Середина 1970 – кінець 1980-х рр. – період глибоких структурних криз світового капіталістичного господарства, перехід до неоконсервативної моделі економічної політики (монетаризм). В умовах нового етапу НТР перехід від індустріального до постіндустріального суспільства; загострення кризових явищ в країнах Центральної та Південно-Східної Європи, розпад світової соціалістичної системи, розпад СРСР, завершення в основному „холодної війни".

1990-ті рр. – подальший розвиток НТР, формування інформаційного суспільства, поєднання засад ринкової економіки з державним регулюванням, посилення тенденцій лібералізації та транснаціоналізації світового господарства, глобалізація світового розвитку. Рецесійні процеси в економічному житті країн Заходу. Політичні, економічні та соціальні трансформації посткомуністичного суспільства в країнах Центральної та Південно-Східної Європи.

Рецидиви „холодної війни", що супроводжуються загостренням національних та міжконфесійних конфліктів, наростанням глобальних проблем.

США (1945-2010 рр.). Утвердження США як провідної країни сучасного світу у повоєнні роки. План Маршала. Доктрина Трумена. Закон Тафта-Хартлі. Посилення внутрішньополітичної реакції. Маккартизм. Політичний, економічний та соціальний курс Д.

Ейзенхауера. Війна в Кореї. Масовий негритянський рух. Перемога демократів на президентських виборах 1960 р. „Нові рубежі" Дж. Кеннеді. Карибська криза. „Велике суспільство" Джонсона та його підсумки. В'єтнамська війна. Виборча кампанія 1968 р., прихід до влади республіканців. Внутрішня та зовнішня політика адміністрації Р. Ніксона. Гуамська доктрина 1969 р. ОСО - 1. „Уотергейтська криза" 1972 р. Вимушена відставка Р. Ніксона 1974 р. Президентство Дж. Форда. Економічна криза 1974-1975 рр. Президентство Дж. Картера 1976-1980 рр. ОСО - 2. Перемога республіканців на виборах 1980 р. Перехід до монетаристських засобів регулювання економіки. Рейганоміка. Програма СОІ. „Зоряні війни". Перемога Дж. Буша-старшого на президентських виборах 1983 р. Операція „Буря в пустелі" 1991 р. Перемога Б. Клінтона на президентських виборах 1992 р. „Центристський курс" Клінтона та реалізація плану „економічного відродження" США. „Миротворча" місія Б. Клінтона (Балкани, Югославія). Дейтонські мирні угоди 1995 р. Президентські вибори 2000 р. Прихід до влади Дж. Буша-молодшого. Трагічні події 11 вересня 2001 р. та їх наслідки.

Американо-українські відносини на сучасному етапі.

Велика Британія (1945 - 2010 рр.). Підсумки Другої світової війни для Великої Британії. Третій і четвертий лейбористські уряди (1945-1951 рр.). К. Еттлі. Програма „демократичного соціалізму". Зовнішня та колоніальна політика К. Еттлі. Повернення до влади консерваторів (1951-1964 рр.). „Тринадцять втрачених років". (прем'єрство В. Черчілля - А. Ідена - Г. Макміллана - А.Д. Х'юма). Суецька криза 1956 р. Демонтаж британської колоніальної імперії. П'ятий і шостий лейбористський уряди Г. Вільсона (1964-1970), його програма „соціального контракту" та „політика прибутків". Наростання страйкового руху в країні в другій половині 1960-х років. Лейбористський законопроект „Замість розбрату". Консервативний кабінет Е. Хіта (1970-1974 рр.). Закон „Про виробничі відносини" 1970 р. Вступ Англії до ЄЕС 1973 р. Наростання страйкової боротьби. Лейбористський уряд Т. Вільсона - Дж. Каллагена (1974-1979 рр.). Політика „соціального контракту", посилення страйкової боротьби. Парламентські вибори 1979 р. та прихід до влади консервативного уряду М. Тетчер. Неоконсервативна „революція" М. Тетчер. Наступ на тред-юніони. Зовнішня політика кабінету М. Тетчер. Відставка М. Тетчер 1990 р. Уряд Дж. Мейджора (1990-1997 рр.). Повернення до традиційного консерватизму. Еволюція лейбористської партії 1980-1090-х рр. та її перемога на виборах 1997 р. „Третій шлях" Т. Блера. Зовнішня політика Великої Британії 1990-х рр.

Німеччина (1945-2010 рр.). Політика організаційної влади в західних зонах окупації в 1945-1949 рр. План Маргентау. Грошова реформа. „Берлінська криза" 1948-1949 рр. Розкол Німеччини. Причини та наслідки. Створення ФРН та НДР 1949 р. Формування партійно-політичної системи в західній окупаційній зоні. Аленська програма. „Економічне диво" 1950-х років та доктрина соціального ринкового господарства Л. Ерхарда. Уряди „великої коаліції" та „малої коаліції". Зовнішня політика ФРН від доктрини Хальштейна (1955 р.) до нової східної політики В. Бранта (1972 р.). Прихід до влади уряду Г. Коля - Г-Д. Геншера (1983 р.). „Політика нової коаліції". Об'єднання Німеччини: передумови, хід об'єднавчих процесів (1989 р.).

"10 пунктів" Г. Коля. Політичні, економічні, соціальні та психологічні проблеми єдиної Німеччини. Вибори 1998 р. та перемога Г.Шредера. „Рожево-зелена коаліція". Зовнішня політика ФРН у 1990-х рр.

Франція (1945-2010 рр.). Політичне, соціальне та економічне відродження Франції в період тимчасового режиму (1944-1947 рр.). Вибори до Установчих зборів. Встановлення Четвертої республіки, Конституція 1946 р. Загострення політичної боротьби. Розпад французької колоніальної імперії. Війна в Індокитаї (1945-1954 рр.). Війна в Африці. Роль Франції у формуванні військово-блокової системи в Європі. Соціальний та економічний розвиток країни в роки Четвертої республіки. Причини кризи та падіння Четвертої республіки.

Проголошення П'ятої республіки, її конституція. Політична та соціальна сутність голлізму. Кінець французької колоніальної імперії. Зовнішня політика Франції після Евіанських угод. Економічний та соціальний розвиток країни 1958-1968 рр. Наростання

опозиції уряду, політична криза. Події травня-червня 1968 р., відставка Шарля де Голля. Вибори 1968 р. Уряд Ж. Помпіду. Економічна та соціальна криза середини 1970-х рр. Вибори 1974 р. Уряд Жискар д'Естена. Вибори 1981 р. Президентство Ф. Міттерана. уряд лівих сил. Вибори 1986 р. Перемога правих сил. Ж. Ширак. Вибори 1988 р. Повернення до влади соціалістів на чолі з Ф. Міттераном. Феномен співіснування президентів та урядів різної партійної належності у 1980–90-х рр. Президентські вибори 1995 р. та парламентські вибори 1997 р. Особливості внутрішньої та зовнішньої політики Ж. Ширака. Президентські вибори 2002 р.

Італія (1945-2000 рр.). Підсумки італійського руху опору. Перебування при владі антифашистської коаліції. Перемога республіки. Конституція 1947 р. Розрив антифашистської єдності. Однопартійний уряд А.Де Гаспері. Мирний договір з Італією. Установлення ХДП як найбільш впливової політичної партії. Аграрна реформа 1950 р. Зовнішня політика ХДП кінця 1940-початку 1950 рр. Вступ партії до НАТО. ХДП після Де Гаспері. Італійське „економічне диво" та його соціальні аспекти. Італія і Спільний ринок. Політичне життя Італії в 1960 рр. Лівоцентристські уряди при владі. Підйом масового руху, криза лівого центризму наприкінці 1960-х рр. „Спекотна осінь" 1968 р. Поляризація політичних сил, активізація політичного екстремізму. Дострокові парламентські вибори 1972 р. „Правоцентристський уряд" Дж. Андреотті. ІКП у 1970-х рр., курс на „історичний компроміс". Парламентські вибори 1976 р. Політика „раціональної солідарності" (1976-1979 рр.). Загострення проблеми екстремізму в італійському суспільстві. Вбивство А. Морро (1978). Парламентські вибори 1979 р., уряд Ф. Кассіги. Ідейна еволюція ІСП та ІКП. Неоконсерватизм. Урядова п'ятипартійна коаліція при владі. Кабінет Б. Крансі. Повернення до влади ХДП. Кабінет Дж. Андреотті. Криза італійської партійно-політичної системи на початку 1990-х рр.

Перемога правоцентристської коаліції на виборах 1984 р. Уряд С. Берлусконі. Прихід до вади лівоцентристської коаліції 1994 р. Парламентські вибори 2001 р. і повернення до влади лівоцентристської коаліції „Союз за свободу" С. Берлусконі.

Країни Центральної та Південно-Східної Європи (1945-2010 рр.). Встановлення радянського домінування. „Радянізація" східноєвропейських країн: основні фактори й напрямки. Перемога сталінської стратегії та утворення тоталітарних режимів. Утворення системи світового соціалізму. Побудова „підвалин соціалізму" та виникнення кризових явищ (1950-ті рр.). Будівництво соціалізму й соціально-політичні кризи 1960-х рр. „Доктрина Брежнєва" (обмеженого державного суверенітету). Поглиблення кризи авторитарно-тоталітарної системи в 1970-80-х рр. Демократичні „оксамитові революції" та повалення комуністичних режимів. Політична й економічна трансформація посткомуністичного суспільства, та основні тенденції сучасного розвитку.

Польща. Утворення коаліційного тимчасового уряду національної єдності. Парламентські вибори 1947 р. та перемога Демократичного блоку. Створення ПОРП та президентство Б.Берута. Встановлення комуністичного режиму. Діяльність УПА та акція „Вісла", її наслідки. Побудова основ соціалізму в Польщі за радянським зразком. Конституція ПНР 1952 р. Ліквідація інституту президентства, створення Державної Ради. Криза другої половини 1950-х рр. Антиурядові заворушення у Польщі в 1956 р. та її наслідки. Поступки уряду В. Гомулко.

Криза 1970-х рр. Масові виступи робітників промислових центрів країни та їх жорстоке придушення. Утворення „Комітету захисту робітників" та „комітету громадської самооборони". Політична криза 1980 р., створення „Солідарності" на чолі з Л. Валенсою та її опозиція режиму ПОРП. Запровадження у Польщі воєнного стану в грудні 1981 р. (ген. В. Ярузельський).

Перетворення 1989 р. та їх наслідки. Демонтаж тоталітарної державної системи. Президентські вибори 1990 р. Перемога Л. Валенси. Економічні реформи Л. Бальцеровича („шокова терапія"). Президентські вибори 1985 р. Лівоцентристський уряд О. Кваснєвського та його економічна і соціальна політика. Конституція 1997 р. Прихід до влади правої коаліції Є. Бузена та їх реформаторська діяльність. Вступ до НАТО (1999 р.). Підготовка до вступу в ЄС.

Чеська та Словацька республіки. Утворення коаліційного уряду Чехословаччини та урядова програма демократичних перетворень. Вибори до Установчих Національних зборів 1946 р., перемога КПЧ, формування коаліційного уряду Л. Готвальда. Комуністичний переворот 1943 р. та проголошення курсу на соціалістичне будівництво. Конституція 1948 р. Відставка Е. Бенеша. Президентство Готвальда.

Особливості економічного й соціального розвитку Чехословаччини 1950 – 60-х рр. Побудова „соціалізму з людським обличчям" та „ринковий соціалізм" О. Дубчека. „Празька весна" 1968 р. Реалізація „доктрини Брежнєва". Правління Г. Гусака. „Оксамитова революція" 1989 р. Програма „Хартії 77". Відставка керівництва КПЧ. Формування коаліційного уряду Національної згоди. Президентство В. Гавела.

Поділ Чехо-Словацької федерації на Чеську і Словацьку республіки (січень 1993 р.) – „оксамитове розлучення". Вступ Чехії до НАТО, підготовка до вступу в ЄС.

Угорщина. Утворення коаліційного уряду Угорського національного фронту незалежності (1944 р.). Скасування монархії і проголошення республіки (лютий 1946 р.). Політична боротьба між правими і лівими партіями. Перемога лівих при підтримці сталінського керівництва СРСР на парламентських виборах 1947 р., утворення Угорської партії трудящих (УПТ) на чолі з М. Ракоші. Проголошення Угорщини Народною Республікою (серпень 1949 р.) і прийняття Конституції. Будівництво соціалізму за радянським зразком.

Політична боротьба 1953 -56 рр. Революція 1956 р. та її придушення країнами-членами ОВД. Режим Я. Кадера. Ліберальні реформи 1966-1970 рр. Демократичні перетворення 1988-1990 рр. Відмови Угорської Соціалістичної робітничої партії (УСРП) від монополії на владу, створення Угорської Соціалістичної партії. Парламентські вибори 1990 р. і перемога Угорського демократичного форуму на чолі з Й. Анталлом. Виведення з країни радянських військ (1991 р.). Прихід до влади лівого уряду соціаліста Д. Хорпа (1994 р.). Курс на відбудову ринкової економіки та становлення громадянського демократичного суспільства. Президентські вибори 2000 р., перемога Й. Муола. Входження Угорщини до НАТО (1999 р.). Підготовка до вступу в ЄС.

Румунія. Падіння диктатури Й. Антонеску (серпень 1944 р.). Прихід до влади лівого Націонал-демократичного фронту (березень 1945 р.). Заборона правих партій та проголошення Румунії республікою (1947 р.). Перехід влади до Румунської робітничої партії на чолі з Г. Георгіу-Деж та курс на побудову соціалізму. Прийняття Конституції Румунської Народної Республіки (1952 р.). Ствердження командно-адміністративних методів керівництва. Тоталітарна система Н. Чаушеску, запровадження режиму особистої влади. Засудження Чаушеску радянської інтервенції в Чехословаччині та підтримка країнами Заходу „самостійного політичного курсу" Румунії шляхом її кредитування. Впровадження Чаушеску жорсткої внутрішньої політики „затягування пасків", діяльність „секурітате".

Розстріл демонстрації (грудень 1989 р.) та запровадження надзвичайного стану в країні. Наростання революційного руху, розстріл Чаушеску. Прихід до влади Фронту національного порятунку. Президентські вибори 1996 р. Перемога лідера Румунської демократичної конвенції Е. Константинеску. Гальмування економічного реформування та переобрання І. Ілієску (2000 р.).

Болгарія. Вересневе повстання 1944 р., прихід до влади Вітчизняного фронту. Референдум (вересень 1946 р.)-ліквідація монархії та проголошення Народної Республіки Болгарії (НРБ). Прийняття нової Конституції та проголошення будівництва основ соціалізму за радянським зразком (1947 р.). Прихід до влади Т. Живкова (1945 р.) та курс на прискорене будівництво соціалізму. Прийняття нової Конституції НРБ та нової програми БКП (1971 р.), що проголосили план побудови „розвинутого соціалістичного суспільства". Встановлення монополії БКП та плану Живкова. Наростання кризових явищ в болгарському суспільстві протягом 1970-х рр. Вимушена відставка Т. Живкова. Трансформація БКП в Болгарську Соціалістичну партію (БСП) (1980 р.). Активізація опозиції в країні, створення Союзу демократичних сил (1989 р.) на чолі з Ж. Желєвим. Прийняття нової демократичної конституції (липень 1991 р.). Початок ринкових перетворень. Перемога соціаліста Г. Гарванова на президентських виборах 2000 р. Підготовка країни до вступу у ЄС та НАТО.

Югославія. Нові південнослов'янські держави. Утворення Народно-визвольної армії Югославії (НВА) (1942 р.) та тимчасового уряду на чолі з Й.Б. Тіто.

Ліквідація монархії, проголошення Федеративної Народної Республіки Югославії (ФНРЮ) (1945 р.). Конституція 1946 р. та узаконення однопартійного тоталітарного комуністичного режиму. Радянсько-югославський конфлікт 1940 – 50-х рр., запровадження „самоврядного соціалізму". Розрив дипломатичних відносин між ФРНЮ (1949 р.), СРСР та іншими країнами соціалістичної співдружності. Реалізація Й.Б. Тіто моделі „самоврядного соціалізму".

Реформування Комуністичної партії у Союз комуністів Югославії, зміна назви країни – Соціалістична Федеративна Республіка Югославія (СФРЮ).

Лібералізація економічних відносин (1960-70-ті рр.). Прийняття нової Конституції 1974 р., запровадження інституту президентства.

Загострення міжнаціональних суперечностей у 1980-х рр. Розпад СФРЮ (червень 1991 р.). Створення Союзної Республіки Югославії (квітень 1992 р.) на чолі з С. Мілошевичем.

Загострення міжнаціональних суперечностей. Бомбардування Югославії військами НАТО (1999 р.). Перемога на президентських виборах 2000 р. лідера демократичних сил В. Коштуниці. Арешт екс-президента С. Милошевича (квітень 2001 р.) та притягнення його до Гаазького міжнародного трибуналу.

Латинська Америка (1945-2010 р.). Процес одержавлення власності, націоналізація та її наслідки. „Імпортозамінна індустрія". Збереження латифундизму в сільському господарстві. Посилення демократичних та лівих тенденцій (1940-50 рр.). Заснування Організації Американських держав (ОАД) (1948 р.). Посилення впливу США в Латиноамериканському регіоні. Активізація та наступ правих сил (кін. 1940-х-сер. 50-х рр.). Активізація лівих та реформістських сил в регіоні (кін. 1950-х-поч. 60-х рр.). Кубинська революція (1959 р.) та лівий радикалізм. Криза залежного шляху розвитку капіталізму. Програма США „Союз в ім'я прогресу" (1961 р.), її реалізація та наслідки. Політика „економічного націоналізму".

Боротьба за демократичні економічні та соціальні перетворення кінець 1960-х - перша пол. 70-х рр. „Неоліберальний" варіант модернізації суспільства, зрушення в соціальній структурі суспільства. Політика воєнно-диктаторських режимів Бразилії, Аргентини, Чилі. Політика модернізації в Мексиці.

Демократичні зрушення в Латинській Америці у 1980-х рр.

1990 рр. – друга хвиля реалізації неоліберального варіанту модернізації, орієнтація на вільну ринкову економіку та скорочення державного регулювання. Створення експортно-орієнтованої моделі економіки.

Загострення соціальних проблем, нерівномірність розвитку, нарощування соціально-політичної нестабільності, необхідність корегування політики модернізації.

Основні тенденції розвитку країн регіону наприкінці XX ст.; процес загальної демократизації, відносне покращення фінансової ситуації, інвестування економіки, збереження зовнішньої заборгованості, провідні позиції ТНК. Необхідність корегування неоліберальної політики в напрямку її соціальної спрямованості.

Країни Латинської Америки на міжнародній арені. Зростання зовнішньополітичної активності, підтримка процесу деколонізації, участь в Русі неприєднання, посилення інтеграційних процесів. ОАД, ЛАІ, ЛАЕС, Андська група, субрегіональні зони вільної торгівлі, НЕРКОСУР, ЦАОР, іберо-американське співтовариство.

Куба. Передумови, хід, наслідки кубинської революції 1959 р. Основні етапи революції. Економічна блокада Куби з боку США (1960 р.). Процес радикалізації революції. Кубинська криза (жовтень 1962 р.). Ведення та шляхи вирішення. Об'єднання лівих революційних сил країни в Комуністичну партію Куби (КПК) на чолі з Ф. Кастро. Посилення авторитарно-бюрократичних тенденцій в партії та країні. Режим революційної диктатури. Економічне та соціальне реформування на Кубі в 1960-х рр. Зовнішньоекономічний курс Куби: особливі стосунки з СРСР, участь в регіональних інтеграційних організаціях. Специфіка економічного, політичного та соціального розвитку Куби в 1970-х рр., наростання

та загострення внутрішніх і зовнішніх проблем. Процес „виправлення помилок” (друга половина 1980-х рр.). Вплив краху режимів в СРСР, Центральній та Південно-Східній Європі на становище Куби. Посилення економічної блокади США по відношенню до Куби. Закон Хелма-Бертона (1996 р.). Активізація кубинської контрреволюційної еміграції в США. Новий курс Ф. Кастро „Соціалізм або смерть”, перехід до надзвичайного періоду в мирний час (1990 р.). Лібералізація кубинської економіки 1993 – 1995 рр. та її наслідки. Активізація дипломатичних відносин Куби з країнами регіону та Європи в другій половині 1990-х рр. Політичний феномен Ф. Кастро.

Бразилія. Динамічність економічного й соціального розвитку в повоєнний період. „Імпортозамінна індустріалізація” 1940-1950-х рр. Особливості політичного розвитку країни 1940-1950-х рр. Національний рух популістського характеру. Період „нової держави Ж. Вергаса” (1937-1945 рр.). Трудове законодавство. Заснування Траболістської (робітничої) партії (березень 1945 р.). Перемога на президентських виборах (грудень 1945 р.) представника поміркованої буржуазної соціал-демократичної партії Е.Г. Дутра (1945-1951 рр.). Прийняття нової Конституції (1946 р.). Проамериканський курс уряду Дутри, повернення до влади трабольїстів на чолі з Ж. Варгасом (1951-1954 рр.).

Особливості економічного, соціального й політичного розвитку Бразилії 1950 – 1960 рр. Уряд Ж. Кубичена (1956-1961 рр.). Будівництво нової столиці – Бразиліа. Націоналістичний рух та роль в ньому Трабольїстської партії. Спроба воєнного перевороту 1961 р. та його наслідки. Президентство Ж. Гуларта. Воєнний переворот 1 квітня 1964 р. та його наслідки. „Доктрина національної безпеки”. Президентство К. Бранно (1964-1967). Конституція 1967 р., удосконалення воєнно-диктаторського режиму. Розрив дипломатичних відносин з Кубою (1964 р.). Президентство Т. Медини (1969-1974 рр.), неоконсервативний варіант капіталістичної модернізації („бразильська модель”) та вплив на неї економічної кризи 1974-1977 рр. Уряд генерала Е. Галізела (1974-1979 рр.) та лібералізація режиму. Зміна зовнішньополітичних орієнтирів. Уряд генерала Ж. Б. Фігереду (1979-1985 рр.), перехід до багатопартійності (Партія Трудящих, Партія Бразильська демократична дія, компартія Бразилії). Наростання народного руху. Президентські вибори 1985 р., перемога демократичної опозиції. Падіння воєнного режиму. Уряд Ж. Сариля (1985-1990 рр.), перехід до конституційного режиму. Особливості економічного та соціального розвитку країни. Президентство Ж. Коллора (1990-1992 рр.). Президентство І. Франку (1992-1995 рр.). Курс на модернізацію економіки. Здіснення космічної програми. Курс на участь в регіональних інтеграційних утвореннях. Президентство Ф.Е. Кардозо (1994-2003 рр.). Поєднання курсу лібералізації економіки та регулюючої ролі держави. Посилення позиції країни на міжнародній арені.

Аргентина. Особливості економічного. Соціального й політичного розвитку Аргентини 1940-50 –х рр. Прискорення процесу створення “імпортозамінної індустрії”.

Військовий переворот таємної „Групи об’єднаних офіцерів” Х.Д. Перона (1946-55 рр.). Концепція „хустисиалізму”. Лібералізація режиму Перона. Прийняття нової конституції (1949 р.). Вересневий військовий переворот 1955 р. Режим генерала Е. Арамбура (1955-58 рр.). Прихід до влади конституційного уряду радикалів (1958 р.). Президентські вибори 1958 р. Перемога радикального громадського союзу „непримиренних”. Президентство Фрондіси (1958-62 рр.). Економічний курс Р. Фріхеріо. Військовий переворот 1962 р. Всезагальні вибори 1963 р. Уряд „народних” радикалів А. Ильіа (1963-66 р.). Військовий переворот 1966 р. Встановлення військової диктатури генерала Х.К. Онганіа (1966-70 рр.), його внутрішньо та зовнішньополітичний курс (посилене втручання держави в економіку; доктрина „ідеологічних кордонів”). Військовий переворот 1971 р. Президентство Лануси (1971-1973). Доктрина „ідеологічного плюралізму”. Перемога на всезагальних виборах 1973 р. Хустисиалістського фронту визволення (ХФВ). Уряд Е. Кампори-Д. Перона. Наростання соціальної напруженості. Військовий переворот 1976 р. Неоконсервативний курс М. де Оса (1976-1981). Утворення Багатопартійного союзу. Поразка хунтистського президента у війні за Фолклендські острови (1982). Всезагальні вибори 1983 р. та перемога радикалів на чолі з Р. Альфонсина (1983-89 рр.). Президентство К. Менема. „Гуманний капіталізм”. Конституційне реформування (1994 р.). Політика „шокової терапії” та її наслідки.

Мексика. Уряди М. Алемана (1946-52 рр.) та Р. Кортінеса (1952-58 рр.). Сутність мексиканського реформізму. Уряди Л. Матеоса (1958-64 рр.) та Д. Ордасе (1964-70 рр.). Проведення аграрної реформи. Демографічний вибух. Динамічний розвиток економіки, активна інвестиційна політика. Соціальна політика. Конфедерація трудящих Мексики (КТМ). Зовнішньополітичний курс Мексики 1960-х рр. Президентство Л. Егеверріа (1970-76 рр.). Закон про сприяння національного виробництва та регламентація іноземного капіталу (1973). Зміни в зовнішньополітичній орієнтації Мексики. Уряд Х.Л. Портільо (1976-1982 рр.). Гасла революційного націоналізму та соціал-демократії. Експлуатація нових нафтових родовищ. Неоконсервативний курс уряду Мадрида. Політична реформа 1986 р. президентство К.С. де Горталі. Пакт стабілізації розвитку економіки та сільського господарства (1988 р.). Реформування конституції країни (1992 р.). Аграрна реформа (1992 р.). Активізація зовнішньополітичної інтеграції на США та інтеграційних процесів в Латинській Америці.

Чилі. Президентські вибори 1946 р. Перемога радикалу від Демократичного альянсу Л. Гонсалеса (1946-52 рр.). Кабінет „націоналістів концетристів" без комуністів. „Ера промислової революції". Президентські вибори 1952 р. Перемога К. Ібальєса (1952-58 рр.). Націонал-реформістська політика уряду. Активізація робітничого та народного рухів. Створення Фронту народної дії (ФНД) 1956 р. Уряд Х. Алессандри (1958-64 рр.). Християнсько-демократичний уряд Е. Фрея (1964-70 рр.). Аграрна реформа 1967 р. „Чілізація міді" (1966 р.). „Соціальна мобілізація населення". Поляризація політичних сил в ході передвиборної кампанії 1970 р. Утворення блоку Народної єдності. Програма Народної єдності. Вибори 4 вересня 1970 р. Перемога С. Альєнде, уряд Народної єдності. Закон про націоналізацію видобувної промисловості, промислових підприємств, банківської системи, зовнішньої торгівлі, введення робочого контролю (1971 р.). Співробітництво Латиноамериканських республік. Активізація прав опозицій. Антиурядовий військовий заколот 11 вересня 1973 р. Перемога воєнної хунти на чолі з А. Піночетом. Сутність військово-терористичної диктатури Піночета. Модернізація промисловості та сільського господарства. „Трудовий план". Гасла лібералізації та перехід до „авторитарної демократії". Конституція 1980 р. Курс на інституціоналізацію режиму. Активізація лівої опозиції. День національного протесту (травень 1980 р.). Утворення Національного керівництва ради трудящих (НКРТ). Економічні успіхи режиму А. Піночета. Президентські вибори 1989 р. Падіння воєнної хунти Піночета. Перемога представника поміркованого крила християнських демократів П. Ельвіна (1990 – 1994 рр.). Демократизація, ліквідація пережитків диктатури. Уряд Е. Фрея. Вихід з міжнародної ізоляції. Підтримка інтеграційних процесів в Латинські Америці.

Канада (1945 – 2010 рр.). Підсумки Другої світової війни для Канади, внутрішня та зовнішня політика ліберальної партії. Запровадження канадського громадянства (1947 р.). Приєднання острову Ньюфаундленд (1949 р.). Вступ до НАТО (1949 р.).

Внутрішньо та зовнішньополітичні орієнтири Канади в 1950-60-х рр. Політичне та військове співробітництво з США.

Соціальні реформи і зовнішня політика консервативного уряду Дж. Діфенбейкера. Створення Об'єднаного командування протиповітряної оборони Північноамериканського континенту (НОРАД) (1958 р.).

Повернення лібералів до влади в країні (1963 р.). Загострення франко-канадської етнічної проблеми.

Канада у 1970-80-х рр. Ліберальний уряд П-Е. Трюдо, курс на створення „справедливого суспільства". Введення війська до Квебеку (1970 р.). Посилення самостійності зовнішньополітичного курсу, зміцнення стосунків з європейськими країнами.

Консервативний уряд Дж. Кларка (1979-1980 рр.). прийняття нової конституції (1982 р.).

Канада у 1980-90-х рр. Перемога консерваторів на парламентських виборах 1984 р. Внутрішня та зовнішня політика уряду Б. Малруні. Загострення Квебекської проблеми. Спроба зміцнити Канадську федерацію (угода Міч Лейк 1987 р.).

Вибори 1993 р. Ліберальний уряд Ж. Кретьєна. Програма дій у сфері економічної та соціальної політики (1998 р.).

Канадське суспільство на межі століть. Квебекська та індіаноінуїтська проблеми. Українська діаспора в Канаді.

Канада на міжнародній арені 1990-х рр. Договір про вільну торгівлю між США, Мексикою та Канадою 1994 р. Місце Канади у „Великій сімці".

Країни Балтії (1945-2010 рр.). Литва. Радянізація 1944-47 рр., здійснювана бюро ЦК ВКП(б) на чолі з М. Сусловим. Хрущовська відлига та національна політика першого секретаря ЦК КП Литви А. Снечкуса. Політичні орієнтири П. Тришкявичуса.

Утворення „Союдісу" 1981 р. (рух на підтримку перебудови) та політичний курс А. Бразаускаса.

Парламентські вибори 1990 р. та прийняття Декларації незалежності. Запровадження економічної блокади Литви з боку московського керівництва (весна 1990 р.).

Поляризація політичних сил в литовському суспільстві. Провал спроби прорадянського військового перевороту (січень 1991 р.). Проведення референдуму щодо незалежності Литви (лютий 1991 р.). Ліберальний курс Г. Вагнорюса, проблеми його реалізації. Нова конституція Литви (жовтень 1992 р.) та Парламентські вибори 1992 р. Перемога Демократичної партії праці (ДПП) А. Бразаускаса.

Президентські вибори 1997 р. та перемога В. Адамкуса. Курс на завершення економічних реформ та інтеграцію до ЄС та НАТО.

Латвія. Радянізація республіки по завершенню Другої світової війни. Перебудовчі процеси в СРСР та консолідація латвійського суспільства. Створення Народного Фронту Латвії (НФЛ-1988 р.). Парламентські вибори 1990 р. та проголошення декларації „Про відновлення незалежності Латвійської Республіки". Економічна та політична програма уряду І. Годманіса. Протидія антиурядових прорадянських політичних сил. (Інтерфронт, Компартія Латвії та ін.) та організація ними антиурядових заколотів 1990-91 рр. Проголошення Латвії незалежною демократичною республікою (серпень 1991 р.).

Процес переходу до ринкової економіки, запровадження національної валюти (1992 – 93 рр.). Проблеми на шляху економічного та соціального реформування. Роль західних інвестицій в процесі економічного реформування. Вибори 1994 р. Перемога націонал-радикальної партії. Коаліційний уряд Г. Краетса. Закон про державну мову (1999 р.) та конфлікт з російськомовним населенням Латвії та Росією. Введення економічних санкцій Росії щодо Латвії.

Президентські вибори 1999 р. Перемога Вайри Віке-Фрайберга. Курс на західноєвропейську інтеграцію (НАТО, ЄС).

Естонія. Радянізація республіки та протидія націоналістичних формувань („лісови брати"). Наслідки 45-річної радянізації Естонії (винищення приватновласницьких традицій, демографічна проблема).

Перебудовчі процеси в СРСР. Створення Народного фронту Естонії (1988 р.) та його перемога на парламентських виборах 1990 р.

Поляризація сил в естонському суспільстві, спроба прорадянських політичних сил захопити будинок естонського парламенту (травень 1990 р.). Всеестонський референдум (березень 1991 р.) та відновлення державної самостійності й незалежності Естонії. Реформаторська діяльність уряду Т. Вяхі. Прийняття Конституції Естонії (червень 1992 р.). економічне та соціальне реформування країни урядами М. Лаара та М. Сийманна (приватизація, структурна перебудова, залучення іноземних інвестицій). Процес інтеграції в ЄС та НАТО.

Країни Північної Європи. (Данія, Норвегія, Швеція, Фінляндія) 1945-2010 рр. Повоєнне політичне полівіння та прихід до влади лівоцентристських сил на чолі з соціал-демократами. Приєднання Данії, Норвегії, Швеції до плану Маршалла. Вступ Данії та Норвегії до НАТО (1949 р.). Радянсько-фінська угода про дружбу, співробітництво і взаємну допомогу (1948 р.). Його умови та наслідки.

Прискорення економічного розвитку Скандинавських країн в 1950-60-х рр. Пріорітети їх зовнішньої політики.

Економічні труднощі країн Північної Європи в 1970-х рр. Політика підвищення непрямих податків і запровадження високих тарифів на імпорт у Данії. Вступ до Спільного ринку (1973 р.). Закон про охорону праці і гарантії зайнятості у Швеції (1971 р.). Прийняття Нової Конституції (1975 р.). Політика „затягування пасків". Відставка соціал-демократичної партії та прихід до влади коаліції трьох буржуазних партій (1976 р.).

Політика „жорсткої економії" початку 1980-х рр. в країнах Північної Європи.

Економічне пожвавлення середини 1980-х рр. Модель „шведського соціалізму" та її складові. Вступ Швеції та Фінляндії до ЄС (1995 р.).

Іспанія (1945 – 2010 рр.). Економічне та політичне становище країни після закінчення Другої світової війни.

Проголошення Хартії іспанців (липень 1945 р.). Партизанська боротьба іспанських комуністів проти режиму Франко (1945-1948 рр.). Резолюція Генеральної Асамблеї ООН щодо відносин між країнами-членами ООН та Іспанією (грудень 1946 р.). Іспано-американські політичні угоди 1953 р. Вступ Іспанії до ООН (1955 р.).

Економічний та політичний розвиток Іспанії у 1950-70-х рр. Економічне піднесення 1960-х рр. Криза франкізму наприкінці 1960-х-поч. 70-х рр.: соціальний, етнонаціональний та суспільно-психологічний аспекти.

Смерть Ф. Франко (1975 р.), початок політичної трансформації країни. Відновлення монархії (Хуан Карлос-1975 р.). Демократизація суспільного життя, утвердження багатопартійності. Парламентські вибори 1977 р. „Пакт Монклая". Конституція 1978 р.

Політичний і соціальний розвиток Іспанії в 1980-90-х рр. Невдала спроба військового перевороту (1981 р.), зміцнення демократичних засад в країні. Вибори 1982 р., прихід до влади соціалістів (ІСРП) на чолі з Ф. Гонсалесом. Особливості економічної й соціальної політики соціалістів. Зовнішня політика урядів Ф. Гонсалеса. Вступ Іспанії до НАТО (1982 р.) і ЄС (1986 р.).

Зростання впливу правоцентристських політичних сил (др. пол. 1980-х-поч. 90-х рр.), виникнення Народної партії (1989 р.). Проблема автономістських рухів, баський сепаратизм, терористична діяльність ЕТА.

Вибори 1996 р. та перемога Народної партії на чолі з Х.-М. Аснаром. Криза КРП і відставка Ф. Гонсалеса з посади її лідера. Неоконсервативний курс урядів Х.-М. Аснара. Економічне пожвавлення др. пол. 1990-х рр. Посилення поміркованих тенденцій в стратегії й тактиці автономістських політичних сил. Зовнішня політика Іспанії 1990-х рр.

Основні тенденції та особливості інтеграційних процесів у др. пол. ХХ н а початку ХХІ ст. Утворення і функціонування Бреттон-Вудської системи (МВФ, МБРР, ГАТТ). Процес утворення, етапи розвитку, функції в сучасному світі.

Тенденції європейської інтеграції у 1949-50-х рр. (Євровугілля, Євроатом, Євросталь). Галузеві та регіональні інтеграційні системи. Утворення ЄЄС, принципи його діяльності 1960-х рр. Розширення членства в ЄЄС. Вдосконалення механізму діяльності ЄЄС в 1970-х рр. Суперечності між країнами-членами ЄЄС.

Маастрихтські угоди 1991 р. Процес формування єдиної Європи. Амстердамська угода 1997 р. Процес підготовки та впровадження єдиної євровалюти (євро). Перспективи проблеми розширення ЄС. Європарламент: створення, принципи формування, напрями діяльності.

Утворення і принципи діяльності РЕВ. Спроби реформування РЕВу у 1970-80-х рр.

ЛАЕС: процес утворення, принципи діяльності і функціонування регіональних груп (Андська, країн басейну Ла Плати, Карибська група).

ООН – процес створення, структура, напрями діяльності.

Політичні інтеграційні утворення НАТО, ОВД, АНЗЮС (Австралія, Нова Зеландія, США), СЕАТО (Організація договору країн Південно-Східної Азії), СЕНТО (Організація країн Центрального договору): процес заснування, принципи та напрямки діяльності.

Зустрічі керівників групи семи великих індустріально розвинутих країн „Велика сімка".

Основні напрямки НТП на першому етапі НТР (1950-перша пол. 70-х рр.): ЕВМ, атомна енергетика, нові хімічні технології, початок освоєння космосу. Зміни в соціальній

структурі суспільства. Завершення формування зрілого індустріального суспільства, його якісні характеристики. „Держава загального благоденства".

Структурна перебудова економіки та новий етап НТР (1970-ті рр.). Процес перетворення науки в безпосередню продуктивну силу. Винайдення мікропроцесорів та розвиток електронно-інформаційної техніки, біотехнології та генної інженерії, новий етап вдосконалення продуктивних сил.

Початкова фаза становлення постіндустріального, інформаційного суспільства (1970-80-ті рр.): структурні зрушення в економіці, пріоритети сфери послуг, зростання залежності виробництва від застосування новітніх технологій, якості та вартості інформації. Процес радикального прискорення технічного прогресу, глибока трансформація організації виробництва та економічної активності; постійне обновлення та вдосконалення продукції.

Постіндустріальне суспільство на межі XX-XXI ст.: завершення формування основ матеріально-технічної бази сучасного суспільства, комп'ютеризації, комплексної автоматизації, інформаційною світовою технікою, прискорення зростання транснаціонального капіталу, глобалізація економіки. Становлення „інформаційної економіки"-інформація-реальна матеріальна сила та стратегічний фактор конкурентної боротьби між фірмами, країнами, регіонами.

Глобалізаційні світові процеси. Сутність економічної глобалізації та її наслідки. Створення ВТО (1995 р.). Глобальні проблеми сучасності та шляхи їх вирішення: економічна криза та загроза фізичної деградації людини, розповсюдження та вдосконалення зброї масового знищення, демографічна криза, енергетична та сировинна криза, продовольча криза, поглиблення протиріч між „золотим мільярдом" та більшістю населення земної кулі, між цивілізаційні протиріччя, національно етнічні та релігійні конфлікти, криза моральних якостей сучасного суспільства, проблема тероризму.

Міжнародні відносини 1945-2010рр. Політичні підсумки Другої світової війни. Повоєнне врегулювання в Європі. Потсдамська конференція та її рішення (липень-серпень 1945 р.). Паризька мирна конференція (1946 р.). Мирні договори з союзниками нацистської Німеччини в Другій світовій війні. Нюрнбергський процес (1946 р.).

Передумови, початок та характер „холодної війни". Передвиборний виступ Й. Сталіна (лютий 1946 р.), .Фултонська промова В. Черчілля (березень 1946 р.). „Доктрина Трумена" (1947 р.). План Маршалла (1948 р.). Утворення НАТО (1949 р.). Загострення суперечностей Захід-Схід. Встановлення нових політичних режимів в Східній Європі і виникнення соціалістичного табору, створення РЕВ (1949 р.). Берлінська криза 1948 р. Розкол Німеччини. Формування біполярного світу та біполярних міжнародних відносин.

Початок розпаду колоніальної системи європейських держав. Боротьба Великої Британії і Франції проти національно-визвольних рухів у колоніях. Війна в Індокитаї. Проголошення незалежності Індією. Женевські зустрічі у верхах 1954-1955 рр. Закінчення війни в Індокитаї. Війна в Кореї та її наслідки. Вступ ФРН до НАТО. Створення ОВД (1955 р.). Польська і Угорська кризи 1956 р. Суецька криза 1956 р. Зрив зустрічі у верхах в Парижі (1960 р.).

Кульмінація „холодної війни": Берлін (1961 р.), Карибська криза (1962 р.).Розпад колоніальної системи. Війна в Алжирі і здобуття ним незалежності. Посилення ролі країн третього світу в міжнародних відносинах. Розширення ООН. Війна США на Індокитайському півострові. Паризькі угоди і закінчення війни у В'єтнамі. Міжнародні наслідки кризових явищ в соціалістичному таборі. Розрив Албанії з СРСР. Радянсько-китайський конфлікт. Придушення „Празької весни" (1968 р.).

"Доктрина Брежнєва" (доктрина обмеженого суверенітету).

Політичне та військове протистояння в Близькосхідному регіоні: від Суецької кризи (1956 р.) до арабо-ізраїльської війни 1967 р.

Розрядка міжнародної напруженості кінця 1960-поч. 70-х рр. Політика „наведення мостів" Л. Джонсона. „Нова східна політика" В. Брандта. Чотирьохстороння угода про Західний Берлін. Нові підходи Заходу до відносин із соціалістичним табором. Розрядка міжнародної напруженості НБСЄ. Підписання заключного акту в Гельсінкі та його основні

положення і спрямованість. Договори про ОСО-1 та ОСО-2 – матеріалізація розрядки. Зрив процесу розрядки (ракетний синдром кін. 1970 – поч. 80-х рр.).

Вторгнення радянських військ до Афганістану. Новий виток гонки озброєнь. Загострення регіональних конфліктів (Центральна Америка, Південна Африка, Ангола, Мозамбік).

Арабо-ізраїльська війна 1973 р. Кемпдевідські угоди і мирний договір між Єгиптом та Ізраїлем (1978-1979 рр.).

Прихід до влади в СРСР М. Горбачова. Нове політичне мислення. Відновлення тенденцій розрядки. Радянсько-американські зустрічі у Женеві (1985 р.), Рейк'явіку (1986 р.). Вашингтонська угода (1987 р.).

Радикальні політичні зміни в країнах Центральної та Південно-Східної Європи. Криза та падіння в них тоталітарних режимів. Криза і розпад РЕВ і ОВД. Формування нової геополітичної ситуації на Європейському континенті.

Об'єднання Німеччини. Віденська (1989) та Паризька зустрічі представників держав-учасниць НБСЄ. Паризька хартія для нової Європи (1990).

Формування нової системи міжнародних відносин 1990-х рр. Вплив на міжнародні відносини процесів дезінтеграції СРСР, їх геополітичні та військово-стратегічні наслідки. Вихід на світову арену незалежної України, формування її позицій на міжнародній арені. Набуття Україною безядерного статусу. Міждержавні відносини з країнами колишнього СРСР.

Розпад СФРЮ. Боснійський конфлікт 1992-1995 рр. Косовська криза (1998 -2000 рр.), проблема албанського сепаратизму.

Зрушення у процесі близькосхідного врегулювання. Мадридська конференція (1991), принцип „мир в обмін на землю". Початок прямих переговорів між Організацією визволення Палестини та Ізраїлем. Створення палестинської автономії (1993 р.). Проблема Єрусалиму і чергове загострення Палестино-ізраїльських стосунків.

Міжнародна гуманістична діяльність Ватикану і його глави папи Івана-Павла II.

Процес розширення НАТО на Схід. Пошуки Україною свого місця в системі міжнародних відносин на межі XX-XXI ст.

3.2.4. Історія словянських народів

Походження слов'ян. Походження слов'ян в історіографії. Проблема слов'янської прабатьківщини. Нестор Літописець і "балканська" ("дунайська") теорія походження слов'ян. Географ Баварський і концепція "місцевого" походження слов'ян. П.І.Шафарик, Л.Нідерле. "Вісло-одерська" теорія (Ю.Костшевський, Т.Лер-Сплавінський. "Вісло-Дніпровська" теорія (Ю.Ростафінський, Ю.Розвадовський, М.Фасмер), "Одро-Дніпровська" концепція (А.Д.Удальцов, А.І.Тереножкін, П.Н.Третьяков, Б.О.Рибаков.

Писемні джерела рубежу і перших століть н.е. про слов'ян. Пліній Старший, Помпоніум Мела, Таціт, Птолемей, Певтінгерові таблиці, Йордан, візантійські автори (Йордан, Прокопій, Менандр, Феофілакт, Маврикій). Лінгвістика щодо походження слов'ян (В.М.Топоров, О.М.Трубачов, І.Удольф, Ф.П.Філіним). Археологічні джерела щодо походження слов'ян. Теорія автохтонізму Б.О.Рибакова.

Слов'яни на рубежі та першій чверті І тис.н.е. Слов'яни зарубинецької, пшеворської, зубрицької та пізньозарубинецької археологічних культур. Слов'яни у другій чверті І тис.н.е. Шляхи Великого слов'янського розселення. Господарство, побут та духовна культура слов'ян. Землеробство та скотарство. Промисли. Ремесло та торгівля. Житло, посуд, одяг. Слов'янське язичництво.

Болгарські племена в VII-XI ст. Утворення Болгарської держави і народності. Слов'яни і Візантія в VI-VII ст. Слов'яни і протоболгари. Початок державотворення. Прийняття християнства в Болгарії. Болгарія за часи князя Бориса І. Виникнення богомільського руху.

Болгарська держава XI-XIII ст. Болгарія наприкінці IX-на початку XI ст. Правління Симеона. Боротьба із Візантією 972-1018 рр. Загибель Першого Болгарського царства і встановлення візантійського панування.

Серби, хорвати, словенці VII-XI ст. Утворення ранньофеодальних держав в Сербії. Хорватія в VII-на початку XII ст. Хорвати між Франкською та Візантійськими імперіями. Виникнення незалежної держави Трпимировичей. Хорватські землі в другій половині XI ст.

Державність сербів, хорватів, словенців XI-XIII ст. Соціально-економічна структура хорватського суспільства в VII-на початку XII ст. Словенські землі в VII на початку XII ст.

Польські племена VII-XI ст. Польські племена в VI-IX ст. Господарство. Соціально-політична структура польських племен.

Польська держава XI-XIII ст. Соціально-економічний розвиток Польщі в X на початку XII ст. Населення і внутрішня колонізація. Соціальна структура і соціальні відношення. Політичний та державний розвиток Польщі в X на початку XII ст.. Головні етапи політичного розвитку. Хрещення і християнізація Польщі.

Чехи та словаки VII-XI ст. Первіснообщинний період історії Чехії і Словаччини. Велика Моравія і її культурне значення для західнослов'янських племен. Чехія в період раннього феодалізму. Формування держави Пржемисловців. Соціально-економічний розвиток і адміністративний устрій чеської держави. Включення словацьких територій до Угорського королівства в X-XI ст.

Чеська держава XI-XIII ст. Державний устрій. Економічний і політичний розвиток Чехії XII-XIV ст. Політична ситуація в Чехії в першій третині XIV ст. Чехія за часи правління Карла IV. Взаємостосунки між різними соціальними верствами: королем, шляхтою, містами і церквою. Соціально-економічний розвиток Словаччини в XII-XIV ст. Словаччина в умовах феодальної роздробленості і за часи правління Матуша Чака Тренчинського.

Східні слов'яни в VII-IX ст. Римські, візантійські та арабські та джерела про слов'ян 1 тисячоліття н.е. "Повість минулих літ" про походження та розселення слов'ян. Сільське господарство східнослов'янських племен. Розвиток ремесел і торгівлі. Початок соціальної диференціації східнослов'янського суспільства. Еволюція общини. Слов'янська "верв". Утворення племінних союзів у східних слов'ян. "Військова демократія" слов'ян VI-VII ст. Перші ранньодержавні утворення у східних слов'ян IV - VI ст. Стосунки східних слов'ян із оточуючими народами. Слов'яно-візантійські відносини VI-VII ст.

Русь в IX-XII ст. Особливості соціально-економічного розвитку Русі у IX- XII ст. Вбивство Олегом Аскольда та Діра. Зміна династії в Києві. Консолідаційні процеси в Русі за часів Олега. Руcько-угорська війна. Похід Олега на Константинополь. Договори між Руссю та Візантією 907 та 911 рр. Походи Олега на Каспійське узбережжя 909-910 рр. та в Закавказзя 912 р.

Часи княжіння Ігоря. Автономістичні тенденції деяких східнослов'янських племен. Похід Ігоря на древлян 914 р. та відхід уличів до міжріччя Дністра та Південного Бугу. Договір 915 р. між Ігорем та печенігами. Перший та невдалий похід Ігоря на Візантію 941 р. Вдалий похід на Візантію 943 р. Похід Ігоря 944 р. на Закавказзя. Загибель Ігоря в землях древлян 945 р. та повстання древлян.

Придушення повстання древлян Ольгою. Зростання міжнародного авторитета Русі. Візит Ольги до Константинополя у 946 р. Реформи княгині Ольги. Княжіння Святослава - час міжнародного утвердження Русі. Повернення Святославом під владу Києву в'ятичів, перемога ясів та косогів. Походи Святослава 965-968 рр. на Волзьку Болгарію, Хазарію і Балкани. Перемога Святослава 968 р. під Доростолом заснування резиденції у місті Переяславці. Друга балканська компанія Святослава 969 - 971 рр. Загибель Святослава.

Християнство у східних слов'ян до середини IX ст. "Андрієва легенда". Писемні джерела. "Костянтинова легенда". Перше (Аскольдове) хрещення Русі. "Заколот мовчання". Розкол церков. Грецькі, мусульманські та слов'янські джерела. Руські єпархії. Проблема визначення дати Аскольдового хрещення. Руські книги в Херсонесі, виникнення

давньоруської писемності. Боротьба між християнством та язичництво протягом X ст. Заколот 882 р. Язичницька реакція.

Діяльність князя Ігоря. Іллінська церква. Правління Ольги. Візит Ольги до Константинополя. Будівництво церков. Місія Адальберта. Походи Святослава. Другий антихристиянський терор. Хрещення Володимира 988 року. Реформи Володимира. Релігійна реформа Володимира. Літописна легенда. Положення у Візантії у 80-ті рр X ст. "Корсунська легенда". "Хронологія" Іакова Мніха. Виникнення "Володимирої легенди". Ідейний грунт "Найдавнішого" зводу. "Сказання про Володимирово хрещення". Три теологічних трактати. Хрещення киян. Перший варіант "Володимирової легенди". Наслідки християнізації Київської держави.

Русь в XII- XIII ст. Княжіння Ярополка. Боротьба між князями за Київ 40-70 рр. XII ст. Русь в період 80-х років XII ст. - 40-х р. XIII ст. Політика Андрія Боголюбського. Ситуація в Галицькому князівстві. Ярослав Осмомисл. Утворення Золотої Орди та її відносини із Руссю. Монголо-татарська навала на Русь. Початок монгольських завоювань. Битва на р. Калка. Підкорення монголами на шляху до Русі народів Середньої Азії, Північного Ірану та Кавказу. Розгром монголами аланів та половців та взяття фортеці Судак. Нова поразка половецьких князів від монголів та втеча до Києва. Нарада руських князів в Києві. Вирушення об'єднаних (київських, галицьких, чернігівських, волинських, курських та володимиро-суздальських) руських військ назустріч монголам. Битва на березі р. Калки 1223 р. - нищівна поразка руських військ. Знекровленні монгольські війська повертають на схід. Поразка монголів на зворотному шляху від волзьких булгар.

Південно-західні та східні слов'яни в XIV ст. Початок боротьби з Османською імперією. Соціально-економічний розвиток та політичний лад Болгарії у XIV-XV ст. Розпад Болгарської держави і завоювання її турками. Сербія в XIV-XV ст. Економічний та політичний розвиток. Боротьба за гегемонію на Балканах. Битва на Косовому полі. Завоювання Сербії турками у другій половині XV ст. Хорватські землі у XIV-XV ст. Аграрні відносини. Розвиток міст і ремесла. Політична історія Хорватії. Дубровник.

Чехія та Словаччина у першій половині XVII ст. Визвольна боротьба чеського народу на початку XVII ст. Повстання 1608 р. та 1613-1620 рр. Битва біля Білої Гори. Соціально-економічний та політичний стан в Словаччині в XVI-першій половині XVII ст.

Завершення політичного об'єднання північно-східних Слов'янських земель (1462-1553 рр.). Історичні обставини об'єднання руських земель. Приєднання до Московського князівства Новгорода, Твері, Пскова, Рязані. Звільнення від золотоординського ярма. Стояння на Угрі 1480 р. Соціально-економічний лад Російської держави. Політичний лад. Утворення загальноросійського державного апарату. Формування станової монархії. Становлення приказної системи. Боярська дума. Початок оформлення кріпосного права. Судебник 1497 р. Зовнішня політика Російської держави. Війни з Литвою. Релігійне життя. Церква і єресь. Нестяжателі і осифляни. Спроба секуляризації монастирських земель. Боротьба православного кліру зі світською владою.

Східнослов'янські Землі у складі князівства Литовського в XIV-XVI ст. Історична концепція та етапи формування Литовсько-Руської держави. Соціально-економічні чинники руських земель у складі Литви. Східнослов'янські народи в контексті польсько-литовських стосунків та боротьби з німецькою агресією. Особливості державно-політичного статусу руських земель у складі Литви.

Російська держава доби Івана Грозного (1533-1584 рр.). Політична боротьба 30-40-х років XVI ст. Початок правління Івана IV. Внутрішня політика уряду Івана IV в 1547-1556 рр. Судебник 1550 р. "Обрана рада". Стоглавий собор. Реформи середини XVI ст.: "земська та військова", "Уложення про службу" 1556 р. Загострення внутрішньополітичного становища на початку 60-х рр. Опричнина та її соціально-політична суть. Деспотизм та самовладдя Івана Грозного. Основні напрямки зовнішньої політики. Завоювання Казанського та Астраханського ханства. Лівонська війна та її наслідки. Політика Росії щодо Криму, українських та білоруських земель у складі Речі Посполитої. Початок підкорення Сибіру.

Річ Посполита в XVI - на початку XVII ст. Економічний та соціальний розвиток Польщі. Аграрні відносини. Перехід до панщинно-фільваркової системи. "Друге закріпачення" селян. Розвиток міст, ремесла та торгівлі. Суспільний устрій Польсько-Литовської держави та подальша інтеграція її частин у єдину політичну структуру в першій половині XVI ст. Люблінська унія і утворення Речі Посполитої. Послаблення централізованої влади. Боротьба між шляхтою і магнатами. "Генріхові артикули". Релігійна боротьба: перемога контрреформації та наступ на православ'я. Берестейська унія. Зовнішня політика. Провал "східної експансії". Боротьба з турецькою загрозою.

Соціальио-економічна та політична криза в Росії. Наслідки правління Івана IV. Ускладнення внутрішньополітичного та міжнародного становища наприкінці XVI ст. Правління Бориса Годунова. Боярська опозиція. Соціально-економічна криза на початку XVII ст. Формування системи кріпосного права. Посилення антифеодальної боротьби. Лжедмитрій I та народний рух 1604 - 1606 рр. Селянське повстання під проводом І. Болотникова.

Іноземна інтервенція в Росії на початку XVII ст. Внутрішня та зовнішня політика В. Шуйського. Політична криза. Лжедмитрій II та Тушинський табір. Початок шведської інтервенції. Зрадницька політика феодальної знаті. Польсько-литовська агресія. Оборона Смоленська. Державний переворот. "Семибоярщина". Окупація Москви. Визвольна боротьба російського народу. Перше ополчення. Організація другого ополчення. К. Мінін і Д. Пожарський. Звільнення Москви. Відновлення державної влади. Земський собор 1613 року. Початок правління Романових.

Південно-слов'янські народи під гнітом Туреччини в XVIII ст. Соціально-економічне та політичне становище слов'янських земель під владою Туреччини (на прикладі Болгарії, Сербії, Боснії та Герцеговини). Антифеодальний і визвольний рух в першій половині XVIII ст. Гайдуки. Вплив російсько-турецьких війн другої половини XVIII ст. на розгортання визвольного руху на Балканах. Виникнення четницького руху в Сербії та Болгарії. Боротьба чорногорського народу проти Туреччини та утворення самостійної держави.

3.2. 5 Слов'яни в період раннього нового часу

Суспільна модернізація в Російській державі 80-ті рр. XVII - перша чверть XVIII століття. Економічний, політичний та соціокультурний розвиток Росії наприкінці XVII - початку XVIII століття. Династична боротьба в 80-90-х рр. XVIII ст. Початок царювання Петра. Стрілецькі повстання 1682-1698 рр. Державно - адміністративні реформи. Станова та церковна реформи. Абсолютна монархія в Росії в першій чверті XVIII ст. Статут про наслідування престолу. "Справа" царевича Олексія. Сучасна історична концепція та історіографія суспільної модернізації в Росії доби Петра I.

Зовнішня політика Росії в першій чверті XVIII ст. Північна війна. Східна політика Петра I.

Дворянська імперія в Росії в 20-60 -х рр. VIII ст. Соціально-політична суть та особливості двірцевих переворотів 20-40-х рр. Катерина I. Петро II. "Верховна таємна рада". Боротьба за владу дворянських угрупувань після 19 січня 1730 р. Анна Іванівна. Режим "біронівщини". Двірцевий переворот 25 листопада 1741 р. Правління Єлизавети Петрівни. Внутрішня та зовнішня політика Петра III Федоровича в сучасній історіографії. "Освічений абсолютизм" в Росії та його особливості. Катерина II.

Чехія та Словаччина в середині та другій половині XVIII ст. Криза феодально-кріпосницької системи та генеза капіталістичних відносин в Чехії. Реформи Марії-Терезії; "просвітницький" абсолютизм Йосипа II. Політичне становище Чехії та Словаччини в складі монархії Габсбургів. Початок капіталістичного розвитку у Словаччині під впливом реформ. Економічний тиск Угорщини. Антифеодальна і визвольна боротьба чеського і словацького народу в кінці XVIII - початку XIX ст.

Соціально-економічний і політичний розвиток польських земель у другій половині XVIII ст. Економічний і політичний занепад Польщі у першій половині XVIII ст. Початок розкладу феодалізму і розвиток капіталістичних відносин у другій половині XVIII ст. Реформи 60-х років XVIII ст. Барська конфедерація. Втручання Росії, Прусії та Австрії в

Польські справи в другій половині XVIII ст. Перший поділ Речі Посполитої. Суспільно-політичний рух за реформи.

Внутрішня та зовнішня політика російського царизму наприкінці XVIII - на початку XIX ст. Особливості політичної системи Павла І. Двірцевий переворот 12 березня 1801р. Діяльність уряду Олександра І. Реформи Сперанського. Проблеми історіографії. Російська імперія і французька буржуазна революція 1789. Зовнішня політика російського царизму (1796-1807 рр.).

Національно-визвольна боротьба польського народу в кінці XVII - першій половині XIX ст. Другий поділ Речі Посполитої та їх наслідки. Польська революція та визвольна боротьба під керівництвом Т. Костюшка. Національно - визвольний рух у 20-30-х роках XIX ст. Листопадове повстання(1830-1831 рр.) Революційна боротьба на польських землях в 1846-1849 рр. Західна Європа і польське питання.

Загальноєвропейський просвітницький рух та розвиток культури слов'янських земель в другій половині XVIII ст. Вплив просвітницької ідеології на розвиток культури та суспільної думки в слов'янських країнах. Суспільно-громадська думка на розвиток освіти і наукових знань. Література і образотворче мистецтво. Музика і театр.

Четверта селянська війна (селянська війна під проводом О. Пугачова). Причини селянської війни (1773-1775рр.) Провісники селянської війни. Початок селянської війни. Облога Оренбурга Похід О.Пугачова по Уральських заводах. Розмах селянської війни в Поволжі. Причини поразки та історичне значення селянської війни.

Вітчизняна війна 1812 року. Військово-дипломатичні передумови Вітчизняної війни 1812 р. Вітчизняна та зарубіжна історіографія проблеми. Вторгнення армії Наполеона в Росію. Оборонні бої російської армії. Бородіно. Контрнаступ російських військ та вигнання наполеонівської армії з Росії.

Реформи 1860-1870 - х рр., їх соціально-економічні та суспільно політичні наслідки. Підготовка відміни кріпосного права. М. Мілютін. Проекти реформи; “Маніфест” 19 лютого 1861 р.; правове становище селян (особисті, майнові і станові права); самоуправління (сільські і волосні сходи, волосні суди). Розподіл землі за реформою (норми наділу); тимчасово зобов’язальні відносини, статутні грамоти; викупна операція: причини, суть та наслідки. Реформа державного та удільного села; положення 1863 та 1866 рр.; мирові посередники, губернські селянські присутності; селяни-дарувальники. Селянський рух 1861-1863 рр. Реформи місцевого самоврядування. Судова реформа 1864 р.Військові реформи. Реформи в галузі освіти. Реформа цензури. Міська реформа. “Міське положення” 1870 р. Значення і наслідки реформи.

3.2.6 Словянські народи в епоху капіталізму

Революційно-демократичний етап визвольного руху. Революційна ситуація в Роси на рубежі 50-х - 60-х рр. XIX ст. Падіння кріпосного права. Поглиблення кризи кріпосного ладу. Стан промисловості і сільського господарства в країні напередодні реформи. “Криза верхів”. Виникнення першої революційної ситуації в Росії. Підготовка реформи і класова боротьба навколо неї. “Маніфест” і “Положення” 19 лютого 1861 року. Характер реформи та її наслідки. Особливості ліквідації кріпацтва в національних окраїнах.

Внутрішня політика самодержавства у 60-70-х рр. XIX ст. Буржуазні реформи 1863-1874 рр. Селянський і революційно-демократичний рух 60-70-х рр. Товариство “Земля і Воля”. Повстання в Польщі, Литв та Білорусії. Демократичні журнали та гуртки 60-х рр. XIX ст. Буржуазні реформи 60-70-х рр. XIX ст. та їх значення. Положення про земські установи. Реформа судочинства. Фінансові реформи. Реформи в галузі освіти. Цензурні правила. Міська реформа 1870 р. Військова реформа. Обмежений характер реформ і посилення реакційної політики самодержавства.

Промисловий переворот і утвердження капіталізму в Росії. Загальні умови соціально-економічного розвитку Росії в другій половині XIX ст. Промисловий переворот і утвердження капіталізму. Розвиток капіталізму в сільському господарстві. Пережитки кріпацтва. Розвиток товарного виробництва в сільському господарстві. Соціальне розшарування селянства. Посилення спеціалізації в сільськогосподарському виробництві.

Законодавство з селянського питання на початку 80-х рр. Розвиток селянської кооперації. Промислове піднесення наприкінці XIX-на початку XX ст. Особливості промислового виробництва в Росії. Розвиток капіталізму в національних районах Росії. Формування буржуазії та робітничого класу.

Суспільний рух і класова боротьба в Росії у другій половині XIX ст. Пожвавлення демократичного руху в кінці 60-х рр. Загострення економічних, соціальних і політичних суперечностей у Росії. Утворення російської секції 1-го Інтернаціоналу. Суспільно-політичний рух у другій половині XIX ст. Народницький рух та його основні напрями. Селянський і робітничий рух. Соціал-демократія і розповсюдження марксизму в Росії. Виникнення більшовизму. Особливості соціал-демократичного і національного руху в Україні та Білорусі.

Революційна ситуація 1879-1881 рр. Політична реакція 80-х-90-х рр. XIX ст. Загострення соціальних і політичних суперечностей під кінець 70-х рр. XIX ст. Криза урядової політики. Програма Лоріс-Мелікова. Перемога реакції. Контр реформи 1882-1893 рр. Реакційна політика у галузі культури та освіти. Колоніальна політика царизму в національних районах імперії.

Зовнішня політика Росії в 60-х-90-х рр. XIX ст. Зміна міжнародного становища Росії після Кримської війни та боротьба російської дипломатії за перегляд Паризького трактату. Союз трьох імператорів. Близькосхідна криза 70-х рр. Російсько-турецька війна та Берлінський конгрес. Міжнародне становище та зовнішня політика Росії 80-х - початку 90-х рр. XIX ст. Складання нової розстановки сил на міжнародній арені. Підписання франко-російської угоди. Далекосхідна політика Росії. Стосунки з Китаєм та Японією.

Народи Середньої Азії та Казахстану в середині XIX ст. Приєднання Середньої Азії до Росії. Економічні та політичні цілі Росії на Середньому Сході. Соціально-економічний і політичний лад середньоазіатських ханств. Приєднання до Росії Казахстану і Середньої Азії. Організація управління в. цих місцевостях. Колоніальний гніт царизму. Історичне значення приєднання Середньої Азії і Казахстану до Російської імперії.

Польща в останній третині XIX - на початку XX ст. Соціально-економічний розвиток та політичне становище польських земель у складі трьох імперій у 60-х - 90-х рр. XIX ст. Від повстання 1863-1864 рр. до зародження робітничого руху. Політичне становище в польських землях. Польська політична еміграція та її платформа у другій половині 60-х - на початку 70-х рр. XIX ст. В. Врублевський. Початок робітничого руху. Перші польські соціалісти. Женевська група польських соціалістів. Партія “Пролетаріат”. Л. Варинський. Перші масові робітничі виступи.

Створення польської соціал-демократичної партії. Р. Люксембург. Створення Партії польських соціалістів (ППС). Об'єднання польських і литовських соціал-демократичних організацій і створення партії-Соціал-демократія Королівства Польського і Литви (СДКП і Л).

Чехія і Словаччина в другій половині XIX - на початку XX ст. Соціально-економічний розвиток Чехії і Словаччини в другій половині XIX-на початку XX ст. Земельне питання. Політичні течії в середовищі чеської буржуазії в другій половині XIX ст. Національна програма чеської буржуазії. “Старочехи” і “младочехи”. Боротьба за загальне виборче право у 90-х рр. XIX ст. Національний і політичний рух у Словаччині в 60-80-х рр. XIX ст.

Розвиток культури західнослов'янських народів у другій половині XIX спи Національно-культурне відродження в країнах Центральної Європи. Взаємозв'язок культур слов'янських народів. Суспільна думка та розвиток науки. Література та образотворче мистецтво. Основні риси розвитку польської національної культури. Школа й освіта. Варшавське «Товариство друзів науки». Романтична школа в історичній науці. І. Лелевель. Розвиток музики. Ф. Шопен, С. Монашко. Живопис. П. Михайлівський. Скульптура. Архітектура. Культура чеського і словацького національного відродження. Ідея слов'янської взаємності. П. Шафарик. П. Пурки не. Чеська література, театр і мистецтво. К. Мах і К. Тил. Культурні заклади Чехії та Словаччини.

Болгарія наприкінці XIX - на початку XX ст. Утворення Болгарського царства. Державний устрій. Тирновська Конституція 1879 р. Політична боротьба 1879-1885 рр. Режим С. Стамболова. Соціально-економічний розвиток Болгарії наприкінці XIX-на початку XX ст. Аграрний переворот і розвиток сільського господарства. Промисловість. Політичні партії в Болгарії. Робітничий та селянський рух. Культура болгарського національного відродження.

Південнослов'янські народи й держави у другій половині XIX ст. Соціально-економічний розвиток та політичне становище Сербії наприкінці XIX-на початку XX ст. Тімокське повстання 1883 року. "Особистий режим" Обриновичів. Державний переворот 1903 р. і його наслідки. Соціально-економічний розвиток Чорногорії. Реформи князя Миколи. Хорватія, Словенія і Воєводина та їх соціально-економічний і політичний розвиток. Виникнення робітничого руху та програми соціалістів. Хорватсько-сербська коаліція Утворення Хорватської партії. Боснія і Герцеговина під владою Австро-Угорщини. Повстання 1882 року. Боротьба за релігійну автономію. Робочий і селянський рух. Соціально-економічний розвиток Македонії та її політичне становище. Національно-визвольний рух. Внутрішня македонська революційна організація.

Росія на початку XX ст. Соціально-економічний розвиток країни. Державна і політична структура. Розвиток промисловості. Сільське господарство. Робітничий і селянський рух. Становище робітничого класу. Економічна криза 1900 - 1903 рр. Робітничий рух. "Обухівська оборона". Селянський рух. Утворення політичних партій. Буржуазно-ліберальний табір. Революційно-демократичний табір. Російська соціал-демократія.

Наростання політичної кризи та утворення політичних партій у слов'янських землях. Утворення політичних партій у південно-та західнослов'янських землях. Політичні партії у Чехії, Моравії та Сілезії. Чеська аграрна партія. Народна партія "реалістів". Чеська національно-соціальна партія (НСП). Соціал-демократична партія. Політичний рух у словацьких землях. Національна партія. Політичні партії в Хорватських, Сербських та Словенських землях. Народна партія Хорватії. Хорватська "партія права". Хорватська селянська демократична партія (ХСДП). Соціально-демократична партія Хорватії і Словенії. Політичні партії в західнослов'янських землях. Польська соціалістична партія (ППС). Політична криза в Сербії. Ілліденське повстання 1903 р. в Македонії. Проголошення повної незалежності Болгарії.

Слов'янські народи напередодні Першої світової війни. Росія між революцією 1905-1907 рр. та Першою світовою війною. "Кривава неділя" 9 січня 1905 р. Піднесення революції і Жовтневий маніфест 1905 р. Поразка революції. "Третьочервнева монархія". Реформи П. А. Столипіна. Росія напередодні Першої світової війни. Селянський рух. Повстання в армії і на флоті. Балканські війни 1912-1913 рр. Перша Балканська війна. Друга Балканська війна. Боснійська криза 1908 р. Англо-російська угода 1907 р

Слов'янські народи в роки Першої світової війни. Росія в Першій світовій війні. Стратегічні плани Росії. Східний фронт 1914-1915 рр. Брусиловський прорив. Підсумки війни станом на 1917 р. Балкани-"порохова діжка" Європи. Сараєвське вбивство. Балканський фронт 19214-1915 рр. Становище в південнослов'янських землях під час війни. Югослов'янський комітет. Болгарія у першій світовій війні. Західні слов'яни на шляху до незалежності. Чехи та словаки в роки Першої світової війни.

3.2.7 Новітня історія слов'ян

Лютнева 1917р. революція в Росії. Джерела та історіографія проблеми. Революційна ситуація та рушійні сили революції. Повалення самодержавства. Двовладдя. Тимчасовий уряд і Ради робітничих і солдатських депутатів. Корніловський заколот і його крах.

Жовтневий 1917 р. переворот у Росії. Джерела та історіографія проблеми. Перемога збройного повстання в Петрограді. До питання про альтернативу жовтневому перевороту.

Радянська країна в роки громадянської війни та інтервенції. Причини та початок громадянської війни. Загострення економічних, соціальних, політичних та національних суперечностей. Бойові дії у 1918-1919 рр. Інтервенція іноземних держав. Польсько-радянська війна. Розгром військ Врангеля. Закінчення громадянської війни.

Утворення Союзу РСР. Соціально-економічні та політичні передумови утворення СРСР. Військово-політичний союз та "договірна федерація" радянських республік. Суперечності в керівництві країною за утворення нової форми союзної держави. Теорії "автономізації" Й. В. Сталіна та "федералізації" В. І. Леніна. Перший Всесоюзний з'їзд Рад та його рішення.

Радянська країна в умовах нової економічної політики. Соціально-економічне та політичне становище в країні після громадянської війни. Голод 1921 -1922 рр. Розробка нової економічної політики та її наслідки. X з'їзд РКП(б) та його рішення. Основні риси НЕПу в сільському господарстві, промисловості та фінансовій сфері. Залучення іноземного капіталу. Концесії. Кооперація.

Індустріалізація СРСР. Характеристика джерельної бази та літератури. Історична необхідність індустріалізації. Внутріполітична боротьба по проблемах нагромадження джерел та темпів індустріалізації. "Ліві" та "праві". Позиція Й. В. Сталіна. Питання коштів для індустріалізації та його вирішення. Посилення адміністративного втручання в економіку. Хлібозаготівельна криза. Згортання НЕПу. Перший п'ятирічний план. Соціальні наслідки, труднощі та прорахунки в процесі індустріалізації.

Колективізація Союзу РСР. Характеристика джерельної бази та літератури. Становище у сільському господарстві країни в кінці 20-х рр. Демонтаж НЕПу та встановлення режиму особистої влади Й.В. Сталіна. Здійснення політики колективізації та її наслідки. Форсована колективізація. "Розкуркулення". Голод 1932 - 1933 рр.

Зовнішня політика радянського уряду в міжвоєнний період. Практика мирного співіснування в дії. Декрет про мир. Утворення Комінтерну та політика "експорту революції". Міжнародні конференції і Генуї, Рапалло та Газі в 1922 р. Початок політичного визнання СРСР. Політика СРСР в Азії та на Далекому Сході. Погіршення відносин з Китаєм. Підтримка опозиційного уряду Гоміндану. Військовий конфлікт 1929 р. на Східно-Китайській залізниці. Прихід до влади у Німеччині реваншиських сил і політика колективної безпеки. Франко-радянський договір 1935 р. і його наслідки. Особливості радянської дипломатичної діяльності в кінці 30-х рр. Мюнхенська угода 1938 р. та спрямування агресії на Схід. Радянсько-німецький пакт 23 серпня 1939 р. і його наслідки. СРСР і країни Балтії. Агресія Німеччини і СРСР проти Польщі. Анексія СРСР держав Прибалтики, Бессарабії та Північної Буковини. Агресивна війна з Фінляндією.

Королівство сербів, хорватів і словенців (1918-1928 рр.). Розпад Австро-Угорської імперії та утворення Королівства сербів, хорватів і словенців. Територія, соціально-економічне і політичне становище КСХС. Видовданська конституція 1921 р. Економічне та політичне становище країни в 20-ті рр. Залучення іноземного капіталу.

Югославія у 1929-1941 рр. Державний переворот 1929 р. Уряд П. Живковича й встановлення диктаторського режиму. Конституція 1931 р. Проголошення Югославії спадкоємною конституційною монархією. Внутрішня та зовнішня політика країни у 30-х рр.

Болгарія в період уряду О. Стамболійського та "суспільства соціального миру". Революційний рух 1918-1919 рр. Придушення Валдайського повстання. Занепад народного господарства. Загострення внутрішнього становища країни. Суперечності між урядовими партіями. Коаліційний уряд О. Стамболійського та його програма. Діяльність уряду О. Стамболійського. Внутрішня політика. Червневий переворот 1923 р. Вересневе 1923 р. збройне повстання. Політичне та соціально-економічне становище в країні у другій половині 20-х рр. Уряд О. Цанкова й теорія "суспільства соціального миру".

Болгарія у 1929-1941 рр. Наслідки світової економічної кризи в країні. Державний переворот 1934 р. Уряд К. Георгієва та його політика. Зміцнення монархо-військового режиму. Вихід з економічної кризи. Болгарія напередодні Другої світової війни. Внутрішня та зовнішня політика. Орієнтація на Німеччину.

Утворення та розвиток Чехословацької республіки (1918-1928 рр.). Розпад Австро-Угорської монархії та проголошення Чехословацької республіки. Реформи 1918-1920 рр. Уряд К. Крамарка. Конституція 1920 р. Розвиток економіки Чехословаччини у 20-х рр. Економічна криза 1921-1923 рр. Піднесення економіки 1924-1928 рр.

Чехословаччина в 1929-1939 рр. Особливості та наслідки світової економічної кризи для країни. Запровадження надзвичайних законів. Внутрішня політика ЧСР у, 30-ті рр. Мюнхенський диктат та розчленування держави. Зовнішньополітична діяльність країни. Судетська криза. Мюнхенська угода. Період "другої республіки". Утворення Словацької республіки. Окупація Чехії фашистською Німеччиною.

Відновлення польської держави (1918-1925рр.). Німецька окупація та проголошення Польської республіки. Визначення кордонів та організація державної влади. "Польське питання" на Паризькій мирній конференції. Конституція 1921 р. і завершення формування польської держави. Розвиток Польщі у період парламентської демократії. Польсько-радянські відносини 1918-1920 рр.

Польща в період "санації" (1926-1939 рр.). Криза парламентаризму. Ю. Пілсудський. Державний переворот 1926 р. Запровадження режиму "санації" та його наслідки. Польща в роки світової економічної кризи. Погіршення економічного становища трудящих. Конституція 1935 р. і встановлення принципу "єдиновладдя". Смерть Ю. Пілсудського та боротьба за владу в Польщі. Зовнішня політика Польщі в 30-х рр. Переорієнтація зовнішньої політики Польщі на користь Німеччини. Ускладнення зовнішньополітичного становища Польщі. Німецько-польські стосунки напередодні Другої світової війни.

Польща в період Другої світової війни. Початок Другої світової війни та хід військових дій у вересні 1939 р. Окупація Польщі Німеччиною та СРСР. Трагедія Катині. Польсько-радянські відносини 1941-1943 рр. Армія Андерса. Поляки на фронтах Другої світової війни. Польський Рух Опору та його течії. Утворення демократичного Національного фронту. Крайова рада народова. Варшавське повстання 1944 р. Визволення Польщі від фашистської окупації Червоною Армією та Військом Польським.

Чеський і словацький народи в роки Другої світової війни. Державний устрій та політика уряду Словацької республіки. Розгортання антифашистського Руху Опору. Два центри політичної еміграції та їхні програми. Радянсько-чехословацький договір 1943 р. Словацька національна рада та її діяльність. Словацьке національне повстання 1944 р. Програма Національного фронту чехів і словаків. Уряд З. Фірлінгера. Празьке повстання 1945 р. Завершення визволення Чехословаччини Червоною Армією та військами США.

Народи Югославії в період Другої світової війни (1941-1945 рр.). Окупація Югославії нацистською Німеччиною. Розподіл держави на сфери впливу між Німеччиною та Італією. Утворення незалежної держави Хорватія. Загальне збройне повстання 1941 р.-початок народної партизанської війни. Утворення народно-визвольної армії Югославії. Югославська політична еміграція. Антифашистське віче народного визволення Югославії та його діяльність. Національно-визвольна боротьба у 1943-1945 рр. Утворення демократичної федеративної Югославії. Роль Червоної Армії у визволенні Югославії від нацистів.

Початок війни Німеччини й Радянського Союзу. Історіографія та джерельна база проблеми. Періодизація Великої Вітчизняної війни Радянського Союзу. Напад Німеччини на СРСР. Оборонні бої Червоної Армії. Перебудова країни у відповідності до потреб військового часу. Передумови та причини поразок Червоної Армії у початковий період війни.

Провал плану "блискавичної війни". Розгром гітлерівських військ під Москвою і контрнаступ Червоної Армії взимку 1941-1942 рр.

Початок і завершення корінного перелому в ході Великої вітчизняної війни. Провал наступальних операцій Червоної Армії навесні 1942 р. Оборонні бої на південно-східному напрямку. Розгром німецько-фашистських військ під Сталінградом і початок корінного перелому в ході Великої Вітчизняної війни. Літньо-осінні операції Червоної Армії в 1943 р. Курська битва і визволення Лівобережної України. Битва за Дніпро. Очищення від нацистів українського Правобережжя. Визволення Криму.

Радянський тил в роки війни. Сталінський режим в умовах воєнного часу. Масові депортації народів СРСР 1941-1944 рр.

Переможне завершення Великої вітчизняної та Другої світової війни. Бойові дії Червоної Армії в країнах Європи. Визволення Центрально-Східної і Південної Європи від

нацизму. Битва за Берлін і капітуляція Німеччини. Війна СРСР з Японією. Всесвітньо-історичне значення і джерела перемоги над нацизмом.

Союз РСР у другій половині XX ст. СРСР у перше повоєнне десятиріччя. Відбудова і розвиток економіки СРСР. Імперія таборів. Криза сільського господарства. Голод 1946-1947 рр. Повоєнне життя та побут радянських людей. Грошові реформи. Обов'язкові державні позики -конфіскаційні фінансові заходи держави. Культурне життя країни. Боротьба проти "буржуазного націоналізму". Наука. Розгром генетики. Сталінщина в літературі, освіті, мистецтві. Повоєнні політичні процеси. Криза режиму.

Експорт сталінізму до слов'янських країн Центральної та Південної Європи. Сталінізм і зовнішньополітична діяльність радянського уряду. Витоки і причини "холодної війни". Радянсько-югославські стосунки у 40-50-х рр. Придушення революційно-демократичних рухів в Угорщині та Чехословаччині.

Радянське суспільство в 1953-1964 рр. Смерть Й.В. Сталіна. Боротьба за владу в Кремлі. Арешт і розстріл Л.П. Берії. Перший «тріумвірат». Спроби поліпшити радянську політичну систему. Непослідовність демократизації суспільно-політичного життя в період "відлиги". М.С. Хрущов. XX з'їзд КПРС і розвінчання "культу особи". Пошуки нових форм і методів управління народним господарством. Основні напрямки розвитку економіки. Економічні реформи другої половини 50-х - початку 60-х рр. Зміст, сутність, причини невдач. Початок освоєння цілинних і перелогових земель та його наслідки. Реорганізація МТС, масове "одержавлення" колгоспної власності та розширення мережі радгоспів. XXII з'їзд КПРС і прийняття третьої програми партії. Проголошення курсу на "розгорнуте будівництво комунізму". Початок мирного освоєння космічного простору. СРСР і проблема європейської безпеки та роззброєння. Московський договір про заборону ядерних випробувань у трьох середовищах. Посилення суб'єктивізму в керівництві країною. Державний переворот 1964 р. Усунення від влади М.С. Хрущова. Л.І. Брежнєв. Ідеологічний реванш.

СРСР в середині 60-х - першій половині 80-х рр. XX ст. Соціально-економічне становище країни. Господарська реформа 1965-1967 рр. Причини невдалих реформ. Зростання промислового та військового потенціалу країни. Встановлення військово-стратегічного паритету між СРСР і США. Екстенсивний характер розвитку народного господарства. Ускладнення продовольчої проблеми. "Продовольча програма" 1982 р. і причини її провалу. Перехід від колективного до одноособового керівництва країною. Л.І. Брежнєв і "культ Генсека". Національне питання і міжнаціональні стосунки в СРСР. Конституція 1977 р. Суперечливий характер розвитку східнослов'янських народів СРСР. Русифікація. Правозахисний рух. О. Солженіцин, А. Сахаров. Зростання обмежень суверенних прав республік СРСР. Основні напрямки зовнішньої політики СРСР. Гельсінська нарада з питань безпеки та співробітництва в Європі 1975 р. Договір про нерозповсюдження ядерної зброї. Договір про скорочення стратегічних наступальних озброєнь. Події 1968 р. у Чехословаччині й 1980 - 1981 рр. у Польщі та дії СРСР. Вторгнення радянських військ у Афганістан. Кінець "брежнєвського часу". Ю.В. Андропов. К.У. Черненко.

Народи СРСР після 1985 року. М.С. Горбачов і проголошення курсу перебудови радянського суспільства. Перші кроки демократизації. Проголошення гласності: Реформа політичної системи в СРСР. Новий закон про вибори. З'їзди народних депутатів. Обрання М.С. Горбачова президентом СРСР. Розвиток національних відносин і суспільно-політичний рух народів СРСР. Народні рухи і фронти в Українській і Білоруській РСР. Проголошення державного суверенітету республіками СРСР. Декларація про державний суверенітет України 16 липня 1990 р. Серпневий путч 1991 р. і розпад Радянського Союзу. Утворення незалежних держав. Проголошення державної незалежності України й Білорусі. Біловезькі угоди. Поглиблення економічної кризи в країнах колишнього СРСР. Україна в СНД. Обрання президентів України, Росії та Білорусі. Б.М. Єльцин, Л.М. Кравчук, А.Г. Лукашенко.

Успіхи і труднощі розбудови державної незалежності. Утворення власних збройних сил. Державна символіка. Проблеми Криму та Чорноморського флоту. Формування економічної політики незалежної України. Захист національного ринку, економічні

проблеми. Робота по створенню власних зовнішньоекономічних і зовнішньополітичних структур. Визнання нових держав світовим співтовариством. Росія, Україна і Білорусь в ООН.

Проблеми українсько-російсько-білоруських взаємин. Відцентрові тенденції в Російській Федерації. Боротьба чеченського народу за незалежність. Перша й друга чеченські війни. Дерадянізація органів влади у слов'янських державах колишнього СРСР. "Нова економічна політика Л.Д. Кучми".

Західні і південні слов'яни у другій половині XX ст. Болгарія: побудова соціалізму та перехід до демократичного суспільства (1945-1993 рр.). Соціально-економічні перетворення в Болгарії в 1945-1948 рр. Ліквідація монархії та проголошення Народної Республіки Болгарії. Уряд Г. Димитрова. Ухвалення Конституції. Націоналізація промисловості і банків. Радянсько-болгарський договір. Вступ Болгарії до РЕВ. Форсування індустріалізації та насильницька колективізація сільського господарства. Порушення законності та репресії в Болгарії. Режим В. Червенкова.

Соціально-економічне та політичне становище Болгарії в 50-60-ті рр. Конституція 1971 р. Зниження темпів економічного розвитку та поступове накопичення проблем розвитку країни. Шкідливі наслідки панування адміністративно-командної системи. Правління Т. Живкова.

Крах тоталітарної системи в Болгарії. Звільнення Т. Житкова в 1989 р. із керівних посад. Прихід до влади П. Младенова. Формування багатопартійної системи. Уряд А. Луканова. Вибори у Великі народні збори (1990 р.). Президент Ж. Желев. Діяльність уряду Д. Попова. Здійснення реформ спрямованих на утвердження ринкової економіки. Конституція 1991 р. і вибори до Великих народних зборів. Зовнішня політика нового болгарського керівництва.

Югославія - від народної демократи до "самоврядного соціалізму (1945-1980 рр.). Соціально-економічні перетворення в Югославії в другій половині 40-х рр. Проголошення Федеративної Народної Республіки Югославії. Конституція 1946 р. Передумови погіршення відносин Югославії з СРСР та країнами Східної Європи.

Особливості економічного та політичного розвитку Югославії в 50-70-х рр. Реорганізація органів влади. Режим Й.Б. Тіто. Нормалізація радянсько-югославських відносин. Суспільно-економічні реформи 60-х рр. Конституція 1974 р. Міжнаціональні відносини.

Розпад Югославії. Утворення незалежних держав та міжетнічна війна (1980-1990 рр.). Зміни в структурах влади після смерті Й.Б. Тіто. Виникнення економічних і політичних труднощів і протиріч у 80-ті рр. Загострення національного питання. Початок соціально-політичних змін і розпаду СФРЮ. Трансформація Спілки комуністів Югославії та процес утворення нових політичних партій.

Проголошення незалежності Словенії та Хорватії. Президент Хорватії Ф. Туджман. Міжетнічна війна в Хорватії. Проголошення незалежності Боснії та Герцеговини і розгортання там міжнаціональної війни. Інтернаціоналізація міжнаціонального конфлікту. Утворення Союзної Республіки Югославії в складі Сербії та Чорногорії. Президент С Мілошевич. Проголошення незалежності Македонії. Зовнішня політика незалежних південнослов'янських держав. Геополітичні інтереси "великих" держав у колишній Югославії. Збройний конфлікт у Косові. Війна НАТО з Сербією.

Польща 1945-1980 рр. Соціально-економічні та політичні перетворення у Польщі наприкінці 40-х рр. та їх особливості. Діяльність Тимчасового уряду національної єдності. Возз'єднання західних та північних земель. Визначення нових кордонів із сусідніми державами. Референдум 1946 р. Громадянська війна на сході Польщі та її наслідки. Українсько-польський міжетнічний конфлікт у Підляшші.

Економічне і політичне становище Польщі у 60-70-х рр. Форсування індустріалізації та насильницьке кооперування сільського господарства. Конституція 1952 р. Утвердження адміністративно-командної системи. Б. Берут.

Суспільно-політична криза та події 1955-1956 рр. Прихід до влади нового керівництва на чолі з В. Гомулкою. Обмеженість реформ. Загострення суспільно-політичної кризи та події в Гданську у 1970 р.

Крах комуністичного режиму в Польщі та початок трансформації суспільства (70-ті-перша половина 90-х рр. XX ст.). Прихід до керівництва ПНР Е. Герека. Плани прискореного економічного розвитку Польщі у 70-ті рр. та їхній крах. Серпневі 1980 року події. Розгортання страйкового руху. Утворення незалежної профспілки "Солідарність". Нове загострення кризи та запровадження військового стану в країні. В. Ярузельський. Провал спроб виведення ПНР з глибокої економічної та політичної кризи. Вибори до парламенту у 1989 р. Президент Л. Валенса. Соціально-економічні й політичні реформи початку 90-х рр. Зовнішня політика.

Польща у другій половині 90-х рр. Розвиток економіки. Інвестиції. Орієнтація на європейські структури. Вступ до НАТО та Євросоюзу. Українсько-польські стосунки сьогодні.

Чехословаччина: від авторитаризму до демократії (1960-1990 рр.). Конституція 1960 р. Визрівання соціально-політичної кризи. Економічна реформа середини 60-х рр. її незавершеність. "Празька весна 1968 р." "Програма дій". О. Дубчека. "Соціалізм з людським обличям". Закон про чехословацьку федерацію. Прихід до влади в квітні 1969 р. нового керівництва. Г. Гусак.

Становище в Чехословаччині в 60-70-х рр. Уповільнення економічного розвитку та поглиблення труднощів. Створення опозиційних організацій. "Хартія-77". "Чехословацька перебудова" М. Якима. Зростання соціальної напруги. Виступи опозиційних сил у листопаді 1989 р. Крах тоталітарної системи. Вибори до Федеральних зборів 1990 р. Президент В. Гавел. Соціально-економічні та політичні перетворення. Зовнішня політика.

Загострення міжнаціональних відносин у федерації. Рішення про роз'єднання країни (1992 р.).Утворення 1 січня 1993 р. незалежних держав-Чехії та Словаччини.

Чехія та Словаччина у другій половині 90-х рр. Соціально-економічні реформи. Зовнішня політика. Стосунки з сусідами. Орієнтація на вступ до НАТО та Європейські структури.

3.3. Методика навчання історії

Теорія і методика навчання історії як педагогічна наука. Теорія і методика навчання історії в школі як наука та навчальний предмет. Поняття та сутність методики навчання історії. Об'єкт, предмет і методологія методики навчання історії. Роль і місце методики у шкільному навчанні історії. Цілі, завдання, функції теорії методики навчання історії та її зв'язок з іншими науками. Методи навчання. Ефективність методів навчання історії. Взаємозв'язок окремих компонентів історичної освіти.

Історія становлення методики навчання історії у XVII-XXI ст. Етапи становлення та розвитку теорії та методики навчання історії як науки. Актуальні проблеми розвитку методики навчання історії у незалежній Україні. Трансформація історичної освіти в Україні в роки незалежності: нові цілі, підходи та принципи навчання історії. Характеристика сучасної системи шкільної історичної освіти в Україні. Зарубіжний досвід розвитку методики навчання історії.

Державні засади реалізації змісту навчання історії у сучасній школі. Основні компоненти змісту історичної шкільної освіти. Сучасні цілі та завдання історичної освіти в Україні. Державна політика в галузі шкільної історичної освіти. Концептуальні засади історичної освіти в Україні: мета, завдання, принципи. Концепція безперервної історичної освіти в Україні: дидактичні аспекти. Основи стандартизації суспільствознавчих знань учнів. Процес розробки Державного стандарту освітньої галузі "Суспільствознавство". Характеристика моделей шкільних курсів історії. Зміст та структура сучасної шкільної історичної освіти. Програмне забезпечення викладання історії в загальноосвітніх закладах. Характеристика навчальних програм з історії. Дидактичні засади календарно-тематичного планування шкільних історичних курсів.

Навчально-методичний комплекс з історії. Історія створення навчальної літератури з історії. Навчально-методичні комплекти з історії у вітчизняній методичній традиції.

Дефініція навчально-методичного комплексу та навчально-методичного комплекту з історії. Роль та місце навчально-методичного комплексу в системі засобів навчання. Компонентний склад та зміст навчально-методичного комплексу з історії. Побудова шкільного підручника з історії. Роль підручника у навчальній роботі школярів. Вимоги до сучасного підручника з історії. Актуальні проблеми сучасного підручника з історії. Робочий зошит з історії. Зошит тематичного оцінювання з історії. Книга для додаткового читання та хрестоматія з історії. Загальна характеристика основних компонентів навчально-методичного комплекту. Зарубіжний досвід розробки навчальних видань з історії.

Сучасний учитель історії як умова успішності навчально-виховного процесу. Роль вчителя у навчально-виховному процесі сучасної української школи. Професійні та особистісні якості сучасного вчителя історії. Структура рис особистості вчителя творчої орієнтації: професійно значущі та особистісні якості. Педагогічна техніка як складова професіоналізму вчителя історії.

Система науково-методичних вимог до підготовки майбутнього вчителя історії у педагогічний ВНЗ України. Психолого-педагогічні основи підготовки вчителів до практичної роботи в школі.

Система підготовки педагогічних кадрів в Україні XX-XXI ст. Проблеми професійної підготовки вчителя історії в педагогічних вузах України на сучасному етапі. Основні напрями діяльності вчителя історії.

Урок історії. Його види і побудова. Існуючі класифікації форм організації навчальної діяльності учнів.

Характеристика основних форм організації навчальної діяльності учнів. Урок як основна форма організації навчання. Шкільна лекція. Урок - семінар. Урок-лабораторне заняття. Урок-практикум.

Дефініція уроку. Підходи до класифікації уроків історії. Загальні вимоги до уроку історії. Типологія уроків історії в сучасній школі та методика їх вибору. Традиційні та нетрадиційні види уроків. Інтерактивний урок-інноваційний тип уроку. Проблемне навчання історії.

Підготовка вчителя до уроку історії. Етапи підготовки вчителя до проведення уроку історії. методичні засади розробки календарно-тематичного планування та плану-конспекту уроку. структурно-методичний аналіз змісту навчального історичного матеріалу уроку. План-конспект уроку та основні вимоги до нього. Плани-конспекти різних типів уроку. Плани-конспекти різних форм навчальних занять.

Основні етапи підготовки учителя до уроку історії, написання “шапки” плану-конспекту комбінованого уроку. Особливості планування традиційних та нетрадиційних видів уроку. Комплексний підхід до визначення завдань та очікуваних результатів уроку. Підготовка вчителя до етапу мотивація навчальної діяльності учнів на уроці.

Структура історичних знань. Особливості їх формування та засвоєння. Структура історичних знань. Окремі складові історичних знань учнів. Емпіричний та теоретичний рівень формування історичних знань. Формування в учнів образних історичних уявлень. Історичні факти та теорія як основні компоненти історичного пізнання.

Роль історичних фактів в процесі формування історичних знань. Існуючі класифікації історичних фактів. Методичні прийоми формування історичних понять.

Розвиток історичного мислення та історичної свідомості учнів. Засоби конкретизації історичного матеріалу. Формування історичних понять. Розвиток історичного мислення. Основи формування критичного мислення учнів. Особливості образного та абстрактного мислення школярів.

Система методів і методичних прийомів та засобів навчання історії. Дефініція поняття „методи навчання історії”. Проблема методів навчання та їх класифікація. Класифікація методів навчання історії у творах В. Карцова та О. Вагіна. Вчення Є. Голанта про пасивні та активні методи навчання.Науково-методична дискусія 50-70-х рр. про

класифікацію методів навчання історії. Інтерактивні методи навчання. Класифікація методів навчання у творах сучасних українських методистів.

Вивчення історичного матеріалу на емпіричному та теоретичному рівнях. Використання різних видів засобів навчання в процесі навчання історії. Методичні прийоми навчання. Засоби навчання. Екранні та аудіовізуальні засоби навчання.

Метод усного навчання історії. Загальна характеристика методу усного навчання історії. Значення усного слова вчителя в процесі навчання історії. Особливості використання усного методу навчання історії у основній та старшій школі: порівняльна характеристика.

Класифікація усних методів навчання історії. Монологічний та діалогічний вид усного методу. Методичні засади використання окремих методичних прийомів усного методу на уроках історії в основній та старшій школі. Розповідь та її види. Стислий виклад. Повідомлення. Опис. Методика підготовки та проведення картинного опису. Характеристика. Пояснення. Окремі методичні прийоми проведення вчителем пояснення під час вивчення теоретичного історичного матеріалу.

Міркування. Діалогічна форма усного методу навчання. Бесіда. Види бесід. Особливості організації різних видів бесіди на уроці історії Методика використання усного методу навчання у позакласній роботі.

Метод роботи з друкованими історичними текстами (текстуальний метод навчання). Роль друкованих текстів в процесі засвоєння історичної інформації. Інтерпретація історичної інформації у різних видах друкованих текстів.

Види друкованих текстів, що використовуються на уроках історії. Інтерпретація історичної інформації в окремих видах друкованих текстів. Методичні засади формування навичок роботи з друкованими текстами на уроках історії. Робота з підручником на уроках історії.

Методика організації самостійної роботи учнів з різними джерелами інформації при вивченні всесвітньої історії. Використання матеріалів друкованих періодичних видань на уроках історії.

Методичні рекомендації до використання різних видів друкованих текстів в позакласній роботі.

Дидактичні засади методики використання художньої літератури на уроках історії. Методичні умови та прийоми використання творів художньої літератури в процесі вивчення історії в школі. Літературні історичні джерела. Історична белетристика як особливий вид історичної інформації. Висвітлення повсякденного життя людей минулих епох у творах художньої літератури.

Процес підготовки вчителя до використання художніх творів на уроках історії. Роль та місце художньої літератури на уроках історії. Методика підготовки вчителя до уроку з використанням художньої літератури. Методичні прийоми практичного використання художньої літератури на уроках історії. Методика складання анотації до художніх творів на історичну тематику. Методичні засади коментованого читання на уроках історії в основній школі.

Дидактичні аспекти методики використання документів у процесі навчання історії. Роль та місце першоджерел у навчанні історії. Історичні документи – як одні з головних джерел історичної інформації. Історичний документ: поняття, класифікація, методологія використання. Історична традиція використання документального матеріалу в процесі навчання історії: основні тенденції та етапи. Існуючі класифікації історичних документів.

Проблеми теоретико-наукового дослідження використання документів у процесі навчання історії: історико-методичний аспект. Етапи роботи з документами на уроці. Система вимог до історичного документу, що використовується з навчальною метою: мовленнєві, змістові та методичні вимоги.

Дослідження ролі використання історичних документів в працях видатних методистів-істориків різних епох. Класифікація історичних документів. Методичні прийоми аналізу історичних документів. Методика розробки пам’ятки для аналізу історичного документу.

Наочний метод навчання. Дидактичний принцип наочності. Реалізація принципів наочності навчання у сучасній українській школі.

Принцип наочності навчання. Методика використання традиційної наочності на уроках історії. Проблема наочності навчання у творах Я.А. Коменського. Методика використання наочних засобів і посібників у радянський період.

Види наочності. Наочне навчання як один з провідних методів навчання історії. Класифікація засобів наочного навчання. Засоби наочності на уроках історії.

Прийоми використання наочності на уроці. Звукові засоби та відеозасоби на уроках історії. Використання речової наочності під час навчальної екскурсії.

Засоби умовно-графічної наочності на уроках історії. Умовно-графічна наочність як особливий вид наочних засобів навчання. Дидактичні вимоги до використання умовно-графічних засобів навчання. Методичні аспекти використання умовно-графічної наочності на уроках історії.

Класифікація умовно-графічних засобів навчання. Історичні карти, схеми, графіки, діаграми, таблиці. Дидактичні особливості графіків, діаграм, стрічок часу. Використання опорних схем та сигналів у навчанні історії. Використання різних видів таблиць у навчанні історії.

Значення стрічки часу у формуванні хронологічної компетентності учнів. Історична карта як основний засіб формування просторової компетентності учнів. Методика використання навчальних атласів та контурних карт на уроках. історії.

Малюнки крейдою – особливий вид умовно-графічної наочності. Схеми на уроці історії. Існуючі класифікації історичних схем. Методика створення схеми.

Практичний метод навчання. Практична діяльність учнів як одна зі складових навчальних компетентностей. Прийоми практичної пізнавальної діяльності учнів.

Практичний метод навчання: окремі методичні прийоми. Види практичних завдань на уроках історії. Методика проведення уроку-практикуму.

Зміст практичного методу: історико-методичні аспекти .навчання. Дальтон-план та бригадно-лабораторний метод навчання (початок ХХ ст.).

Проектне навчання як один зі способів реалізації практичного методу. Особливості реалізації учнівського проекту в процесі вивчення історичних дисциплін.

Новітні технології навчання історії. Поняття педагогічної технології, місце технологій в системі історичної освіти сучасної України. Місце і роль педагогічної технології в системі навчання.

Інновації в навчанні історії. Співвідношення категорій “метод навчання” та “технологія навчання”. Класифікація технологій навчання у науково-методичній літературі. Життєвий цикл технології навчання. Диференційоване навчання в умовах запровадження інноваційних технологій на уроках історії.

Розробка і використання новітніх технологій навчання історії. Технології інтерактивного навчання.

Методика використання комп’ютерної техніки у навчанні історії. Мультимедійні засоби навчання. Умови успішного використання комп’ютерної техніки в навчальному процесі. Освітні електронні ресурси Значення комп’ютера в навчанні історії. Використання комп’ютерних програм на уроках історії: досягнення і складнощі. Підготовка презентацій до уроків історії. Використання графічних програм у навчанні історії. Електронні енциклопедії та підручники..Навчальні комп’ютерні програми з історії. Методичні рекомендації створення веб-сторінок на історичну тематику.

Дидактичні засади розробки електронного підручника.

Методика використання інтерактивної дошки на уроках історії.

Система перевірки і оцінювання навчальних досягнень учнів у процесі навчання історії. Оцінка результатів навчання. Роль та значення оцінювання навчальних досягнень учнів. Функції та форми перевірки результатів навчання. Види перевірки. Організація, методи і прийоми перевірки.

Сучасні підходи до оцінювання навчальних досягнень учнів. Форми і методи контролю знань з історії. Державна підсумкова атестація та зовнішнє незалежне оцінювання.

Запровадження 12-бальної шкали оцінювання: здобутки та недоліки. Рівні та критерії оцінювання навчальних досягнень учнів за 12-бальною шкалою.

Методика проведення тематичного оцінювання в процесі вивчення історії. Методичні засади розробки зошитів тематичного оцінювання. Система зовнішнього незалежного оцінювання в Україні: етапи запровадження. Сучасні підходи до оцінювання навчальних досягнень учнів. Технологія оцінювання рівнів навчальних досягнень учнів у контексті компетентісного підходу.

Самостійна робота учнів – засіб підвищення якості навчання історії. Самостійна пізнавальна діяльність учня при вивченні історії. Значення самостійної роботи учнів на уроках історії, умови її ефективного застосування в навчальному процесі Умови підвищення ефективності самостійної роботи учнів на уроках історії. Технології організації самостійної роботи учнів при вивченні історії. Оцінювання результатів самостійної роботи учнів. Самостійна робота учнів на уроках історії як предмет наукового дослідження методистів радянського періоду.

Технології організації самостійної роботи учнів при вивченні історії:

- самостійна робота учнів над засвоєнням матеріалу підручника;
- самостійна робота з ілюстраціями підручника
- складання планів
- складання хронологічних та синхроністичних таблиць
- словникова робота
- творчі роботи учнів.

Виховання учнів у процесі навчання історії. Виховний потенціал історичного матеріалу. Мета і завдання виховання учнів в процесі навчання історії. Реалізація аксіологічного підходу у викладанні історії. Формування системи національних та загальнолюдських цінностей в процесі вивчення вітчизняної та всесвітньої історії. Усвідомлення закономірностей суспільно-історичного розвитку. Моральне виховання учнів у процесі навчання історії.

Патріотичне виховання учнів у шкільному курсі історії Естетичне виховання на уроках історії. Виховання міжетнічної та міжконфесійної толерантності на уроках історії.

Методика формування в учнів критичного ставлення до історичної інформації, особистої оцінки історичних явищ. Методика викладання вразливих та суперечливих питань в курсі всесвітньої історії.

Методика формування в учнів поваги до загальнолюдських цінностей.

Позакласна робота з історії: особливості, об'єднання, заходи. Визначення позакласної роботи. Роль позакласної та позашкільної роботи з історії у навчально-виховному процесі школи. Особливості організації позакласної роботи з історії та її в сучасних умовах.

Особливості позакласної роботи, учнівські об'єднання для позакласної роботи. Класифікація позакласних та позашкільних виховних заходів. Види позакласних учнівських об'єднань. Методика організації роботи історичних клубів та товариств. Орієнтовна тематика роботи історичного гуртка.

Організація краєзнавчої роботи в школі. Використання різних видів екскурсій в процесі викладання історії в школі. Історична експедиція як особливий вид позашкільного заходу. Проведення інших видів позакласних заходів.

Краєзнавчі дослідження як один з провідних напрямів позакласної роботи.

Шкільний історичний кабінет. Поняття шкільного історичного кабінету. Складові кабінету історії.

Навчально-методичне обладнання та технічне оснащення кабінету історії. Планування роботи історичного кабінету. Складання каталогу навчальної літератури кабінету історії.

4. Для пільгових категорій осіб, яким надано право складати вступні випробування (особи, що потребують особливих умов складання випробувань) в НПУ імені М. П. Драгоманова за рішенням Приймальної комісії створюються особливі умови для проходження вступних випробувань.

5. СТРУКТУРА БІЛЕТУ ДОДАТКОВОГО ВСТУПНОГО ВИПРОБУВАННЯ

Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова

Факультет історичної освіти

Ступень/ ОКР: магістр
Галузь знань: 0203 – гуманітарні науки **Додаткове вступне**
Спеціальність: 014 – середня освіта (історія) **випробування**
На базі ступеня/ОКР «Бакалавр»

Екзаменаційний білет № 1

1. Проблема трипільської ранньоземлеробської цивілізації. Трипільські культурогенетичні корені українців. Історіографія питання.
2. Зміна політичної карти Європи після Першої світової війни: поява нових суверенних держав.
3. Використання інтерактивних технологій ситуативного моделювання в процесі викладання історії.

Затверджено на засіданні Приймальної комісії НПУ імені М. П. Драгоманова

Протокол № _ від «___» ___ 2017 р.

Голова фахової комісії__ / _____ /

Підпис Сушко О.О.

Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова

Факультет історичної освіти

Ступень/ ОКР: магістр
Галузь знань: 0203 – гуманітарні науки **Додаткове вступне**
Спеціальність: 014 – середня освіта (історія) **випробування**
На базі ступеня/ОКР «Бакалавр»

Екзаменаційний білет № 2

1. Ранньодержавні утворення кіммерійців, скіфів, сарматів на території України (X ст. до н.е. – III ст. н.е.). Землеробські праслов'янські племена на Середньому Подніпров'ї.
2. Слов'янські народи в роки Першої світової війни.
3. Позакласна робота з історії: вимоги до її організації, основні види позакласних заходів.

Затверджено на засіданні Приймальної комісії НПУ імені М. П. Драгоманова

Протокол № _ від «___» ___ 2017 р.

Голова фахової комісії__ / _____ /

Підпис Сушко О.О.

Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова

Факультет історичної освіти

Ступень/ ОКР: магістр
Галузь знань: 0203 – гуманітарні науки **Додаткове вступне**
Спеціальність: 014 – середня освіта (історія) **випробування**
На базі ступеня/ОКР «Бакалавр»

Екзаменаційний білет № 3

1. Грецька колонізація Північного Причорномор'я і Криму. Боспорське царство (VII ст. до н.е. – IV ст. н.е.). Історіографія питання.
2. Особливості економічного, соціального та політичного розвитку Німеччини (1945-2010 рр).
3. Використання інтерактивних технологій колективно-групового навчання в процесі викладання історії.

Затверджено на засіданні Приймальної комісії НПУ імені М. П. Драгоманова

Протокол № _ від «___» ___ 2017 р.

Голова фахової комісії__ / _____ /

Підпис Сушко О.О.

6. СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Типова навчальна програма з історії України
2. Типова навчальна програма з всесвітньої історії
3. Типова навчальна програма історії слов'янських народів
4. Типова навчальна програма з методики навчання історії для педагогічних університетів